

Rezultati istraživanja
i preporuke u okviru projekta

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Projekt proveli: Udruga roditelja „Korak po korak“, FENIKS, Alfa Albona, Portal Alfa i U.Z.O.R.

Rezultati istraživanja i preporuke u okviru projekta: “Osnažimo pravo djece da budu sigurna”

Projekt proveli:
Udruga roditelja „Korak po korak“,
FENIKS, Alfa Albona, Portal Alfa i U.Z.O.R.

Impressum

Izdavač:

Udruga roditelja „Korak po korak“

Za izdavača:

Silvija Stanić, dipl.psih.

Autori/ce:

Marina Trbus, prof. psih., Udruga roditelja „Korak po korak“
Helena Rajčić, mag. psih., Udruga roditelja „Korak po korak“
Doc. dr. sc. Miroslav Rajter, Sveučilište u Zagrebu

Istraživanje proveli/e:

Irena Bohač, mag. prim. educ., Helena Rajčić, mag. psih., Udruga roditelja „Korak po korak“, Zagreb
Marijana Ercegović, mag. soc. rada, Slavica Tankuljić Grbavac, mag. soc. rada, Udruga FENIKS, Dubrovnik
Renata Kiršić, mag. ing. log., Alen Halilović, mag. oec., Udruga Alfa Albona, Labin
Dajana Babli prof. ped., Aleksandra Todorović, Udruga Portal Alfa, Belišće
Daniel Antunović, prof. psih., Nataša Jelenić Herega, univ. spec. psih., Duška Car Drljača, prof. psih., Nenad Karabaić, prof. soc. ped., Dušica Branković, prof. psih., Paula Bogović, prof. psih., Vesna Žmak, dipl. soc. rada, Udruga U.Z.O.R., Rijeka

Članovi stručne skupine: Ines Bojić, dipl. iur.; Sanja Brajković, prof. psih.; Sanja Habek, dipl. iur., univz. spec. iur.; Gorana Hitrec, prof. psih.; Martina Horvat, prof. soc. ped.; Krešimir Makvić, prof. soc. ped.; dr.sc. Arijana Mataga Tintor, dipl. soc. ped.; Sanja Orešković Vrbanc, dipl. def. soc. ped.; Silvija Stanić, dipl. psih.; Marina Trbus, prof. psih.

Suradnici na projektu: Grad Zagreb, Grad Dubrovnik, Grad Labin i Istarska županija, Grad Belišće, Grad Rijeka.

Tiskano u Hrvatskoj

Naklada: 200 primjeraka

Recenzentice:

doc. dr. sc. Maja Laklja
dr. sc. Dora Dodig
dr. sc. Anka Kekez Koštiro

Lektura: Marina Vujčić, prof.

Dizajn: Bernardić Studio, kreativna produkcija

Tisak: Correctusmedia d.o.o.

CIP zapis dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 897206

ISBN: 978-953-95654-8-8

Ovaj publikacija tiskana je uz finansijsku potporu Europske unije, u okviru projekta „Osnažimo pravo djece da budu sigurna“, odobrenog u okviru Europskog instrumenta za demokraciju i ljudska prava (European Instrument for Democracy and Human Rights – EIDHR). Projekt je sufinanciran od strane Ureda Vlade Republike Hrvatske za udruge te Nacionalne zaklade za razvoj civilnoga društva u sklopu institucionalne podrške.

Europska unija

Za sadržaj je isključivo odgovorna Udruga roditelja „Korak po korak“ i ne može se smatrati službenim stavom Europske unije.

Vlada Republike Hrvatske
Ured za udruge

*Stajališta izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju stajalište
Ureda Vlade Republike Hrvatske za udruge.*

*Stajališta izražena u ovoj publikaciji ne odražavaju stajalište Nacionalne
zaklade za razvoj civilnog društva.*

SVAKO DIJETE IMA PRAVO BITI SIGURNO OD NASILJA

Rezultati istraživanja i preporuke u okviru projekta „Osnažimo pravo djece da budu sigurna“

Udruga roditelja „Korak po korak“ pridržava sva autorska prava na upitnike, podatke i rezultate istraživanja, kao i na ovaj istraživački izvještaj. Zabranjeno je bilo kakvo javno prikazivanje, objavljivanje, reproduciranje, distribuiranje te kopiranje sadržaja ovih podataka bez pismenog dopuštenja Udruge roditelja „Korak po korak“. Korisnici ovih podataka prihvataju obeštetiti Udrugu roditelja „Korak po korak“ za bilo kakva potraživanja, troškove, štete i odgovornosti proizašle iz nesavjesne uporabe sadržaja ovih podataka.

Prilikom citiranja i korištenja **upitnika¹** preporučujemo citirati na sljedeći način:

Trbus, M. i Rajter, M. (2013.). Upitnik za analizu provedbe propisa vezano uz pravo djeteta da bude sigurno od svih oblika nasilja.

Upitnik sadrži i Skalu uvjerenja o tjelesnom kažnjavanju prilagođenu prema:

Pećnik, N. i Tokić, A. (2011.). Roditelji i djeca na pragu adolescencije: pogled iz tri kuta, izazovi i podrška. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

Ovim putem zahvaljujemo autoricama na ustupanju skale za korištenje u ovom projektu. Za dozvolu za korištenje ove skale potrebno je kontaktirati autorice skale.

Ovaj **istraživački izvještaj** preporučujemo citirati na sljedeći način:

Trbus M., Rajčić H. i Rajter M. (2015.): Svako dijete ima pravo biti sigurno od nasilja. Zagreb: Udruga roditelja „Korak po korak“.

Napomena: Gramatički rod u tekstovima ne predstavlja rodnu oznaku i ne izražava preferenciju jednog spola u odnosu na drugi. Stoga će se termini poput sudionici, mlađi, roditelji, učitelji, stanovnici i dr. koristiti jednakо за oba roda.

Sadržaj

PREDGOVOR	8
O projektu „OSNAŽIMO PRAVO DJECE DA BUDU SIGURNA“	8
O autorima	10
UVOD	11
Zašto ovaj istraživački izvještaj?	11
Kome je istraživački izvještaj namijenjen?	12
Pregled istraživačkog izvještaja	13
Sažetak i ključni nalazi i preporuke istraživanja	13
ISTRAŽIVAČKE PREPOSTAVKE	16
Teorijski okvir	16
Analiza propisa i dokumenata koji definiraju pravo djeteta da bude sigurno	18
Cilj istraživanja i prepostavke	24
METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	25
Instrumenti	25
Kvantitativno istraživanje	26
Kvalitativno istraživanje	27
Procedura	28
Kvantitativno istraživanje	28
Kvalitativno istraživanje	28
Analiza podataka	29
Uzorak	29
Kvantitativno istraživanje	29
Kvalitativno istraživanje	30
SVAKO DIJETE IMA PRAVO BITI SIGURNO – NALAZI ISTRAŽIVANJA I PREPORUKE	32
ISKUSTVO S NASILJEM – NASILJE MI JE OK?	32
PODRŠKA I USLUGE LOKALNE ZAJEDNICE – Nasilje na stup srama	39
PROBLEMI VEZANI UZ POZNAVANJE PROPISA ili... Zar se to ne smije?	50
Dogodilo se nasilje?... PROBLEMI VEZANI UZ PROVEDBU PROPISA	59
Čiji je to posao? PROBLEMI VEZANI UZ SURADNJU	72
ZAKLJUČNI OSVRT	74
PREPORUKE sudionika istraživanja	76
Summary, key findings and recommendations	79
LITERATURA	81

PREDGOVOR

O projektu „OSNAŽIMO PRAVO DJECE DA BUDU SIGURNA“

Projekt „Osnažimo pravo djece da budu sigurna“ provodio se od 2013. do 2015. godine u 5 županija: Dubrovačko-neretvanskoj, Istarskoj, Primorsko-goranskoj, Osječko-baranjskoj i Gradu Zagrebu.

Partneri na projektu bili su Udruga FENIKS iz Dubrovnika, Udruga Alfa Albona iz Labina, Udruga Portal Alfa, Belišće i Udruga U.Z.O.R., Rijeka.

Suradnici na projektu bili su Grad Dubrovnik, Grad Labin i Istarska županija, Grad Belišće, Grad Rijeka i Grad Zagreb.

Ukupna vrijednost projekta bila je 100.486,60 eura. Sufinancirala ga je Europska unija u okviru programa *Europski instrument za demokraciju i ljudska prava* (European Instrument for Democracy and Human Rights – EIDHR) u iznosu od 79.500,00 eura, a ostatak je sufincirao Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske te Nacionalna zaklada za razvoj civilnoga društva u sklopu institucionalne podrške.

Potreba za ovim projektom proizašla je iz činjenice da je međuvršnjačko te obiteljsko nasilje i zlostavljanje djece i mladih prepoznato u Republici Hrvatskoj kao **prioritetni društveni problem**, no usprkos tome, kako navode izvješća te istraživanja za RH, još uvijek ima brojnih nedostataka – nisu donesene važne regulative, izostaje sustavna edukacija i podrška stručnjacima, kampanje i obrazovni programi za roditelje, posebna obuka za pravosudne djelatnike, a tjelesno kažnjavanje kao odgojna mjera i dalje se tolerira (Brajša-Žganec i sur., 2011.; Ured pravobranitelja za djecu, 2012.).

Dodatno, Izvješće Europske komisije o napretku Republike Hrvatske u pristupanju EU (2011.) potvrdilo je poštivanje građanskih i političkih prava, ali je, između ostalog, naglašen nedostatak kapaciteta OCD-a (analitičkih i finansijskih) za praćenje političkih procesa i politike, kao i napretka u području promocije i zaštite prava djece. Nedostatak programa prevencije nasilja posebno se istaknuo. Osim toga, Ured pravobranitelja za djecu u svom izvješću za 2010. godinu (str. 113) navodi da *ne postoje sustavne osmišljene aktivnosti na razini ranih intervencija, niti dovoljno diferencirane intervencije na svim stupnjevima pojavnosti problema u ponašanju. Unatoč pojedinim dobrim primjerima, nedovoljno je uključen civilni sektor u rad na prevenciji, a njegovi potencijali nisu dovoljno prepoznati niti iskorišteni*. Uz navedene nedostatke, istaknuta je potreba za prikupljanjem podataka o stvarnom broju djece koja su žrtve nasilja, unapređenjem suradnje između jedinica lokalne samouprave, centara za socijalnu skrb, policije, pravosuđa, nevladinih organizacija i drugih ključnih dionika kako bi se unaprijedila zaštita djece.

Projekt „Osnažimo pravo djece da budu sigurna“ kreiran je tako da odgovori na ove probleme na način da osnaži udruge okupljene na projektu za kvalitetnije praćenje politika u području promicanja i zaštite prava djece te za zagovaranje unapređenja provedbe i poštivanja tih politika, ali i nužnosti suradnje svih relevantnih dionika u sustavu zaštite prava djece. Predstavnici udruga (partneri na projektu) okupili su gotovo 6000 sudionika koji su sudjelovali u istraživanju vezano za poštivanje propisa koji uređuju pravo djeteta na sigurnost, te oko 300 sudionika kroz aktivnosti radionica, okruglih stolova i konferencije gdje su predstavili rezultate i ključne probleme te potaknuli raspravu, koja je rezultirala preporukama za unapređenje sustava zaštite djece.

Istraživanje provedeno u sklopu ovog projekta je zapravo jedan od prvih istraživačkih projekata na razini države koji ima za cilj znanstvenim metodama utvrditi poteškoće u implementaciji propisa koji jamče pravo djeteta da bude sigurno od nasilja. Smatramo da će nam ovaj izvještaj, u kojem su precizno utvrđene poteškoće, olakšati razumijevanje problema i pronalazak rješenja za bolju zaštitu djece od nasilja na razini cijelog sustava. Nalaze provedenog istraživanja, kao i ključne probleme i preporuke, donosimo u ovom istraživačkom izvještaju te publikaciji „Svi mi smo sustav“¹.

---

¹ Uz ovaj istraživački izvještaj, razvijena je i prateća publikacija „Svi mi smo sustav“ (ur. Trbus M., 2015.), gdje su temeljem ovog istraživanja detaljnije razrađene preporuke za unapređenje sustava zaštite djece od nasilja.

O autorima

Marina Trbus, psihologinja, diplomirala na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U Udrudi roditelja „Korak po korak“ zaposlena od 2011. godine kao voditeljica CAP programa (čit. kap, akronim od **Child Assault Prevention**). U međuvremenu se intenzivno počela baviti pitanjima zaštite, poštivanja i promocije prava djece, upisala interdisciplinarni studij „Prava djece“, postala članica upravnog odbora Centra za razvoj metodologije istraživanja i Koordinacije udrug za djecu te vodila projekt „Osnažimo pravo djece da budu sigurna“ i uredila publikaciju „Svi mi smo sustav“. Posebno je usmjerila svoja djelovanja prema tome da broj djece koja su zlostavlјana ili zanemarena bude jednak nuli.

Helena Rajčić, diplomirala psihologiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 2012. godine, završila program Mirovnih studija 2014. te se iste godine zaposlila u Udrudi roditelja „Korak po korak“. Bavi se područjem zaštite prava djece i mladih u kojem se kontinuirano stručno usavršava. Pruža podršku mladim i maloljetnim roditeljima putem individualnih savjetodavnih razgovora te provođenja grupnih radionica. Članica je Koordinacije GOOD Inicijative koja se zalaže za sustavno i kvalitetno uvođenje odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo u odgojno-obrazovni sustav. Cilj joj je pridonijeti razvoju kulture mira i nenasilja, pri čemu ulaže napore kako bi potrebe djece i mladih bile uvažavane, a oni sami pripremljeni za preuzimanje odgovornosti i aktivno uključivanje u društvo.

Doc.dr.sc. Miroslav Rajter, psiholog, doktorirao je na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u području prevencije nasilja nad djecom. Radi kao voditelj Ureda za istraživanje na Sveučilištu u Zagrebu i drži nastavu na odjelu psihologije na Hrvatskim studijima i na Studijskom centru za javnu upravu i javne financije. Do sada je sudjelovao kao konzultant za metodologiju istraživanja u različitim nacionalnim i međunarodnim projektima koji se odnose na nasilje nad djecom. Razvija se u području istraživačke metodologije i razvoja alata sa sustavno praćenje izloženosti djece nasilju i analize učinkovitosti preventivnih programa. Autor je sedam znanstvenih radova te je sudjelovao kao predavač na niz znanstvenih i stručnih skupova. Član je Hrvatskog društva za traumatski stres i predsjednik Centra za razvoj metodologije istraživanja.

UVOD

Zašto ovaj istraživački izvještaj?

Kao što je već navedeno, međuvršnjačko te obiteljsko nasilje i zlostavljanje djece i mladih prepoznato je na razini države te postoji relativno dobar okvir propisa koji uređuje ovu problematiku, a posebno se ističe činjenica da je u okviru svojih zakonskih propisa Republika Hrvatska regulirala pitanje zabrane tjelesnog kažnjavanje djece.

Nedvojbeno, dobra zakonska regulativa nužna je pretpostavka zaštite djece od nasilja. No da bismo mogli pratiti djelotvornost propisa i politika u unapređenju zaštite djece od nasilja, potreban je dobar sustav praćenja i kvalitetni podaci o opsegu i obilježjima nasilja nad djecom te djelotvornosti poduzimanih preventivnih i tretmanskih intervencija (Ajduković i sur., 2012.).

Ipak, kao što navode Ajduković, Rajter, Ogresta i Sušac (2010.) u detaljnem pregledu situacije u Republici Hrvatskoj vezano za područje zlostavljanja i zanemarivanja djece u obitelji, u pregledu rada institucija koje se bave problematikom nasilja u obitelji vidljivo je da ne postoji sustavno i specifično praćenje tjelesnog kažnjavanja, zlostavljanja i zanemarivanja djece. Nadalje autori temeljem detaljne analize propisa koji reguliraju ovo područje i dostupnih podataka o pojavnosti nasilja u obitelji, pa tako i nasilja nad djecom, zaključuju da nema usporedivih podataka prema različitim institucijama jer se razlikuju načini obrade podataka i vremenski periodi u kojima se obrađuju podaci te da neke institucije ne podnose obavezne izvještaje, a ono što posebno iznenađuje jest relativno nizak broj slučajeva nasilja u obitelji koje prijavljuju odgojno-obrazovne i zdravstvene institucije jer su upravo te institucije u svakodnevnom kontaktu s djecom i obiteljima i imaju najveću mogućnost prepoznati i reagirati na nasilje.

Udruga roditelja „Korak po korak“ već 15 godina provodi CAP program prevencije nasilja¹ zajedno s CAP timovima u odgojno-obrazovnim ustanovama (vrtići, škole, centri za odgoj i obrazovanje) u gotovo svim županijama na području Hrvatske uz podršku lokalnih i regionalnih samouprava i uprava te u suradnji s organizacijama civilnog društva na tim područjima. Tijekom tog razdoblja uočili smo fragmentiranost, nesustavan pristup, izostanak planiranja provedbe programa sukladno utvrđenim potrebama, te „svaštarenje i „pomodarstvo u području prevencije, tretmana i zaštite djece i mladih od nasilja. Uočili smo da odgojno-obrazovni djelatnici često ne znaju kako postupati u slučaju kad postoji sumnja da je dijete žrtva nasilja, da se često osjećaju usamljeni i nepodržani u prijavi nasilja, a edukacije i supervizije su im često nedostupne. Posebno su nas pogađale priče s kojima su nam se obraćali nemoćni roditelji, učitelji, odgajatelji i stručni suradnici o sporosti sustava, nedostatku suradnje i nepovjerenju među stručnjacima i institucijama, opsežnoj administraciji, dvosmislenim i nejasnim propisima, neujednačenoj praksi, i o mnogim drugim poteškoćama u kojima se gubi dijete koje je žrtva nasilja, ali i svatko tko mu želi pomoći. U ovom ćemo izvještaju pomoći znanstvenih metoda ukazati na ključne probleme koji utječu na smanjenu djelotvornost u zaštiti djeteta od svih oblika nasilja te iznijeti preporuke koje su proizašle iz dijaloga s gotovo 6000 sudionika istraživanja o tome kako unaprijediti taj sustav. Ovaj izvještaj ima za cilj podići svijest da ni jedno dijete ne smije biti tjelesno kažnjavano, ni jedno dijete ne smije biti žrtva nasilja i/ili zanemarivanja, te da se svi propisi koji jamče pravo djeteta da bude sigurno moraju provoditi u suradnji s drugim važnim dionicima i to tako da se uvijek na umu ima najbolji interes djeteta.

¹ CAP (čit. kap; akronim od Child Assault Prevention) program je program primarne prevencije zlostavljanja koji osnažuje djecu u sprječavanju napada od strane vršnjaka, napada nepoznate osobe (otmica) i napada od strane poznate odrasle osobe. CAP nastoji integrirati najbolje izvore pomoći u zajednici kako bi se smanjila ranjivost djece i mladih na verbalno, fizičko i seksualno zlostavljanje. Više na www.udrugaroditeljakpk.hr

Kome je istraživački izvještaj namijenjen?

Sadržaj i preporuke ovog istraživačkog izvještaja namijenjene su predstavnicima organizacija civilnog društva kako bi podržali njihove inicijative i aktivnosti usmjerenе unapređenju zaštite prava djece i osnažili argumente u zahtjevima prema donositeljima i provoditeljima politika – ali i podizanju svijesti javnosti, stručnjaka, a posebno roditelja, o važnosti nenasilnog odgoja djece.

Izvještaj je namijenjen i donositeljima odluka, jer su svi podaci prikupljeni na reprezentativnom uzorku – a veličina uzorka od gotovo 6000 sudionika predstavlja ozbiljan argument da se problemi utvrđeni ovim istraživanjem te preporuke koje su izrađene kroz dijalog s predstavnicima sustava zaštite djece, ozbiljno razmotre i uvaže.

Ovaj izvještaj također je namijenjen svim dionicima sustava zaštite djece, djelatnicima sustava socijalne zaštite, policije, pravosuđa, odgoja i obrazovanja, alternativne skrbi, predstavnicima medija, akademskim djelatnicima i drugim relevantnim dionicima sustava zaštite i promocije prava djeteta, ali i roditeljima kao i mladima koji se spremaju za odgovornu ulogu roditeljstva jer će upravo suradnja svih ovih dionika odrediti uspjeh ili neuspjeh zaštite djeteta od svih oblika nasilja.

Pregled istraživačkog izvještaja

Istraživački izvještaj sastoji se od tri veće cjeline: istraživačkih prepostavki, metodologije istraživanja te prikaza nalaza istraživanja i preporuka.

U istraživačkim prepostavkama predstavljena je pozadina istraživačkog procesa, odnosno analiza konteksta i propisa koji se odnose na područje zlostavljanja i zanemarivanja djece. U njemu je prikazan teorijski okvir na kojem se temelji istraživanje te propisi koji na razini RH uređuju i operacionaliziraju to pravo djeteta. Sve navedeno sažeto je kroz cilj i prepostavke istraživanja. U ovom izvještaju nije prikazana ova opsežna analiza i ključni problemi, no to ujedno predstavlja i priliku za dodatan rad u kojem će biti predstavljene smjernice za unapređenje sustava zaštite djece.

U dijelu koji se odnosi na metodologiju istraživanja prikazani su instrumenti, odnosno upitnici koji su razvijeni posebno za potrebe ovog istraživanja, s izuzetkom *Skale uvjerenja prema tjelesnom kažnjavanju*². Uz prikaz procedure provedbe istraživanja koja je uključivala i kvalitativnu (fokusne grupe) i kvantitativnu (korištenje upitnika) metodu, prikazan je i način obrade dobivenih nalaza te uzorci sudionika po županijama s obzirom na sudjelovanje u kvalitativnom, odnosno kvantitativnom dijelu istraživanja.

Treći dio odnosi se na prikaz dobivenih rezultata te utvrđene ključne probleme, ali i preporuke za unapređenje prevencije i zaštite djeteta od svih oblika nasilja³. Ovaj dio podijeljen je u pet dijelova:

Prvi dio problematizira općenito stavove u društvu i prihvaćenost nasilja, dok drugi daje kontekst pojavi nasilja nad i među djecom i mladima u lokalnoj zajednici poštujući ekološki model te rizične i zaštitne čimbenike koji mogu pridonijeti, odnosno, smanjiti rizik nasilja nad i među djecom. Treći dio se bavi

² Ova skala preuzeta je uz dozvolu autorica Ninoslave Pećnik i Ane Tokić.

³ Pod pojmom nasilje podrazumijevaju se općenito svi oblici i vrste nasilja koje dijete može doživjeti od poznate i nepoznate odrasle osobe, ali i vršnjaka (psihičku agresiju, psihičko zlostavljanje, fizičku agresiju, seksualno iskorištavanje i zlostavljanje, nasilje putem interneta i drugo).

pitanjem poznavanja propisa od strane svih dionika sustava. Naime, prva od pretpostavki istraživanja vezanih za poštivanje prava djeteta da bude sigurno od nasilja, polazi od činjenice da je nužno da svaki dionik sustava – bilo to dijete, mlada osoba, roditelj, a posebno predstavnik sustava odgoja i obrazovanja te zaštite djece – mora poznavati propise koji jamče to pravo.

U četvrtom poglavlju obrađuje se druga pretpostavka istraživanja, gdje se polazi od hipoteze da će pravo djeteta biti bolje zaštićeno ukoliko se postupa po propisima, imajući na umu najbolji interes djeteta. U petom dijelu pretpostavka je da postoji suradnja unutar i među institucijama i organizacijama uključenima u zaštitu prava djece kako bi se ne samo postupalo u interesu djeteta, već i s ciljem što brže zaštite i sprječavanja daljnje viktimizacije djeteta.

U zadnjem dijelu nalazi se pregled preporuka koje su dobivene od samih sudionika istraživanja i održanih okruglih stolova, radionica i konferencije – mladih, roditelja, odgojno-obrazovnih djelatnika, predstavnika policije, pravosuđa, zdravstva, socijalne zaštite, alternativne skrbi, organizacija civilnog društva i medija.

Sažetak i ključni nalazi i preporuke istraživanja

Propisi, politike, strategije na nacionalnoj i međunarodnoj razini pokazuju određene vrijednosne sustave i norme koje kao društvo prihvaćamo ili ne prihvaćamo. Republika Hrvatska je operacionalizacijom Konvencije o pravima djeteta kroz pravnu regulativu jasno pokazala da nasilje nad i među djecom neće tolerirati. Obvezala se da će zajednice biti sigurne za svoje najmlađe sugrađane te da će svima koji su uključeni u promociju, poštivanje i zaštitu prava djece osigurati resurse da se to i realizira.

Ovo istraživanje pak upućuje da se ta prava, a posebno pravo djeteta da bude sigurno, krši na svim razinama. Mladi su u svojim zajednicama izloženi rizičnim čimbenicima koji pridonose nasilju nad i među djecom i mladima (razni opijati, duhanski i alkoholni proizvodi dostupni djeci i mladima, prisutnost skitnje i tučnje mladih), a odgojno-obrazovni djelatnici u 5 županija izvještavaju da smatraju da je potrebna veća podrška zajednice/sustava s ciljem prevencije, rane intervencije i/ili tretmana nasilja nad i među djecom i mladima. Praksa izrade lokalnih strategija za djecu i mlade koja se temelji na procjeni potreba te zajednice slabo je razvijena ili uopće ne postoji, a ako i postoji, u izradi tih politika, kao ni u provedbi, građani gotovo uopće ne sudjeluju.

Nasilje nad i među djecom široko je raširen problem, a tjelesno kažnjavanje kao odgojna mjera i dalje se tolerira. Na pitanje o učestalosti nasilja 34% mladih procjenjuje da se većini ili gotovo svim djevojkama dogodilo da ih je netko u obitelji udario, a 42% da se isto dogodilo većini ili gotovo svim mladićima. Najčešće se reagira samo na teško nasilje, a rijetko na druge njegove oblike – primjerice psihičko/emoционаlno nasilje ili električno nasilje nad i među djecom. Posebno zabrinjava podatak da 17% mladih navodi da će, kad budu roditelji, primjenjivati tjelesno kažnjavanje ako dijete to zasluzi, a 20% mladih još nema do kraja izgrađen stav o tom pitanju.

Podrška, a posebno edukacija roditelja i mladih kao budućih roditelja, je slaba. 62% roditelja i 44% mladih nikada u životu nije bilo na nekoj od edukacija vezano za teme nasilja. U najvećem broju mladi vide roditelje i vršnjake kao izvor informacija i podrške u slučaju kad bi im se dogodilo nasilje, dok slabije

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

vide institucije i stručnjake kao izvor podrške, što je posebno problematično kad su roditelji i/ili vršnjaci zlostavljači.

Ni na razini podrške od strane stručnjaka sustav nije bolji. Svega 68,3% djelatnika škola i tek 62,3% djelatnika vrtića izražava da zna za zakonsku obvezu prijavljivanja kršenja prava djece. Usprkos jasnoj zakonskoj regulativi o obvezi prijave kršenja prava djeteta, djelatnici škola i vrtića samo ponekad prijavljuju nasilje nad i među djecom, a kao razloge za to navode da su procijenili da su mogli sami riješiti situaciju, da su smatrali da su posljedice prijave štetnije od posljedica nasilja, da ne vjeruju u učinkovitost sustava i da se boje komplikacija sa sudom.

Sustav sam po sebi generalizira nasilje jer izostaje podrška djetetu žrtvi nasilja, osobi koja je prijavila nasilje, ali i samim stručnjacima u sustavu, dok postpenalnog praćenja i tretmana za počinitelja gotovo i nema.

Djelatnici iz sustava zaštite djece (CZSS, policija, pravosuđe, zdravstvo) navode da uzroci propusta u postupanju s ciljem zaštite djece leže u pretjeranoj administraciji, nejasnoj podjeli odgovornosti, prebacivanju odgovornosti i neujednačenoj praksi, nedostatku sankcija i nedostatku praćenja izrečenih mjera. Tome pak pridonose prečeste izmjene zakona koje otežavaju poznavanje i razumijevanje važećih zakonskih regulativa, a zakoni se često donose bez konzultacija sa stručnjacima i praktičarima, što otežava njihovu primjenu u praksi. Prisutne su kolizije među zakonima, što dovodi do pravne nesigurnosti, a pravna regulativa je u nekim područjima nedostatna (nije do kraja formalizirano postpenalno praćenje, ne postoji propis u vezi zlostavljanja putem interneta, nije jasno definirano što razlikuje međuvršnjački sukob od međuvršnjačkog nasilja...).

Zakon nalaže da se dijete ispituje jednom do dva puta, međutim u praksi se dijete ispituje više puta od strane različitih stručnjaka i institucija – čime se dijete višestruko viktimizira. Uz izostanak podrške djetetu koje je žrtva nasilja, izostaje i podrška osobi koja je prijavila nasilje. Osoba koja je prijavila nasilje najčešće nema nikakve povratne informacije o dalnjem postupanju, a tijekom postupka ju se tretira gotovo kao da je i sama počinila nasilje.

Izostaju propisani mehanizmi sustavne i protokolarne suradnje, a suradnje koje postoje su sporadične, izgrađene na resursima osobnih poznanstava i propadaju po odlasku ključnih ljudi te mreže. Stručnjaci izdvajaju da je uzrok neuspješne suradnje među institucijama nekoordiniranost, izostanak financiјa i praktični problemi organizacije vremena i resursa.

Sve ovo dovodi do nepovjerenja u sustav, a i sami službenici koju su provoditelji politika zbog izostanka podrške i supervizije te složenosti problematike navode da osjećaju nemoć i gube motivaciju.

Temeljem ovih nalaza, nužno je poduzeti sljedeće vrlo konkretnе akcije:

1. Hitno započeti s kampanjama koje će podići svijest građana, a posebno mladih, o netoleriranju nasilja nad i među djecom i nasilje kao takvo staviti na stup srama.
2. Zajednice moraju imati jasne politike prema djeci koje moraju proizaći iz participacije građana i ispitanih potreba jer su nacionalni programi i strategije okvir, a lokalni programi moraju uvažavati sva obilježja konkretnog lokalnog prostora sa svojim specifičnim socijalnim i kulturnim identitetom.
3. Potrebno je veće ulaganje u razvoj roditeljskih kompetencija roditelja općenito, a posebno iz socijalno isključenih skupina i s ciljem prevencije razdvajanja obitelji.
4. Stručnjake koji rade na ovoj problematici potrebno je uputiti na edukacije i specijalizaciju radi boljeg poznavanja i razumijevanja propisa, te im omogućiti superviziju.
5. Osigurati da se dijete ispituje samo jednom.
6. Važno je na lokalnoj razini uspostaviti efikasne mehanizme međusektorske i međuresorne suradnje te razmjenu informacija među stručnjacima i žurnost postupanja za zaštitu djeteta te za ove mehanizme osigurati tehničke, ljudske i finansijske resurse.
7. Nužno je osnivanje i formiranje specijaliziranih obiteljskih sudova.

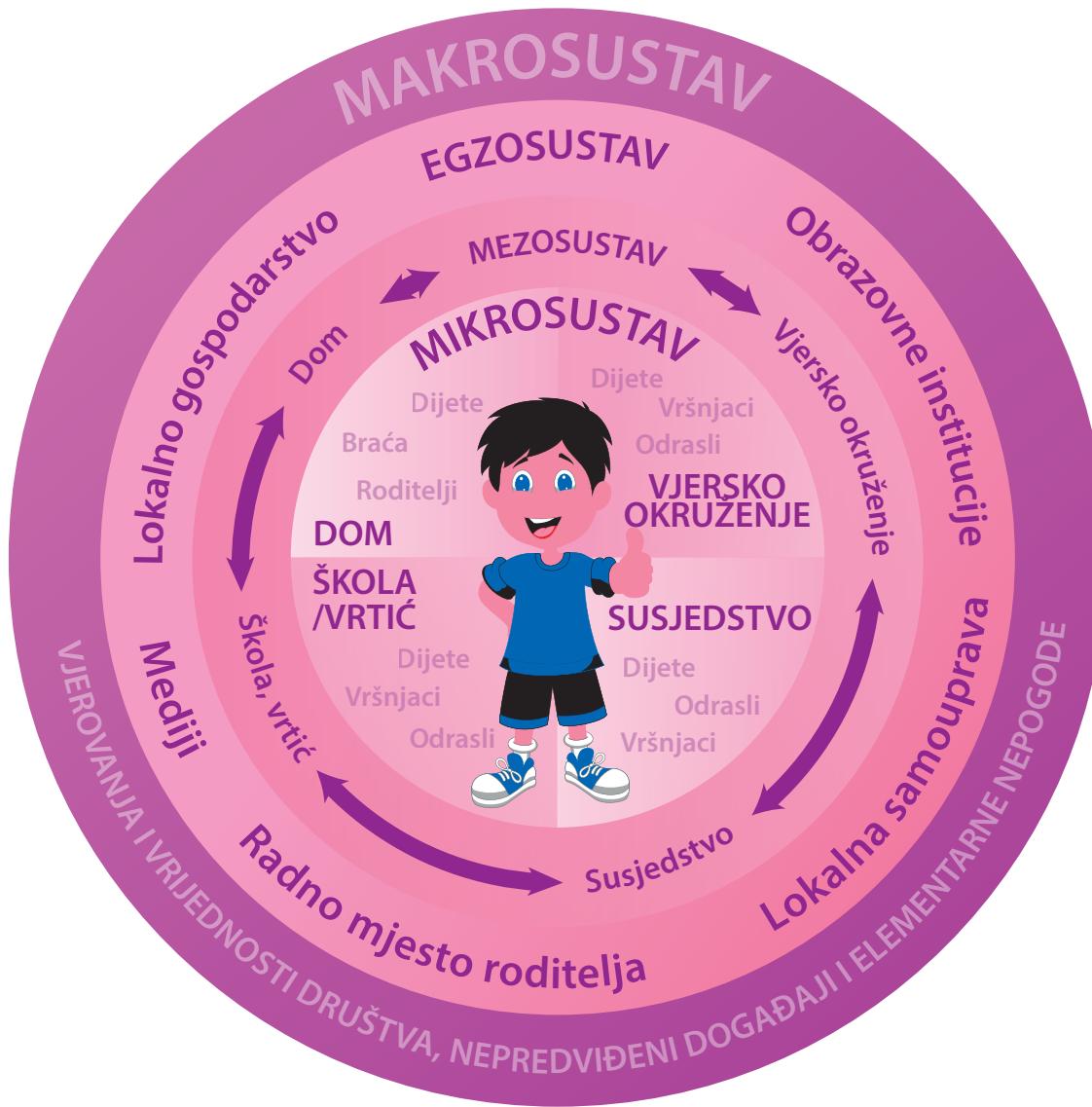
ISTRAŽIVAČKE PRETPOSTAVKE

Teorijski okvir

Osjećaj sigurnosti stanovnika zajednice, a posebice djece i mladih, ulaganje lokalnih vlasti u programe za djecu i mlade, postojanje zaštitnih, odnosno rizičnih čimbenika za pojavu problema u ponašanju kod djece i mladih, suradnja građana s lokalnim vlastima te općenito stvaranje pozitivne klime u zajednici – sve su to ključna pitanja koja predstavljaju temelj za stvaranje povjerenja i privrženosti zajednici. Policija koja je uspješna u borbi s kriminalom, hitne službe koje djeluju u slučaju potrebe, sustavi podrške za djecu i odrasle koji doživljavaju nasilje, kao i druge okolnosti koje utječu na sigurnost, odražavaju se i na opće ponašanje građana koji postaju osjetljivi kad nekima od ovih pitanja nije posvećeno dovoljno pozornosti. Drugim riječima, razvoj djece i mladih i njihove životne promjene prema odraslosti proizvod su kompleksnih i međusobno povezanih čimbenika na individualnoj i obiteljskoj razini te na razini zajednice (Jack, 2000., prema Bašić, 2009.).

Sukladno tome, Bronfenbrenner (1986., prema Bašić, 2009.) u teoriji ekoloških sustava (Slika 1.) naglašava da razvoj djeteta ovisi o obitelji, školi, vršnjacima, susjedstvu i obilježjima zajednice te to ilustrira kroz 4 razine utjecaja, uzimajući u obzir razvojni put djeteta.

1. Mikrosustav – uključuje svakodnevnu okolinu djeteta (obitelj, vrtić, školu, vršnjake, i sl.). Dijete razvija različite odnose koji se mijenjaju tijekom vremena jer se mijenja i dijete i obilježja tog sustava.
2. Mezosustav – podrazumijeva odnose između elemenata mikrosustava u koje je dijete uključeno, npr. utjecaj odnosa i funkcioniranja obitelji na odnose s vršnjacima u školi ili vrtiću.
3. Egzosustav – predstavlja šire socijalno okruženje s kojim je dijete povezano neizravno, npr. preko roditelja ili škole (radno mjesto roditelja, obiteljski prijatelji, susjedi, mediji).
4. Makrosustav – označava obilježja kulture u kojoj dijete živi, npr. kultura, tradicija, društveni sustav, javna politika, religija. Taj je sustav stabilniji od drugih sustava, ali se povremeno događaju promjene. Naša zemlja je doživjela velike promjene u makrosustavu (tranzicija, ulazak u EU) što značajno utječe i na promjene u drugim sustavima.

Slika 1. Ekologija ljudskog razvoja (Bronfenbrenner, 1979., prema Bašić, 2009.).

Ovaj model primjenjiv je na istraživanja u području nasilja nad i među djecom jer omogućuje istraživačima da kombiniraju brojne čimbenike koji su relevantni za problem nasilja nad i među djecom te ima snagu podržati širok raspon provjerljivih hipoteza istraživanja uzimajući u obzir dinamiku kroz koju se nasilje nad i među djecom događa (Belsky 1980., prema Sidebotham, 2000.).

Isto tako, on ilustrira da se u zaštiti djeteta ili mlade osobe podrazumijevaju i očekuju intervencije od strane zajednice prema promjenama socijalnih uvjeta koji utječu na pojavu poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja ili osiguravaju pozitivan i zdrav razvoj djeci i mladima i odraslim stanovništvu (Bašić, 2009.).

S obzirom na to da je istraživanje u sklopu projekta „Osnažimo pravo djeteta da bude sigurno“ provedeno u 5 županija (Dubrovačko-neretvanska, Istarska, Osječko-baranjska, Primorsko-goranska i Grad Zagreb), smatrali smo važnim utvrditi koliko građani procjenjuju prisutnost rizičnih faktora, a koliko

prepoznaju da postoje uvjeti da se osigura pozitivan i zdrav razvoj djece i mlađih te pruži podrška roditeljima u nenasilnom odgoju i podizanju djece na razini svake županije, ali i na ukupnom uzorku. Ovi rezultati mogu poslužiti kao polazišne točke u detaljnijoj analizi stanja i potreba i planiranju preventivnih programa ili tretmana s ciljem sustavnijeg pristupa rješavanju nasilja nad i među djecom i mlađima.

Analiza propisa i dokumenata koji definiraju pravo djeteta da bude sigurno

S ciljem izrade što kvalitetnijeg istraživačkog materijala, grupa od 10 stručnjaka provela je opsežnu analizu politika i strategija UN-a, EU te RH, te su iz njih izdvojili sve članke koji se odnose na područje zaštite djece od nasilja, ali i dali kritički osvrt na provedbu tih pravnih normi. Smisao ovih analiza bio je da istraživačke pretpostavke, kao i pitanja u upitnicima, uključujući i teme za fokusne grupe, budu aktualne i sveobuhvatne. Niže u tekstu prikazane su samo neki od najvažnijih međunarodnih i nacionalnih propisa koji su bili obuhvaćeni analizom.

Analiza se vodila pretpostavkom da Republika Hrvatska kao država ugovornica Konvencije o pravima djeteta ima respektabilni zakonski okvir na području zabrane tjelesnog kažnjavanja, zlostavljanja i zanemarivanja djece. Uostalom, sam **Ustav Republike Hrvatske** (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14, članak 23. propisuje da nitko ne smije biti podvrgnut bilo kakvom obliku zlostavljanja. Članak 63. propisuje konkretnе pozitivne odredbe države: *Država štiti (...), dječu i mladež te stvara socijalne, kulturne, odgojne, materijalne i druge uvjete kojima se promiče ostvarivanje prava na dostojan život. Sukladno članku 65. ustavna je obveza svih da štite djecu.* Ova odredba također predviđa postupanje svakog pojedinca, ustanove, pravne osobe i drugih, u aktivnom pružanju zaštite djeci. Ovaj okvir dosta je obveza svakome stručnjaku koji u se u svom području susreće s zaštitom prava djece, pa čak i neovisno o postojećoj regulativi nižeg hijerarhijskog stupnja da je obvezan reagirati i štititi prava djece.

Prema Ustavu Republike Hrvatske (čl. 140.) međunarodni ugovori čine dio unutarnjeg pravnog poretka Republike Hrvatske te su po pravnoj snazi iznad zakona. Člankom 134. Ustava, u Republici Hrvatskoj primjenjuju se i drugi ratificirani međunarodni dokumenti, od kojih izdvajamo Konvenciju o pravima djeteta i Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja.

Republika Hrvatska stranka je **Konvencije o pravima djeteta** (NN MU broj 12/93) od 8. listopada 1991. godine. Konvencijom o pravima djeteta štite se prava djece do navršenih 18 godina te ona predstavlja sveobuhvatni međunarodni ugovor na području zaštite prava djece. Konvencija o pravima djeteta ima prioritet u primjeni u odnosu na domaće zakonodavstvo (snaga ustawne norme). Osnovni princip zaštite je „najbolji interes djeteta“ koji je integriran kroz zakonodavni i institucionalni okvir Republike Hrvatske. Članak 19. Konvencije jasno obvezuje državu potpisnicu na poduzimanje svih mjera s ciljem prevencije, intervencije, tretmana i zaštite djeteta od svih oblika nasilja:

1. Države stranke poduzet će sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zloupotreba, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok o njemu brine roditelj(i), zakonski skrbnik(ci) ili neka druga odgovorna osoba kojoj je skrb djeteta povjerenata.
2. Mjere zaštite po potrebi moraju obuhvatiti djelotvorne postupke uvođenja socijalnih programa za pružanje potrebne pomoći djetetu i onima koji o njemu brinu te za druge oblike prevencije

i utvrđivanja, izvješćivanja, ukazivanja, istraživanja, postupanja i praćenja slučajeva zlostavljanja djeteta koji su gore opisani i, bude li potrebno, za uključivanje suda.

S obzirom na temu i područje istraživanja, ovaj je članak posebno važan, osobito u djelu gdje obvezuje državu, odnosno sve stranke na mjere zaštite, te u drugom stavku gdje predviđa poduzimanje svih mogućih mjera s ciljem zaštite djeteta, a što je pak sukladno pretpostavkama ovog istraživanja da su svi dionici sustava upoznati s postojećom regulativom i postupaju po njoj, imajući na umu najbolji interes djeteta.

Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (NN MU 011/2011) ratificirana je 21. rujna 2011. godine i značajan je doprinos zakonodavnom okviru Republike Hrvatske zbog njezina utjecaja na stvaranje preduvjeta za učinkovitiju i bolju zaštitu djece, putem uspostavljanja baze podataka, povećanog nadzora osoba osuđenih za spolno nasilje nad djecom, razvoja preventivnih programa, posebno onih koji su usmjereni na osnaživanje i samozaštitu djece, te na indicirane prevencije koje su usmjerene na moguće prijestupnike kako bi se smanjilo spolno nasilje nad djecom (Ured pravobranitelja za djecu, 2011.).

Obiteljski zakon iz 1998. godine (NN 162/98) je prvi zakon koji je u Hrvatskoj na dosljedan i jasan način afirmirao načela Konvencije o pravima djeteta (Ajduković i sur., 2010), a ta operacionalizacija prava djece se nastavila i kroz sljedeći **Obiteljski zakon** (NN 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11) gdje se, između ostaloga, propisuje da „*roditelji i ostali članovi obitelji ne smiju dijete podvrgavati ponižavajućim postupcima, duševnom i tjelesnom nasilju, odnosno zlostavljanju*“ (članak 88.), kao i da je dužnost roditelja štititi dijete od ponižavajućih postupaka tjelesnog kažnjavanja od strane drugih osoba (članak 92. stavak 2.). Zakonom su propisane mjere koje nadležne institucije mogu odnosno moraju poduzeti kad se utvrdi kršenje djetetovih prava, a koje se kreću u rasponu od preventivnih mera (mjera upozorenja roditeljima na propuste u skrbi i odgoju djece, mjera nadzora nad izvršavanjem roditeljske skrbi) do mjera izdvajanja djeteta iz obiteljske zajednice (Ajduković i Marohnić, 2010.).

Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj (2014. – 2020.). Ovom strategijom želi se postići djelotvornije promicanje i zaštita prava djece u Republici Hrvatskoj kroz provedbu postojećih međunarodnih i nacionalnih standarda na području prava djece, promovirajući cjelovit i integrativan pristup pravima djece. Strategija predstavlja multidisciplinarni i sustavni okvir koji treba biti integriran u sve ostale nacionalne, regionalne i lokalne dokumente i planove. Posebno je inovativna jer se za razliku od dosadašnje prakse, gdje su se pratile provedbe mera i aktivnosti propisanih strategijom, uvode tri razine indikatora – strukturalni, procesni i indikatori ishoda. I dok prva dva više govore o postojanju pravnog okvira i napora koji se poduzimaju s ciljem primjene tih propisa, ovaj treći je ključan jer se na temelju njega može govoriti o jasnim učincima vezano uz poštivanje prava i interesa djece.

Za ovo istraživanje, važan je strateški cilj 1. Osiguravanje usluga i sustava prilagođenih djeci; 4. Sustav obrazovanja, D.7.: *Osigurati sinergijsko djelovanje u ostvarivanju odgojno-obrazovnih ciljeva kroz jačanje partnerstva obitelji, škole i lokalne zajednice i promicanje uloge škole kao odgojno-obrazovnog središta zajednice za cijelu obitelj.* Svakako, najvažniji je strateški cilj 2. Eliminacija svih oblika nasilja. Ovdje ćemo istaknuti samo neke od mjera važnih uz ovaj strateški cilj:

F.1.1. *Promicati odgovorno, poticajno, nenasilno roditeljstvo u javnosti, među roditeljima te među stručnjacima koji rade s roditeljima u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, sustavu predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog odgoja i obrazovanja te u socijalnoj skrbi;*

F1.2. *Educirati stručnjake koji rade s roditeljima u svim sustavima o odgovornom i poticajnom roditeljstvu;*

F.4.1. *Definirati kriterije, način vrednovanja te unapređivanje djelotvornosti provođenja postojećeg Pro-*

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

tokola o zaštiti od nasilja u obitelji u slučajevima djece koja su izložena nasilju u obitelji polazeći od najboljeg interesa djeteta;

F.4.2. **Razviti nove protokole profesionalnog djelovanja koji će omogućiti rano prepoznavanje ostalih rizika i doživljenog nasilja nad djecom** uključujući protokol profesionalnog djelovanja u situacijama rizika manipulacije djecom i psihičkog nasilja nad djecom u postupku razvoda braka i zaustavljanje ovih oblika nasilja. Djelotvornost protokola osigurati ulaganjem u kompetencije i odgovarajuće uvjete rada onih koji ih provode;

F.7.2. **Educirati stručne suradnike u vrtićima i školama, zdravstvene radnike u primarnoj zdravstvenoj zaštiti i stručnjake u sustavu socijalne skrbi za prepoznavanje znakova seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja djece;**

F.14.2. **Razviti stalna i dostupna stručna savjetovališta u školama** za djecu i roditelje uz osiguravanje načina suradnje sa stručnjacima izvan škole i definiranje indikatora njihove uspješnosti.

Slijedom navedenoga, u upitnicima koje su ispunjavali mladi i roditelji o dostupnosti edukacija i usluga savjetovanja, ali i odgojno-obrazovne djelatnike te stručnjake iz sustava zaštite djece, postavili smo i pitanje dostupnih usluga edukacija, profesionalne specijalizacije i supervizije kako bismo provjerili poštuju li se ove smjernice.

Nacionalna strategija zaštite nasilja u obitelji (2011. – 2016., NN, 88/11). Ova strategija naglašava međusobnu suradnju svih nadležnih tijela, a s ciljem borbe protiv nasilja u obitelji te rada na podizanju kvalitete života žrtava nasilja. Predviđena su područja Prevencije nasilja u obitelji; Unapređenja međuresorne suradnje; Izobrazbe stručnjaka koji rade u području zaštite od nasilja u obitelji; Psihosocijalni trening počinitelja nasilja u obitelji; Zakonodavni okvir iz područja zaštite od nasilja u obitelji; Zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji; i Senzibilizacija javnosti za problematiku nasilja u obitelji.

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji, između ostalog, ističe važnost unapređenja stručne kompetencije i odgovornost djelatnika obrazovanja, policije, socijalne skrbi, zdravstva, pravosuđa i organizacija civilnog društva za prepoznavanje, primjерeno interveniranje, međuresornu suradnju i suzbijanje obiteljskog nasilja te važnost uspostavljanja međuresorne suradnje s ciljem cjelovite skrbi za žrtve i prevencije nasilja. Međutim, sukladno navodima Žižak (2010., prema Laklija i Alebić, 2012.), sadržaji i kvaliteta suradnje sustava još uvijek nisu jasno propisani te ostaju kao izazovi u svakom pojedinačnom slučaju – što ćemo nastojati i ispitati i utvrditi ovim istraživanjem.

Novi **Kazneni zakon** (NN 125/11, 144/12) u odnosu na **Kazneni zakon** (NN, br. 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07 i 152/08) u području zaštite prava i interesa djece razlikuje se prvenstveno u tome što novi zakon u skladu s Konvencijom Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja sadrži posebno poglavje pod nazivom: Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta, u kojem su sadržana sljedeća kaznena djela: spolna zlouporaba djeteta mlađeg od 15 godina, spolna zlouporaba djeteta starijeg od 15 godina, zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od 15 godina, mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba, podvođenje djeteta, iskorištavanje djece za pornografiju, iskorištavanje djece za pornografske predstave, upoznavanje djece s pornografijom, te teška kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta. U općem dijelu Kaznenog zakona (članak 82.) promijenjena je definicija djeteta pa je dijete sada osoba koja nije navršila 18 godina života (ranije 14). Povišena je dobna granica za slobodno stupanje u spolne odnose (dobna granica je sada 15 godina, dok je ranije bila 14 godina). Uvedena je odredba da kaznenog djela spolne zlouporabe djeteta mlađeg od 15 godina nema ako razlika između osoba koje vrše spolni odnošaj nije veća od tri godine. Uvedeno je posve novo kazneno djelo – mamljenje djece za zadovoljenje spolnih potreba u skladu s člankom 23. Konvencije o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i zlostavljanja. Nadalje, kažnjivo je i samo pristupanje dječjoj pornografiji putem informacijsko-ko-

munikacijskih tehnologija te i samo gledanje pornografske predstave u kojoj sudjeluje dijete. Novi Kazneni zakon više ne svrstava kazneno djelo *rodoskvruća* u poglavljia kojima se štiti spolna sloboda, već u kaznena djela protiv braka, obitelji i djece. Temeljni razlozi opisanih novina su usvajanje odredaba već spomenute Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskoriščavanja i zlostavljanja djece, Konvencije o kibernetičkom kriminalu i Konvencije o pravima djeteta.

Zakon o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 148/13). Posljednje izmjene Zakona o sudovima za mladež (NN 148/13) druga su novela nakon stupanja na snagu novog Zakona 2011. godine (NN 84/11) i njegove kasnije izmjene (NN 143/12 i 148/13). Radi se pretežito o izmjenama koje su trebale usuglasiti ovaj poseban zakon sa Zakonom o kaznenom postupku i Kaznenim zakonom, koji su uveli nove odredbe i novi postupovni i materijalni pristup, no ne i promjene koncepcijske naravi. Od osamostaljenja Republike Hrvatske i stupanja na snagu Zakona o sudovima za mladež 1998. godine (NN 111/97) u paketu kaznenog zakonodavstva, koji je jednom ispravljen (NN 27/98) i samo jednom noveliran (NN 12/02), radi se o suvremenijem sustavu maloljetničkog kaznenog zakonodavstva, u kojem je još i više nego ranije naglašena njegova primarno-preventivna orijentacija (Cvitanović, 2013.). Istaknuta je hitnost postupka te zaštita dostojanstva žrtve, sukladno Direktivi EU - 2012/29/EU s ciljem sprječavanja sekundarne viktimizacije. Imajući u vidu osebujnosti pružanja pomoći i podrške djeci žrtvama kaznenih djela u predmetima kaznenopravne zaštite djece, u novom zakonu jasnije se od sudaca i državnih odvjetnika traži ovladavanje osnovnim znanjima s područja kriminologije, socijalne pedagogije, psihologije mladih i socijalnog rada za mlade osobe.

Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14). Ovaj zakon utvrđuje pravila i postupke za provedbu kaznenog progona, usuglašen je s nekoliko EU direktiva, kao što su primjerice Direktiva EU/2011/93 Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011., godine o borbi protiv seksualne zloporabe i seksualnog iskoriščavanja djece i dječje pornografije (SL L 335, 17.12. 2011). Posebna je pozornost u ovom zakonu posvećena ispitivanju djeteta (čl. 292), gdje je predviđena mogućnost snimanja razgovora djeteta-žrtve sa sucem istrage i bez prisutnosti drugih stranaka. Također, istim člankom, predviđeno je da se dijete-žrtva može iznimno još jednom ispitati, dakle ukupno najviše dva puta. Isto tako, u čl.44, posebno je istaknuta obzirnost postupanja prema djetetu s ciljem izbjegavanja sekundarne viktimizacije. Ono što je važno istaknuti, s obzirom na temu ovog izvještaja, jest da sukladno čl. 222 ovog zakona, radi razjašnjenja pojedinih tehničkih ili drugih stručnih pitanja, državni odvjetnik može zatražiti od odgovarajuće stručne ustanove ili stručne osobe da mu o tim pitanjima dade potrebna objašnjenja o kojima će državni odvjetnik sastaviti zapisnik. Isto tako, sukladno čl. 285, istog zakona, dijete koje obzirom na dob i duševnu razvijenost nije sposobno shvatiti značenje prava, ne može se ispitati kao svjedok, ali se saznanja dobivena od njega putem stručnih osoba, rođaka ili drugih osoba koje su bile s njim u kontaktu mogu koristiti kao dokaz. Još jedna važna odredba obzirom na temu rada je propisana čl. 204 – „*Svatko je dužan prijaviti kazneno djelo za koje se pokreće postupak po službenoj dužnosti, koje mu je dojavljeno ili za koje je saznao.*“

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN, br. 137/09, 14/10, 60/10) spada u domenu prekršajnog zakonodavstva, a njime se definira što je nasilje u obitelji, osobe koje se smatraju članovima obitelji te vrste i svrha sankcija za počinjenje nasilja u obitelji.

Ovim Zakonom se posebno detaljno definira nasilje u obitelji koje uključuje tjelesno nasilje te tjelesno kažnjavanje i drugi načini ponižavajućeg postupanja prema djeci u odgojne svrhe, seksualno nasilje, psihičko nasilje te ekonomsko nasilje. Predviđeno je hitno postupanje svih nadležnih tijela, s posebnim naglaskom na najbolji interes djeteta kao prioritet u postupanju.

Za ovo istraživanje posebno je važan čl. 8, gdje je propisana obveza prijave koju su dužni podnijeti policiji ili državnom odvjetništvu počinjenje nasilja u obitelji sve osobe u djelokrugu djece, kao što su zdravstveni radnici, stručni radnici u djelatnosti socijalne skrbi, obiteljske prevencije i zaštite, odgoja i

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

obrazovanja te stručni suradnici zaposleni u vjerskim, humanitarnim i organizacijama civilnog društva.

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji ima posebno značenje (Ajduković, 2010.). On sadrži niz precizno određenih mjera kojih su se nadležna tijela dužna pridržavati prilikom pružanja pomoći i zaštite osobi izloženoj bilo kojem obliku nasilja u obitelji. Osim toga, u Protokolu je svim nadležnim tijelima naloženo obzirno postupanje prema žrtvama nasilja i osiguranje rodno osjetljivog pristupa. Kad je dijete žrtva nasilja, obvezno je postupati prema načelu najboljeg interesa djeteta, što uključuje uzimanje u obzir dobi i stupnja psihofizičkog razvoja djeteta, njegovog zdravstvenog i emocionalnog stanja. Svrha je Protokola osigurati uvjete za djelotvoran, cjelovit i usklađen rad nadležnih tijela radi unapređenja zaštite i pomoći žrtvi nasilja u obitelji, te pomoći počiniteljima u zaustavljanju njihovog nasilnog ponašanja uz promjenu vrijednosnog sustava s ciljem nenasilnog rješavanja sukoba, uvažavanja ravnopravnosti spolova i povećavanja sigurnosti članova obitelji. Stoga Protokol propisuje obvezu uspostavljanja suradnje među nadležnim tijelima kroz: praćenje i izvještavanje o provedbi Protokola, suradnju i razmjenu podataka među nadležnim tijelima na razini lokalne samouprave i suradnju nadležnih tijela s drugim čimbenicima koji se bave problematikom nasilja u obitelji. Tako, između ostalih tijela, obrađuje i obveze postupanja odgojno-obrazovnih ustanova te navodi: „*Cilj protokola postupanja odgojno-obrazovnih ustanova je senzibiliziranje djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova za pojave nasilja u obitelji koje doživljavaju djeca i učenici te poduzimanje mjera radi otkrivanja i prijavljivanja problema i pomoći djetetu.*“ Također, predviđene su četiri vrlo konkretnе mjere kojima se upućuje djelatnike odgojno-obrazovnih ustanova kako postupiti s ciljem zaštite djeteta. *Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji* propisala je i obvezu izrade obrazaca standardne metodologije izvještavanja o provedbi Protokola. Izrađeni su obrasci za policiju, centre za socijalnu skrb, zdravstvene i odgojno-obrazovne ustanove, pravosudna tijela, koordinatorice za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave u županijama, te organizacije civilnog društva koje štite žrtve nasilja u obitelji i koje rade s počiniteljima nasilja u obitelji (Ajduković i sur., 2010.). Na temelju podataka iz ovih obrazaca, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti pripremilo je *Izvješće o provedbi Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji tijekom 2007. i 2008. godinu* (MOBMS, 2009, prema Ajduković, 2010.). Ono omogućuje zaključak da su posljednjih nekoliko godina učinjeni veliki pomaci u barem dva aspekta: 1) izgradnji kapaciteta za bolji odgovor društva na obiteljsko nasilje i 2) unapređenju koordiniranog odgovora zajednice na slučajevе obiteljskog nasilja. Ipak, neka od iskustava iz prakse i upozorenja na propuste u njegovoj provedbi pokazuju da primjenu Protokola treba poboljšati i unaprijediti. Djelomično se to odnosi na stvaranje organizacijskih, tehničkih i ljudskih preduvjeta za ispunjavanje zahtjeva koji proizlaze iz Protokola, no ponajviše se to odnosi na učinkovitiju suradnju između pojedinih sektora i službi.

Također, Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u svom izvješću za 2014. godinu, temeljem podataka dostavljenih putem standardiziranog obrasca predviđenog za izvještavanje o provedbi Protokola od strane županijskih koordinatorica za ravnopravnost spolova u državnim uredima navodi sljedeće: „... razvidno je kako su gotovo svi koordinatorice prikupili/e podatke od policije, centara za socijalnu skrb te pravosudnih tijela. Međutim koordinatorice su u manjoj mjeri prikupili/e podatke od zdravstvenih i odgojno-obrazovnih ustanova te od drugih nadležnih tijela zaduženih za provedbu Protokola.“ Također, zabrinjava nalaz da: „... postoje županije gdje nije održan niti jedan sastanak o provedbi Protokola o postupanju u slučajevima nasilja u obitelji. Također, sastanci vezani uz problematiku pojedinačnih slučajeva nasilja u obitelji nisu se održavali niti u jednoj županiji.“ Ovo upućuje na zaključak da i dalje ostaje neriješen izazov praćenja provedbe određenog propisa i međuresorne suradnje u postupanjima u odnosu na pojedinačne slučajeve.

Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece usvojila je Vlada Republike Hrvatske 2014. godine. Protokol se odnosi na svu djecu čija je dobrobit ugrožena, odnosno djecu u neposrednoj ili životnoj opasnosti, djecu koja su (dokazano ili pod sumnjom) žrtve zlostavljanja i zanemarivanja i djecu za koju se smatra da su pod rizikom od mogućeg zlostavljanja i zanemarivanja.

Propisi iz područja odgoja i obrazovanja također predstavljaju operacionalizaciju Konvencije o pravima djeteta.

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, pročišćeni tekst (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14) u poglavlju Obveza zaštite prava učenika, u čl. 70 jasno navodi: „Učitelji, nastavnici, stručni suradnici i ostali radnici u školskim ustanovama dužni su poduzimati mjere zaštite prava učenika te o svakom kršenju tih prava, posebice o oblicima tjelesnog ili duševnog nasilja, spolne zloporabe, zanemarivanja ili nehajnog postupanja, zlostavljanja ili izrabljivanja učenika, odmah izvijestiti ravnatelja školske ustanove koji je to dužan javiti tijelu socijalne skrbi, odnosno drugom nadležnom tijelu.“

Pravilnik o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja prava nadležnim tijelima. Ovaj pravilnik donio je ministar znanosti, obrazovanja i sporta, na temelju Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi. Ovim pravilnikom propisuje se način postupanja učitelja, nastavnika, odgajatelja, stručnih suradnika i ravnatelja osnovnih i srednjih škola te učeničkih domova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te obvezе prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima.

I u ovom propisu, u čl. 4, se navodi: „Svaki radnik školske ustanove obvezan je, bez obzira na način na koji je došao do saznanja o mogućoj povredi prava učenika, odmah o tome izvijestiti razrednika ili stručne suradnike školske ustanove koji će o događaju i poduzetim mjerama izvijestiti ravnatelja i odgojno-obrazovnog radnika kojeg je ravnatelj ovlastio za postupanje u slučajevima povrede prava učenika.“ Između ostalog propisano je i postupanje i mjere zaštite u slučaju povrede prava učenika. Predviđene su i vrlo jasno radnje, kao što je: „Zaduženi odgojno-obrazovni radnik pratit će učenika u slučaju da se on mora prevesti u lječničku ustanovu prije dolaska roditelja“. Dodana je vrijednost da kad žrtva ili počinitelj nasilja „ne može ili ne želi naznačiti razgovoru s predstavnikom policije, uz njezino odobrenje razgovor u školskim prostorima može se obaviti u nazočnosti ravnatelja ili odgojno-obrazovnog radnika kojeg odredi ravnatelj“.

Zanimljivo je da ovaj pravilnik u čl. 12 ostavlja obvezu da se preispita je li dijete-počinitelj nasilja nad drugim djetetom, možda i sam žrtva nasilja. Primjerice, jasno se navodi da su razrednik, stručni suradnik ili drugi odgojno-obrazovni radnik obvezni: „obratiti posebnu pozornost upućuje li izjava učenika koji je počinitelj nasilja na sumnju da je on žrtva zanemarivanja, odgojne zapuštenosti ili zlostavljanja u svojoj obitelji ili izvan nje i o tome obavijestiti ravnatelja koji će izvijestiti nadležni centar za socijalnu skrb, a u sumnji na počinjenje kažnjive radnje izvijestiti policiju“.

Ovaj Pravilnik još uređuje i pojam vršnjačkog sukoba, obvezu škole da provodi, ali i još važnije, evaluira provedene preventivne programe te obvezu zaštite podataka i sigurnosti djece u medijima od strane škole.

U ovom osvrtu na zakonsku analizu, gdje nismo detaljnije predstavili sve propise koji uređuju pravo djeteta na sigurnost, kao što su primjerice, Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (MU 18/97, 6/99, 14/02, 13/03, 9/05, 1/06, 2/10), Agenda Europske unije o pravima djece, konvencija o pravima djeteta s invaliditetom, Pravilnik o zaštiti maloljetnika, itd., možemo još jednom ponoviti da postoji respektabilan zakonski okvir koji uređuje ovo područje. Međutim, činjenica je da se i razina poznavanja i provedbe tih propisa, a posebno koordinirane akcije između svih uključenih, značajno razlikuju od onoga što je predviđeno tim propisima.

Cilj istraživanja i prepostavke

Nakon iscrpne analize propisa od kojih su samo neki navedeni u ovoj publikaciji, ekspertna grupa od 10 stručnjaka formulirala je ključne probleme.

Radi lakše preglednosti, ključni problemi su bili podijeljeni po sljedećim područjima: pravosuđe i policija, socijalna zaštita, alternativna skrb, odgoj i obrazovanje, civilne organizacije, mediji, zdravstvo, ranjive skupine, zajednica, prevencija. U kasnijim fazama istraživanja, odnosno razrade rezultata i preporuka istraživanja, ta su područja integrirana kako bi se promovirala ideja pristupa usmjerенog na dijete, a ne podijeljenog među sustavima i institucijama.

Uzimajući u obzir teorijski i pravni okvir te ključne probleme, definirane su prepostavke koje moraju biti zadovoljene kako bi se pridonijelo pravu djeteta da bude sigurno:

1. Nasilje se **ne tolerira**.
2. U zajednici **postoje resursi** usmjereni na **dobrobit djeteta**.
3. Svaki dionik (građanin, djelatnik javne ustanove) **poznaje propise**.
4. Svaki dionik **postupa po propisima**.
5. Svaki dionik **surađuje** s nadležnim institucijama i organizacijama uključenim u zaštitu djece od nasilja.

U skladu s tim prepostavkama, **cilj istraživanja bio je na razini zajednice analizirati kontekst i iskušto u postupanju i suradnji tijekom provedbe propisa kojima se osigurava pravo djeteta da bude sigurno**.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

U narednom poglavlju bit će ukratko opisana metoda, instrumenti i uzorak istraživanja. Kako su sudionici u istraživanju vrlo heterogeni i po veličini populacije, dostupnosti i obuhvatu informacija prikupljenih dosadašnjim istraživanjima, istraživanje je razdvojeno na kvantitativni dio, u kojem su sudjelovali mлади, roditelji, te djelatnici škola i vrtića, i kvalitativni dio, u kojem su sudjelovali stručnjaci koji rade u djelatnostima koje se odnose na sigurnost djece. S obzirom na kompleksnost istraživanja, svako poglavlje opisano je zasebno za kvantitativni i kvalitativni dio istraživanja.

Instrumenti

Sažetije, postupak izrade samih instrumenata istraživanja bio je sljedeći:

1. Analiza politika i strategija Evropske Unije i UN-a te RH o zaštiti prava djece od nasilja različitim područjima (pravosuđe, socijalna politika, prevencija, mediji, ranjive skupine, alternativna skrb, organizacije civilnog društva, lokalna/regionalna uprava, zdravstvo)
2. Ekspertna analiza ključnih problema u 10 područja
3. Izrada preliminarnog upitnika
4. Ekspertna analiza upitnika i korekcija
5. Provođenje pilot-testiranja
6. Korekcije i izrada finalne forme upitnika.

Nakon ekspertne analize kreirani su preliminarni upitnici za mlade, za roditelje, za djelatnike vrtića te za djelatnike škola. Preliminarne forme upitnika evaluirane su od strane sudionika iz svih skupina kako bi se utvrdila sadržajna i vremenska primjerenost upitnika za istraživanje. Analizom rezultata pilot-istraživanja korigirane su preliminarne forme i napravljena je finalna forma upitnika.

Vezano uz etičke aspekte istraživanja (Ajduković i Kolesarić, 2003.), treba napomenuti da su se svi upitnici ispunjavali anonimno te da se pri kreiranju upitnika vodilo računa o tome da niti u jednom pitanju sudionici ne iznose vlastita iskustva bilo kao počinitelja, bilo kao žrtve nasilja, već se ispituju njihovi stavovi prema nasilju nad djecom te stavovi i iskustva s različitim službama u okviru sustava zaštite djece od nasilja.

Budući da su među sudionicima istraživanja i mлади u dobi 15 i 17 godina, sukladno Etičkom kodeksu istraživanja s djecom (Ajduković i Kolesarić, 2003.) za sudjelovanje djece starije od 14 godina nije potreban pristanak roditelja, već djeca sama daju pristanak, ali su roditelji bili informirani o svrsi istraživanja, općim i posebnim koristima istraživanja, rizicima, vrsti i trajanju postupka, povjerljivosti dobivenih podataka, zaštiti privatnosti sudionika, posljedicama koje istraživanje može izazvati, dragovoljnosti sudjelovanja i pravu na odustajanje od sudjelovanja u istraživanju. Za sudjelovanje nije bila predviđena naknada za sudionike.

Kako se ovaj dio istraživanja provodio u školama, odnosno vrtićima, za provođenje istraživanja dobivena je dozvola Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, a dodatno su bile osigurane i zasebne dozvole od ravnatelja svake pojedine institucije koja je sudjelovala u istraživanju.

Kvantitativno istraživanje

Za potrebe ovog istraživanja kreirani su upitnici za svaku od skupina koje su sudjelovale u istraživanju. Upitnici su tematski slični, ali su prilagođeni u pojedinim aspektima svakoj od skupina sukladno informacijama koje imaju.

U tablici 1 navedene su skupine pitanja.

Tablica 1. Prikaz pitanja prema skupinama sudionika u istraživanju

Pitanja	Mladi	Roditelji	Škola	Vrtić
Demografija	X	X	X	X
Procjena sigurnosti naselja	X	X	X	X
Prisutnost rizičnih ponašanja mladih	X	X	X	X
Navike mladih na internetu i televiziji	X	X		
Odgovni postupci roditelja vezano korištenje računala i televizije kod djece	X	X		
Procjena izloženosti mladih nasilju na internetu	X			
Procjena izloženosti mladih tjelesnom, psihičkom i seksualnom nasilju	X			
Skala socijalne distance prema manjinskim skupinama	X	X		
Skala uvjerenja prema tjelesnom kažnjavanju	X	X	X	X
Poznavanje propisa vezanih uz zaštitu djece od nasilja	X	X	X	X
Procjena prisutnosti prijavljivanja nasilja u Republici Hrvatskoj		X	X	X
Procjena učinkovitosti institucija u zaštiti djece od nasilja		X	X	X
Iskustva s prijavom nasilja nad djetetom		X		
Procjena uloga i izvora pomoći u slučajevima nasilja nad djecom	X		X	X
Uvjerenja o posljedicama prijave nasilja nad djecom	X	X	X	X
Iskustva sa sudjelovanjem u edukacijama o nasilju nad djecom	X	X	X	X
Procjena uloge medija u sprječavanju nasilja nad djecom		X	X	X
Procjena prisutnosti i potrebe za uslugama u lokalnoj zajednici vezano uz odgoj djece		X	X	X
Izvori neprijavljinjanja nasilja			X	X
Iskustva djelatnika škole i vrtića s prijavama nasilja			X	X
Uvjerenja o razlozima prijave nasilja			X	X
Procjena znanja i potreba za usavršavanjem vezano uz odgoj i zaštitu djece od nasilja			X	X
Lista uvjerenja o nasilju nad djecom u obitelji			X	X
Procjena korisnosti intervencija za sprječavanje nasilja nad djecom			X	X

Kvalitativno istraživanje

Fokusne grupe planirane su na način da pitanja sudionicima budu vrlo općenita kako bi im se pružio prostor za što veći raspon odgovora i što otvoreniju diskusiju. Pitanja su stoga fokusirana na svega tri općenite teme: propisi, provedba propisa i suradnja među institucijama. Stoga je obrazac za provođenje fokusnih grupa sadržavao sljedeća pitanja:

1. Koji su po vama ključni problemi vezani uz zakone i pravilnike koji se odnose na zaštitu djece od nasilja?
2. Koji su ključni problemi vezani uz provedbu te regulative u vašem djelokrugu rada?
3. Koji su po vama ključni problemi vezani uz suradnju s drugim institucijama koje se bave zaštitom djece od nasilja?
4. Što bi se po vama moglo napraviti za unapređenje sustava zaštite djece od nasilja vezano uz zakonsku regulativu i pravilnike?
5. Kako biste riješili probleme vezane uz provedbu i primjenu regulative?
6. Što bi se moglo unaprijediti vezano uz suradnju među sektorima što bi unaprijedilo zaštitu djece od nasilja?

Pitanja su prema potrebi prilagođena pojedinim sektorima.

Procedura

Kvantitativno istraživanje

Budući da je provođenje istraživanja osjetljivo zbog osiguravanja anonimnosti podataka, pripremljen je poseban priručnik za provoditelje istraživanja. Ovime se također osigurala i ujednačenost postupaka kod svih provoditelja istraživanja. Samo istraživanje provedeno je u razdoblju od veljače do svibnja 2014. godine.

Za istraživanje s mladima, sukladno Etičkom kodeksu istraživanja s djecom, potrebno je prije samog istraživanja obavijestiti roditelje o svrsi, načinu, ciljevima i drugim relevantnim aspektima istraživanja. Iz ovog su razloga nekoliko dana prije samog istraživanja učenicima podijeljene koverte s informacijama o istraživanju i kontaktima istraživača koje su oni odnijeli roditeljima. Na dan istraživanja učenicima su objašnjeni svi relevantni aspekti istraživanja te su zamoljeni da pristanu sudjelovati u istraživanju. Sa svakim razredom istraživanje je provedeno u okviru jednog školskog sata.

Istraživanje s roditeljima provedeno je na način da su roditeljima na roditeljskim sastancima objašnjeni svi aspekti istraživanja. Kako je vrijeme ispunjavanja upitnika bilo predugo da bi se održavalo na roditeljskom sastanku, sudionicima su podijeljene koverte koje su sadržavale upitnik i informacije o istraživanju

te prazna koverta u koju su trebali staviti ispunjen upitnik, zatvoriti je i poslati u školu ili vrtić osobi koja je bila zadužena za prikupljanje podataka. Te osobe su u pravilu bile razrednici ili stručni suradnici u školama te su imali uputu da koverte roditelja ne otvaraju, već da ih zatvorene predaju terenskim istraživačima.

Istraživanje s djelatnicima škola i vrtića napravljeno je tako da su djelatnicima objašnjeni svi aspekti istraživanja te su im podijeljene koverte koje su, kao i kod roditelja, sadržavale informacije o istraživanju, upitnik i praznu kovertu u koju su trebali spremiti ispunjen upitnik te kovertu staviti u za to predviđenu kutiju u školi ili vrtiću. Ovime je osigurana anonimnost i povjerljivost podataka.

Kvalitativno istraživanje

Za provođenje kvalitativnog istraživanja također je napravljen poseban priručnik i pripremljen je training istraživača. Nakon inicijalne regrutacije sudionika pripremljena je prostorija u kojoj se održavala fokusna grupa. Kako u fokusnim grupama anonimnost nije moguće zajamčiti, povjerljivost podataka osigurana je na način da u prostoriji nije smio biti prisutan nitko osim sudionika, zapisničara i voditelja fokusne grupe, te je sudionicima zajamčeno da prilikom transkribiranja materijala neće biti bilježenja imena ili drugih identificirajućih podataka. Fokusne grupe trajale su između 30 i 90 minuta.

Analiza podataka

Za kvantitativni dio unos podataka napravljen je u programu EpiDataEntry v3.1, a sama analiza podataka rađena je programima Excel 2007 i R v3.1.0. Treba napomenuti da cilj ovog izvještaja nije utvrđivanje razlika među županijama, te su statistički testovi za analizu razlika primjenjivani samo onda kad je to bilo u funkciji interpretacije rezultata.

U kvalitativnom dijelu analiza je napravljena na način da su se iz transkribiranog materijala fokusnih grupa najprije izdvajale izjave sudionika koje su se odnosile na postavljena pitanja. Te su izjave zatim grupirane prema sličnosti i te grupe izjava nazvane su kodovima koji najbolje opisuju grupu izjava. U sljedećem koraku slični kodovi su grupirani u kategorije koje predstavljaju tematski sličnu cjelinu koja najbolje opisuje pripadajuće kodove i kategorije. Jednako kao i kod kvantitativnog dijela istraživanja, ni ovdje naglasak nije stavljen na komparaciju među županijama, već su sve izjave uzete zajedno kako bi se omogućio detaljan i obuhvatan uvid u probleme i prijedloge rješenja u sustavu zaštite djece od nasilja iz perspektive stručnjaka koji su izravno uključeni u rad s djecom, obiteljima i počiniteljima nasilja.

Uzorak Kvantitativno istraživanje

Kvantitativni dio istraživanja odnosio se na istraživanje u kojem su sudjelovali mladi, roditelji, te dje-latnici škola i vrtića. Sudionici su birani tako da su roditelji djece predškolske i osnovnoškolske dobi odabrani kao zastupnici djece. Pri tome su to bili roditelji djece predškolske dobi, te roditelji djece koja pohađaju treći, peti i sedmi razred osnovne škole. Mladi u srednjoj školi koji su sudjelovali u istraživanju pohađali su prvi i treći razred srednje škole. Prilikom uzorkovanja korišten je probalistički dvoetapni stratificirani slučajni klaster uzorak. Kako bi se došlo do konačnog uzorka u svakoj od županija koje su sudjelovale u istraživanju, odabrana je veličina uzorka sukladno udjelu u populaciji. Zatim je prikupljen popis svih vrtića, osnovnih i srednjih škola s pripadajućim brojem razrednih odjela i broja učenika. U prvom koraku uzorkovanja slučajnim odabirom izabrane su škole u svakoj županiji te su u drugom koraku slučajnim odabirom izabrana razredni odjeli koji su sudjelovali u istraživanju. Kako je planirani uzorak djelatnika škola i vrtića manji od ostalih skupina, unutar popisa škola koje su izabrane u prvom koraku uzorkovanja za mlade i roditelje slučajnim odabirom izabrane su one škole i vrtići iz kojih su sudjelovali odgojno-obrazovni djelatnici.

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 5076 sudionika, od čega je 2339 mlađih u dobi od 15 do 18, 2215 roditelja, predstavnika djece u dobi od 5 do 14 godina, 303 djelatnika osnovne škole, od čega je 280 učitelja te 19 stručnih suradnika, te 209 djelatnika predškolskih ustanova, od čega je 183 odgajatelja i 25 stručnih suradnika. Istraživanje je provedeno u 5 županija, gdje je 495 sudionika iz Dubrovačko-ne-retvanske (DN), 534 iz Istarske (IS), 899 iz Osječko-baranjske (OB), 990 iz Primorsko-goranske (PG) i 2157 sudionika s područja Grada Zagreba (ZG). Uzorak je stratificiran tako da ujednači omjer sudionika po veličini županija.

Završne veličine uzorka prikazane su u tablici 2.

Tablica 2. Prikaz razdiobe sudionika prema skupini i županiji

Regija	Mladi		Roditelji		Škola		Vrtić	
	N	%	N	%	N	%	N	%
DN	176	7,5	176	7,9	82	27,1	62	28,3
IS	166	7,1	284	12,8	62	20,5	22	10,0
OB	427	18,3	394	17,8	54	17,8	24	11,0
PG	471	20,1	425	19,2	53	17,5	41	18,7
ZG	1099	47,0	936	42,3	52	17,2	70	32,0
Ukupno	2339	100,0	2215	100,0	303	100,0	219	100,0

Kvalitativno istraživanje

Kvalitativno istraživanje planirano je na način da obuhvati iskustva i uvide stručnjaka koji rade u djelatnostima koje se odnose na sigurnost djece u svakoj županiji. Iz tog razloga održana je po jedna fokusna grupa u svakoj županiji za svaki od sljedećih sektora: socijalna skrb, udomiteljstvo, pravosuđe, policija, zdravstvo, organizacije civilnog društva, lokalna samouprava te mediji (održana samo u Zagrebu). Pored toga, u svakoj županiji održana je po jedna fokusna grupa koja je bila tematski vezana uz međusektorsku suradnju u kojoj su sudjelovali predstavnici različitih sektora.

Sudionici fokusnih grupa birani su kao namjerni uzorak stručnjaka koji imaju iskustvo i koji mogu biti davatelji informacija o fenomenu.

Održano je ukupno 35 fokusnih grupa u kojima je sudjelovao 161 sudionik. Fokusne grupe su održane kako bi se utvrdila zaštita i promicanje prava djeteta na sigurnost, u svakoj od županija, za sljedeća područja: **pravosuđe** (sudjelovali predstavnici državnog odvjetništva te općinskog i županijskog suda), **socijalna zaštita** (djelatnici centara za socijalnu skrb i obiteljskih centara), **zdravstvo** (djelatnici pedijatrijske i hitne službe), **organizacije civilnog društva, policija** (odsjeci za mladež), **alternativna skrb** (udomitelji i djelatnici domova za skrb o djeci), **lokalna vlast** (predstavnici odsjeka za socijalnu zaštitu i društvene djelatnosti) i **mediji** (stručnjaci u području medijskog izvještavanja o djeci).

Završno su održane 3 međusektorske fokusne grupe koje su uključivale barem jednog predstavnika svakog područja s ciljem dodatnog razumijevanja prakse suradnje svih sustava uključenih u promicanje i zaštitu prava djece. Ukupno je sudjelovalo 18 sudionika iz tri županije: Dubrovačko-neretvanske, Primorsko-goranske i Grada Zagreba.

U tablici 3 nalazi se broj sudionika prema sektorima i županijama.

Tablica 3. Broj sudionika fokusnih grupa prema županijama i sektorima

Regija	CZSS	MUP	Pravosuđe	LS	Zdravstvo	OCD	Alternativna skrb	Međusektorska	Mediji	Ukupno
OB	2	2	2	3	3	3	0	0	0	15
PG	9	8	6	3	4	6	4	6	0	46
ZG	6	9	5	5	8	6	4	6	7	56
DN	4	6	1	3	5	0	0	6	0	25
IS	0	2	3	2	3	7	2	0	0	19
Ukupno	21	27	17	16	23	22	10	18	7	161

*OB – Osječko-baranjska županija; PG – Primorsko-goranska županija; ZG – Grad Zagreb; DN – Dubrovačko-neretvanska županija;
IS - Istarska županija

Svako dijete ima pravo biti sigurno – nalazi istraživanja i preporuke

ISKUSTVO S NASILJEM – NASILJE MI JE OK?

U sklopu ovog istraživanja željeli smo utvrditi stavove mlađih, roditelja te stručnjaka o prihvaćenosti, odnosno, neprihvaćenosti nasilja. Rajter (2013) u analizi socio-ekonomskih, psiholoških i okolinskih faktora rizika za tjelesno nasilje nad djecom navodi da su upravo stavovi prema tjelesnom kažnjavanju najznačajniji prediktor tjelesnog nasilja nad djecom.

Također, da nasilje generira nasilje pokazuju i rezultati istraživanja koje su proveli Buntain-Ricklefs i suradnici, 1994. (prema Pećnik, 2006.), gdje je utvrđeno da roditelji koji su sami doživjeli pojedini oblik tjelesnog kažnjavanja ili zlostavljanja, takve metode procjenjuju manje teškim, odnosno smatraju ih primjerenijim u odnosu na one roditelje koji kao djeca takvo kažnjavanje ili zlostavljanje nisu doživjeli.

Tjelesno kažnjavanje mogli bismo definirati kao svako postupanje poduzeto radi kažnjavanja djeteta koje bi se, ukoliko bi bilo usmjereni na odraslu osobu, smatralo nezakonitim napadom. Odbor za prava djeteta Ujedinjenih naroda definira tjelesno ili fizičko kažnjavanje kao: „svako kažnjavanje pri kojem se upotrebljava fizička sila i čija je namjera nanijeti određeni stupanj boli ili nelagode, ma kako blagi oni bili. To se najviše odnosi na udaranje djece (pljuskanje, šamaranje, udarci po tijelu) rukom ili pomagalom – bićem, štapom, remenom, cipelom, drvenom žlicom itd. Međutim, ono također može podrazumijevati, primjerice, udaranje nogom, drmusanje ili bacanje djece, grebanje, štipanje, ujedanje, čupanje kose ili udaranje po ušima, primoravanje djece da budu u neudobnim položajima, nanošenje opeketina ili prisilu na gutanje (na primjer, ispiranje usta sapunom ili tjeranje djece da progutaju ljute začine). Prema mišljenju Odbora, tjelesno kažnjavanje uvijek je ponižavajuće. Usto postoje i drugi, nefizički oblici kažnjavanja koji su također okrutni ili ponižavajući te stoga nespojivi s Konvencijom. Oni uključuju, primjerice, kažnjavanje kojim se dijete omalo-važava, ponižava, ocrnuje, okrivljuje, zastrašuje ili ismijava ili kojim se prijeti djetetu.“

Zbog navedenog, u upitnik smo, uz dopuštenje autorica (Pećnik i Tokić, 2011.), uvrstili skalu o stavovima prema tjelesnom kažnjavanju smatrajući da ćemo tako najlakše dobiti uvid u ne/prihvaćenost nasilja, a dobiveni rezultati prikazani su u tablici 4.

Tvrđnja	Grupa	M	Slaganje
Roditelj ima pravo za kaznu ne razgovarati s djetetom ako je učinilo nešto loše ili neprimjereno	Mladi	2,12	19,40%
	Roditelji	1,68	10,90%
	Škola	1,89	10,60%
	Vrtić	1,71	9,50%
Opravdano je udariti malo dijete po stražnjici kako bi naučilo što ne smije raditi	Mladi	3,00	41,80%
	Roditelji	2,70	31,90%
	Škola	2,75	32,30%
	Vrtić	1,80	6,70%
Ako se roditeljima zabrani tjelesno kažnjavanje djece ona će postati razmažena i neodgojena	Mladi	2,77	33,40%
	Roditelji	2,23	15,80%
	Škola	2,28	14,40%
	Vrtić	1,55	3,30%
Dijete zaslužuje pljusku kada se ponaša bezobrazno	Mladi	2,57	28,80%
	Roditelji	1,91	12,20%
	Škola	1,97	9,90%
	Vrtić	1,33	1,00%
Poneki šamar neće ugroziti razvoj djeteta	Mladi	3,01	42,50%
	Roditelji	2,24	22,80%
	Škola	2,35	20,60%
	Vrtić	1,51,	3,70%
Za pravilan odgoj djeteta potrebno je ponekad udariti dijete	Mladi	2,55	27,60%
	Roditelji	2,07	13,80%
	Škola	2,09	13,60%
	Vrtić	1,46	3,70%
Poneki udarac može pomoći / koristiti u odgoju	Mladi	2,67	31,30%
	Roditelji	2,13	16,10%
	Škola	2,27	19,20%
	Vrtić	2,25	5,10%
Dijete treba ponekad dobiti batine kako bi naučilo lekciju	Mladi	1,81	20,70%
	Roditelji	1,81	8,60%
	Škola	1,39	8,60%
	Vrtić	1,28	2,40%
Batine djecu nauče poštovati roditelje	Mladi	2,21	19,50%
	Roditelji	1,52	4,70%
	Škola	1,52	3,10%
	Vrtić	1,28	1,90%
Najveći broj roditelja je barem jednom u životu fizički kaznio dijete (udario ga po stražnjici, ošamario i sl.)	Mladi	4,09	78,80%
	Roditelji	4,04	79,20%
	Škola	4,06	80,70%
	Vrtić	3,91	76,40%
Kada budem roditelj, koristiti ću tjelesno kažnjavanje kad dijete to zasluži	Mladi	2,22	16,60%
	Roditelji	-	-
	Škola	-	-
	Vrtić	-	-

Tablica 4. Prikaz rezultata izraženih u prosječnim vrijednostima i postocima za odgovore slaganja s tvrdnjom na svakoj od čestica skale tjelesnog kažnjavanja

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Nažalost, podaci pokazuju da se tjelesno kažnjavanje još uvijek smatra prihvatljivom odgojnom metodom. Najveći postotak mlađih (78,8%), roditelja (79,2%) i odgojno-obrazovnih djelatnika (škola 80,7%, vrtić 76,4%) slaže se s tvrdnjom da je većina roditelja barem jednom fizički kaznila dijete. Odobravanje tjelesnog kažnjavanja pokazuju slaganjem s tvrdnjom kako je opravdano udariti dijete po stražnjici kako bi naučilo što ne smije raditi (mladi 41,8%, roditelji 31,9%, djelatnika škole 32,3%, djelatnika vrtića 6,7%). Nadalje, 42,5% mlađih, 22,8% roditelja, 20,6% zaposlenika škole i 3,7% zaposlenika vrtića slaže se s tvrdnjom da poneki šamar neće ugroziti razvoj djeteta, iz čega je vidljivo da ni mlađi, ni roditelji, ni stručne osobe nisu upoznate sa štetnim posljedicama tjelesnog kažnjavanja na razvoj djeteta. Posebno zabrinjavajući podatak je izjava 16,6 % mlađih da će kao roditelji koristiti tjelesno kažnjavanje kad dijete to zasluži. Ovdje nije prikazano, ali dodatno zabrinjava podatak da je još oko 20% mlađih na ovo pitanje odgovorilo da nije sigurno hoće li kao roditelji koristiti tjelesno kažnjavanje. Oni predstavljaju veliki postotak mlađih koji još nemaju formiran stav o tjelesnom kažnjavanju te je vrlo važno da im se kroz različite oblike edukacija i informiranja ukaže na štetnost tjelesnog kažnjavanja. U suprotnom, vrlo je vjerojatno da će ovih gotovo 37% mlađih kao roditelji koristiti tjelesno kažnjavanje kao odgojnu mjeru.

Tablica 5. Prikaz broja sudionika, prosječne vrijednosti i standardne devijacije ukupnog rezultata na skali tjelesnog kažnjavanja po skupinama (mladi, roditelji, djelatnici škole i vrtića)

	N	M	SD
Mladi	2216	27,21	9,845
Roditelji	2058	22,27	8,206
Škola	280	22,93	8,119
Vrtić	203	17,46	5,996

U tablici 5 prikazali smo prosječne vrijednosti izražene za sve čestice na skali, odnosno ukupan rezultat na skali stavova o tjelesnom kažnjavanju (raspon odgovora može se kretati od 10 do 50, gdje veći rezultat znači i pozitivniji stav prema tjelesnom kažnjavanju). Rezultat ukazuje da su stavovi o tjelesnom kažnjavanju generalno još uvijek niti negativni niti pozitivni. Upravo mlađi imaju najpozitivniji stav u odnosu na sve dobne skupine što se može objasniti stupnjem njihove maturacije koja se pokazala značajnim prediktorom socijalne kompetentnosti, jasnoće stavova i otklona od tradicionalističkog diskursa. U ovom istraživanju sudjelovali su učenici srednjih škola, čiji su stavovi općenito tradicionalniji, fluidniji i slabije izgrađeni, a obrasci ponašanja više prožeti rizicima i orientacijom na nezahtjevne sadržaje i aktivnosti (Ilišin i sur., 2012.). Dakle, u dobi adolescencije mlađi još uvijek nemaju jasno izgrađene stavove i skloniji su prihvaćanju tradicionalnih obrazaca koje usvajaju od svojih roditelja. Zbog toga je posebno važno ulagati u obrazovanje mlađih ljudi, s naglaskom na uključivanje u preventivne programe i edukaciju o štetnosti i neprihvatljivosti nasilja kako bi ih se osnažilo za uspješno odolijevanje ograničenjima tradicije.

Posebno zabrinjava činjenica da među djelatnicima škola neprihvaćenost tjelesnog kažnjavanja nije toliko izražena koliko bi možda očekivali od osoba čija je profesionalna odgovornost i zakonska obveza reagirati na postojeće nasilje i zaštiti dijete od tjelesnog kažnjavanja.

Analiza izjava sudionika fokusnih grupa u sklopu ovog istraživanja potvrđuje **prisutnost pozitivnih stavova o tjelesnom kažnjavanju u društvu**. Primjerice, djelatnici organizacija civilnog društva navode: *Vrlo često se borimo sa komentarima o fizičkom kažnjavanju. To je dan-danas prisutno, pogotovo u nekim manjim sredinama. Nekako je to generacija koja kaže: 'Pa i mene su moji tukli', i zapravo nemaju svijest koliko zapravo nasilje ili, meni još strašnije, zanemarivanje djeteta, što uopće ne percipiraju da to toliko utječe na djecu.*

Također, sudionici fokusnih grupa naglašavaju potrebu za provođenjem preventivnih programa i **javnih kampanja kojima bi se mijenjao stav javnosti prema nasilju među djecom**: (fizičko kažnjavanje, op. a) ... Postoje roditelji kojima je to normalno i kod kojih jednostavno treba jedna javna kampanja... gdje će se vrijednosti dugoročno mijenjati; Moramo mijenjati uvjerenja, tradiciju, moramo biti educirani, zašto je važno imati drukčiji pristup prema djeci; Treba koristiti medije kao što je npr. javna televizija u informativno-obrazovne (edukacijske) svrhe odraslih – tu mislim na roditelje, odgajatelje, nastavnike.

Na stav javnosti o nasilju nad djecom, između ostalog, utječe i **način na koji mediji izvještavaju o nasilju**. Medijski djelatnici ističu kako mediji prilikom izvještavanja ne pokazuju odgovarajuću razinu odgovornosti prema djeci: *Najveći problem je upravo u tom medijski insceniranom nasilju zbog privlačenja čitatelja, jer to je glavni motiv objave stvari koje nisu dopuštene, moralno, niti prema nekim odredbama, zakonima. Profit*, kao osnovni pokretač medija **pridonosi nezaštićenosti djece**, posebno u tiskanim medijima gdje je regulacija vrlo slaba: *I znam da je to borba s privatnicima koji drže medije u šakama, sa svojim novcem i urednike, i urednici su ti koji odlučuju što će novinar raditi, mada to novinar možda ne bi napravio*. Također, tempo izvještavanja je postao jako brz zbog čega se ne odvaja vrijeme za kontrolu tekstova koji se objavljuju: *Najveći problem je što se novinarstvo mijenja iz dana u dan, način izvještavanja, tempo je sve brži i brži, tekstovi se doslovno ne stižu lektorirati*.

Djelatnici policije također navode **negativna iskustva što se tiče medijskog izvještavanja** o nasilju nad djecom: *Dodala bih da mediji ne poštuju pravo djece u smislu tajnosti podataka – imaju senzacionalistički pristup*. Naglašavaju da **mediji mogu pridonijeti pojavi nasilja**: *Na primjer, nakon što mediji izvještavaju o bijegu od kuće, nakon toga se redovito dogodi bum bjegova od kuće. Dakle, mediji daju ideju djeci*.

Uz stavove prema prihvaćenosti, odnosno neprihvaćenosti nasilja, zamolili smo mlade da procijene koliko njihovi vršnjaci **doživljavaju različite oblike nasilja**, u obitelji, ali i od strane vršnjaka. Vezano za različite oblike i vrste nasilja, važno je spomenuti i neke od **definicija**.

Brojna istraživanja provedena u svijetu nedvosmisleno upozoravaju na negativne učinke zlostavljanja ili/i zanemarivanja djece u obitelji, međutim, još uvijek postoje teškoće u definiranju ove pojave (Ajduković i Pećnik, 1994.). Prema definiciji prihvaćenoj od strane stručnjaka u najširem smislu zlostavljanje obuhvaća fizičko i mentalno povređivanje, seksualno zlostavljanje i nemaran postupak ili maltretiranje djece ispod 18 godina od strane osoba koje su odgovorne za djetetov razvoj (Buljan Flander i Kocijan Hercigonja, 2003.).

Prema članku 19. Konvencije o pravima djeteta, nasilje uključuje svaki oblik tjelesnog ili duševnog nasilja, povrede ili zloupорabe, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući i spolno zlostavljanje. Potrebno je napomenuti da se u većini istraživanja i relevantnih dokumenata (npr. WHO, 2002.; WHO i ISPCAN, 2006.) koristi pojam zlostavljanje (eng. abuse ili maltreatment) te da se kao vrste, odnosno pojavnii oblici zlostavljanja navode tjelesno, emocionalno/psihičko, seksualno zlostavljanje te zanemarivanje (Ajduković i sur., 2012.).

U važećim propisima Republike Hrvatske **nasilje u obitelji** definirano je kao:

"Svaka primjena fizičke sile i psihičke prisile na integritet osobe; svako drugo postupanje jednog člana obitelji koje može prouzročiti ili izazvati opasnost da će prouzročiti fizičku i psihičku bol; prouzročenje osjećaja straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva; fizički napad bez obzira da li je nastupila tjelesna ozljeda ili ne, verbalni napadi, vrijeđanja, psovanje, nazivanje pogrdnim nazivima i drugi načini grubog uzneniranja, spolno uzneniranje; uhođenje i svi drugi načini uzneniranja: protupravna izolacija ili ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja s trećim osobama; oštećenje ili uništenje imovine ili pokušaj da se to učini." (Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. NN 137/09, 14/10, 60/10).

„Čin kada član obitelji nasiljem, zlostavljanjem ili osobito drskim ponašanjem dovede drugog člana obitelji u ponizavajući položaj.“ (Kazneni zakon NN 125/11, 144/12).

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Analizirajući izjave sudionika fokusnih grupa, o prepoznavanju nasilja pojavilo se nekoliko tema koje potkrepljuju ranije navedene dvojbe o teškoćama definiranja nasilja. Djelatnici centara za socijalnu skrb smatraju da je **potrebno bolje definirati pojam nasilja u zakonu** kako bi te definicije bilo moguće upotrebljavati u praktičnom radu: *Tako da, što jednome se čini da je nasilje, treba odmah reagirati, drugi to uopće ne prepoznaje kao nasilje jer nema ovakvih dokaza. Pa mislim da je jako važno to definirati na ono što detaljnije nasilje, znači i vršnjačko i ovo bilo koji oblik. Ja mislim da kod nas to još nije definirano.*

Kako bismo utvrdili iskustvo mladih s nasiljem u obitelji, pitali smo mlade da procijene općenito gledajući za koliko mladića, a za koliko djevojaka misle da im se dogodilo neka od situacija navedenih u tablici **6 u njihovoј neposrednoj okolini**.

Tablica 6. Udio mladih koji su odgovorili da se većini ili gotovo svim djevojkama/mladićima dogodio neki oblik nasilja u okolini

	Djevojke	Mladići
Netko u obitelji ih je vrijeđao	27,90%	29,80%
Netko u obitelji ih je udario	34,40%	42,10%
Netko od vršnjaka ih je vrijeđao	64,50%	56,50%
Netko od vršnjaka ih je udario	24,70%	54,20%
Netko ih je seksualno uznemiravao	31,10%	4,80%

Rezultati su prikazani kao postoci za zbrojene odgovore za kategorije – većini i gotovo svima. 27,9% mladih procjenjuje da se većini ili gotovo svim djevojkama, odnosno 29,8% da se većini ili gotovo svim mladićima dogodilo da ih je netko u obitelji vrijeđao, te ih 34,4% procjenjuje da se djevojkama, odnosno 42,1% da se mladićima dogodilo da ih je netko u obitelji udario. Što se tiče međuvršnjačkog nasilja, 64,5% mladih je procijenilo da se većini ili gotovo svim djevojkama, odnosno 42,1% da se mladićima dogodilo da ih je netko od vršnjaka vrijeđao. 24,7% mladih uvjereni je da se većini ili gotovo svim djevojkama dogodilo da ih je netko od vršnjaka udario, dok 54,2% mladih procjenjuje da se većini ili gotovo svim mladićima dogodilo da ih je netko od vršnjaka udario. 31,1% mladih procjenjuje da se većini ili gotovo svim djevojkama dogodilo da ih je netko seksualno uznemiravao, a 4,8% procjenjuje isto za mladiće.

Ako sumiramo procjene sudionika našeg istraživanja da se većini ili gotovo svim djevojkama (34,4%), odnosno (42,1%) mladića dogodilo da ih je netko u obitelji udario, one su u skladu s nalazima istraživanja koje su proveli Ajduković i sur. (2012.), gdje 72,3% učenika drugog razreda srednje škole navodi da su barem jednom doživjeli fizičko nasilje. 82,5% ispitanika u istraživanju Ajduković i sur. (2012.) navodi da im se barem jednom u životu dogodilo da su obitelji bili žrtva psihičke agresije, dok sumirani podaci za procjene vrijeđanja u obitelji za mladiće i djevojke na našem uzorku iznose 57,7%.

U istraživanju koje je provela Pećnik (2006.) na uzorku od 1146 studenata, 93% ispitanika barem je jednom doživjelo **neki oblik tjelesnog nasilja roditelja u obitelji** do svoje osamnaeste godine. Kao najteži oblik tjelesnog nasilja 20% studenata izdvojilo je roditeljsku pljusku, a 19% studenata roditeljski udarac predmetom. Majke su češći počinitelji lakšeg tjelesnog kažnjavanja i zlostavljanja, a očevi težeg tjelesnog zlostavljanja. Prema istraživanju Sindik i Veselović (2008., prema Velki i Bošnjak, 2012.) na uzorku od 474 roditelja i 146 odgajatelja iz četiri dječja vrtića udaranje rukom po stražnjici nikada ne prakticira 26% roditelja, ponekad to čini 69% roditelja, a često 5% roditelja. Udaranjem šibom, kuha-

čom i remenom nikada se ne koristi 82% roditelja, ponekad to čini 16% roditelja, a često 2% roditelja. U istraživanju tjelesnog nasilja roditelja nad djecom koje je provela Žakula Desnica (2010., prema Velki i Bošnjak, 2012.) primjenom Skale tjelesnog nasilja na uzorku od 1602 učenika sedmih i osmih razreda iz 23 osnovne škole na području grada Rijeke utvrđeno je da 32,3% očeva i 31,8% majki tjelesno kažnjava svoju djecu, 21,4% očeva i 22,4% majki tjelesno zlostavlja djecu, dok ih teško tjelesno zlostavlja 4,8% očeva i 5,8% majki.

U Hrvatskoj je tijekom 2011. godine provedeno epidemiološko istraživanje **nasilja nad djecom u obitelji**, BECAN, koje je bilo dio velike međunarodne studije. Rezultati ovog istraživanja na skupinama djece od 11, 13 i 16 godina pokazuju da je, ovisno o dobnoj skupini, između 59% i 82,5% djece bilo izloženo psihičkoj agresiji, psihičkom zlostavljanju između 22,8% i 34,8% djece, tjelesnom kažnjavanju između 56,1% i 72,3% djece te tjelesnom zlostavljanju između 26,2% i 40,7% (Ajduković i sur. 2012.). U okviru istog projekta dobiveni su i podaci o seksualnom zlostavljanju prema kojima je 10,8% djece bilo izloženo nekom obliku seksualnog zlostavljanja (Ajduković, Sušac i Rajter, 2013.).

Zanimljivo, mlađi u većem postotku izvještavaju da njihovi vršnjaci doživljavaju fizičko nasilje u obitelji, a u manjem postotku psihičko (*Netko u obitelji ih je vrijeđao*). Istraživanje Ajduković i sur. (2012.) ukazalo je na povezanost psihičkog i fizičkog nasilja. Postavlja se pitanje ne prepoznaju li mlađi u dovoljnoj mjeri što je to psihičko i emocionalno nasilje. Sudionici fokusnih grupa u sklopu ovog istraživanja govore o tome te navode da je nedostatak sustava također i **nedovoljno prepoznavanje psihičkog/emocionalnog nasilja**: *Prepoznaće se još uvijek neko teško nasilje, znači dijete je dobilo batine, dijete ima ozljede i tako dalje, a sve ove psihičke zapravo su stvari u drugom planu jer su ova prava ipak, ne znam, konkretnija ili lakše prepoznatljiva; Jedan psiholog će u poliklinici napisati, dijete je emocionalno zlostavljano, mi prijavimo onak' tako široku definiciju jer nećemo se usuditi uopće ne prijaviti. I onda dolazi općinsko državno odvjetništvo koje će odbaciti, iz mog iskustva, tu kaznenu prijavu, na primjer zato što oni imaju neke svoje parametre i svoju praksu, na primjer, da li postoji trajno negativan stav, da li je to kad se sagleda u sklopu njihovih životnih uvjeta uobičajeno; U biti, kad nije fizičko, nego nekakvo emocionalno zlostavljanje dugo traje i dijete može još dvije, tri godine biti zlostavljano u toj obitelji ili kod tog jednog roditelja i tu je problem, kod toga zlostavljanja je itekako problem. Dijete nije zaštićeno uopće.*

Nasiljem među djecom i mladima smatra se svako namjerno fizičko ili psihičko nasilno ponašanje usmjereni prema djeci i mladima od strane njihovih vršnjaka učinjeno s ciljem povrjeđivanja, a koje se, neovisno o mjestu izvršenja, može razlikovati po obliku, težini, intenzitetu i vremenskom trajanju i koje uključuje ponavljanje istog obrasca i održava neravnopravan odnos snaga (jači protiv slabijih ili grupa protiv pojedinca). (Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, 2004.) **Nasilje preko interneta**, u svijetu poznato kao *cyberbullying*, opći je pojam za svaku komunikacijsku aktivnost *cyber* tehnologijom koja se može smatrati štetnom kako za pojedinca, tako i za opće dobro. Tim oblikom nasilja među vršnjacima obuhvaćene su situacije kad je dijete ili tinejdžer izloženo napadu drugog djeteta, tinejdžera ili grupe djece, putem interneta ili mobilnog telefona.

Procjene mlađih o iskustvu njihovih vršnjaka o različitim vrstama nasilja **putem interneta** manje su nego za procjene nasilja u neposrednoj okolini, no ipak zabrinjavajuće, posebno procjene za količinu nasilja koja se događa djevojkama (tablica 7).

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Tablica 7. Udio mladih koji su odgovorili da se većini ili gotovo svim djevojkama/mladićima dogodio neki oblik nasilja na internetu

	Djevojke	Mladići
Netko ih je vrijedao na internetu	55,50%	26,90%
Netko im ukrao identitet na internetu	23,60%	12,80%
Netko ih je seksualno uznemiravao na internetu	30,70%	5,10%

55,5% mladih pokazalo je uvjerenje da se većini ili gotovo svim djevojkama dogodilo da ih je netko vrijedao na internetu, 23,6% mladih je procijenilo da se većini ili gotovo svim djevojkama dogodilo da im je netko ukrao identitet i 30,7% da se većini djevojaka ili gotovo svima dogodilo da ih je netko seksualno uznemiravao na internetu. Za dječake su uvjereni da im se svi navedeni oblici nasilja daleko manje događaju na internetu, pa tako 26,9% mladih navodi da smatraju da se većini ili gotovo svim dječacima dogodilo da ih je netko vrijedao na internetu, 12,8% da im je većini ili gotovo svim dječacima dogodilo da im je netko ukrao identitet na internetu, a 5,10% mladih je procijenilo da se većini ili gotovo svim dječacima dogodilo da ih je netko seksualno uznemiravao na internetu.

Nalazi fokusnih grupa ukazuju da nasilje putem interneta još nije dovoljno prepoznato kao nasilje, posebice ne na razini propisa i regulativa. Primjerice, pravosudni stručnjaci navode: *Izdvojila bih nepostojanje odredbi zakona koje reguliraju suvremene probleme i načine zlostavljanja djece. U tu kategoriju spada, među ostalim, zlostavljanje putem interneta, raznih portala za upoznavanje, društvenih mreža, kao i problem hakiranih igrica koje naponskemu služe za špijunazu i skupljanje informacija od djece; Svakako bi trebalo regulirati internetsko zlostavljanje.* Problem **zakonske nereguliranosti nasilja na internetu** prepoznaju i zdravstveni djelatnici: *Znate što, u principu je taj zakon, taj zakon bi trebali pisati, ili sudjelovati u pisanju njega ljudi koji zapravo vide gdje je problematika i vide što bi trebalo promjeniti; I da budu primjenjiviji, to je ono što je važno, da prate iskustvo; Recimo što je bilo sada sa cyber nasiljem, kako ćete ga kazniti, kako ćete ga nešto?*

Sljedeća tema je teškoća prepoznavanja i dokazivanja **nasilja nad djecom u slučajevima razvoda braka** kad roditelji iskorištavaju sustav za osobnu dobit, pri čemu dijete može biti žrtva: *Vjerujem da se svi koji rade na ovoj problematiki svakodnevno suočavaju s visokokonfliktnim razvodima brakova gdje roditelji jako, jako manipuliraju svojom djecom, gdje jako vrše pritisak na djecu... direktno ili indirektno traže da se priklone na njihovu stranu, a što je zapravo vrlo teško i dokazati.*

Djelatnici pravosuđa i centara za socijalnu skrb izdvajaju problem kolizije zakona koji onemogućuju jasno **prepoznavanje nasilja nad djecom među pripadnicima ranjivih skupina, primjerice, romske manjine:** *Imamo jedne Rome i to je nešto što cijeli sustav... na neki način... zanemaruje tu djecu... neka djevojčica ima pravo da nema seksualni, spolni odnos prije petnaeste godine... (sud) tu prihvati da je to tradicija. Stavi se ta tradicija ono kao ispred i to je nešto je sad isto onako nekako ugrožavajuće baš za djecu; A čujite, imate vi problem recimo kod Roma npr., što se tiče ovih njihovih spolnih odnosa koji su za njih normalna stvar... tu je isto upitno koliko tu su pokrivena njihova prava koja oni imaju, običajna ili kak' ćemo ih nazvati, ne.; Romi... one Struge, Peščenica, to su zaboravljeni ljudi, mislim, to je žalosno za vidjeti, zaboravljena djeca.*

Zaključno, možemo izdvojiti da je nasilje nad i među djecom široko raširen problem te da roditelji i djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova i dalje tjelesno kažnjavanje toleriraju kao odgojnu mjeru, a posebno zabrinjava podatak **da će 37 % mladih kao roditelji koristiti tjelesno kažnjavanje** kad dijete to zasluži. I dalje se najčešće reagira samo na teško nasilje, a rijetko na druge oblike, primjerice psihičko/emocionalno nasilje ili elektroničko nasilje nad i među djecom, a još manje se prepozna i reagira na različite oblike nasilja kod ranjivih skupina, posebice Roma ili djece koja prolaze visoko konfliktne razvode.

PODRŠKA I USLUGE LOKALNE ZAJEDNICE – **Nasilje na stup srama**

U proteklim desetljećima raste osviještenost stručne, ali i šire javnosti o **rizičnim čimbenicima** koji mogu negativno utjecati na zdrav razvoj djece i mladih, ali i **zaštitnim** čimbenicima koji neutraliziraju djelovanje rizika (Hoge, 1999., Bašić i Ferić, 2004., prema Horvat 2012.). Postojanje rizičnih čimbenika kod djece prepoznato je kako na individualnoj razini, tako i na razini obitelji, škole i okruženja (Bašić i Ferić, 2004., prema Horvat 2012.). Prema europskom istraživanju o pušenju, pijenju i uporabi droga (European SchoolSurvey Project on Alcohol and other Drugs, ESPAD, www.hzjz.hr) koje je provedeno tijekom 2011. godine, u koje je uključena i RH, rezultati dobiveni na uzorku od nešto više od 100.000 učenika koji su u godini istraživanja navršili 16 godina, pokazuju da su mladi u RH iznad prosjeka u odnosu na svoje vršnjake u Europi za rizična ponašanja ili zdravstveno opasna ponašanja kao što su pušenje, pijenje alkohola, tzv. *bingedrinking* i različiti inhalati.

Sukladno ekološkoj teoriji na koju se naslanja ovo istraživanje, smatrali smo da i nasilje nad i među djecom, kao i sve u djetetovom okruženju, počiva na interakciji s različitim čimbenicima, od kojih neki povećavaju, odnosno, smanjuju vjerojatnost da će se nasilje nad i među djecom dogoditi. Stoga smo kroz ovo istraživanje željeli djetetu koje može doživjeti ili doživljava nasilje dati kontekst, staviti ga u središte sustava koje ga okružuje te osvijestiti važnost koju zajednica ima u preveniranju i zaštiti djeteta od svih oblika nasilja.

Kako bismo ustanovili postojanje rizičnih faktora, pitali smo mlade, ali i njima važne odrasle (roditelje i djelatnike vrtića i škola), koliko je uobičajeno da se u mjestu u kojem žive, odnosno kvartu, događaju sljedeća rizična ponašanja, gdje je 1 – ne događa se, a 5 – potpuno je uobičajeno.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Tablica 8. Procjena mladih, roditelja te djelatnika škola i vrtića o prisutnosti rizičnih čimbenika u njihovoj zajednici/mjestu/kvartu izražena u postotcima ukupno za sve regije

Tvrđnja	Skupina	Total	Ne događa se/događa se vrlo rijetko	Ponekad se događa	Često se događa/potpuno je uobičajeno	Ne znam
		N	%	%	%	%
Maloljetnici mogu kupiti alkohol.	Mladi	2328	18,7	20,3	56,4	4,6
	Roditelji	2194	29,4	25,0	23,7	21,8
	Škola	301	8,6	22,3	57,5	11,6
	Vrtić	215	15,3	30,2	41,9	12,6
Maloljetnici mogu kupiti cigarete.	Mladi	2329	13,9	14,6	68,4	3,1
	Roditelji	2188	28,5	23,4	28,7	19,4
	Škola	300	6,3	15,7	69,0	9,0
	Vrtić	215	15,3	27,0	46,5	11,2
Maloljetnici mogu kupiti drogu.	Mladi	2313	35,1	13,6	20,2	31,0
	Roditelji	2177	25,5	12,3	11,0	51,2
	Škola	300	10,7	17,0	27,0	45,3
	Vrtić	210	11,4	21,9	21,0	45,7
Maloljetnici se bez nadzora odraslih okupljaju u napuštenim prostorima.	Mladi	2325	24,8	19,0	39,5	16,7
	Roditelji	2187	29,2	19,4	22,3	29,1
	Škola	299	10,0	20,7	47,5	21,7
	Vrtić	215	11,2	22,8	47,4	18,6
Djeca ispod 16 godina su vani nakon 23 sata bez pratnje odraslih.	Mladi	2328	9,4	12,6	71,6	6,3
	Roditelji	2189	24,5	20,1	34,5	20,9
	Škola	300	7,3	13,3	68,3	11,0
	Vrtić	215	6,0	15,8	68,4	9,8
Postoje tučnjave mladih.	Mladi	2326	33,7	29,2	28,4	8,6
	Roditelji	2182	35,4	25,0	16,2	23,4
	Škola	300	17,7	39,7	31,0	11,7
	Vrtić	216	10,2	39,4	38,9	11,6

71,6 % mladih izvještava da se često događa da su djeca ispod 16 godina vani nakon 23 sata bez pratnje odraslih. 68,4% mladih izjavljuje da se često događa da mladi mogu kupiti duhanske proizvode te 56,4% da maloljetnici mogu kupiti alkohol. 20,2 % mladih navodi da se često događa da mogu kupiti drogu, 28,4 % navodi da se često događaju tučnjave mladih, a gotovo 40%, navodi da se maloljetnici okupljaju u napuštenim prostorima bez nadzora odraslih.

Roditelji redom procjenjuju prisutnost ovih rizičnih čimbenika kao manje prisutne: 23,7 % da se često događa da mogu kupiti alkohol, 28,7% roditelja procjenjuje da se često događa da maloljetnici mogu kupiti cigarete, 11% smatra da se često događa da maloljetnici mogu kupiti drogu, odnosno 51,2% ne zna mogu li maloljetnici kupiti drogu. 29,2% roditelja smatra da se nikada ili rijetko događa da se maloljetnici okupljaju u napuštenim prostorima bez pratnje odraslih, 24,5% smatra da se nikada ili rijetko događa da su djeca mlađa od 16 godina vani nakon 23 sata, te 35,4% roditelja smatra da se nikada ili rijetko događaju tučnjave mladih.

Djelatnici škola ipak imaju malo kritičniji stav prema prisutnosti rizičnih ponašanja mladih. 57,5% smatra da se često događa da maloljetnici mogu kupit alkohol, 69,0% smatra da se često događa da mogu kupiti duhanske proizvode, 27,0% smatra da se često događa da mogu kupiti drogu, 47,5% smatra da se često događa da se maloljetnici okupljaju u napuštenim prostorima bez nadzora odraslih, 68,3% smatra da se često događa da su djeca ispod 16 godina vani nakon 23 sata bez pratnje odrasle osobe i 31,0% smatra da se često događaju tučnjave mladih.

Prisutnost rizičnih čimbenika slično procjenjuju i **djelatnici vrtića**, odnosno, 41,9 % smatra da se često događa da maloljetnici mogu kupiti alkohol, 46,5% smatra da se često događa da mogu kupiti duhanske proizvode, 21,0% smatra da se često događa da mogu kupiti drogu, 47,4% smatra da se često događa da se maloljetnici okupljaju u napuštenim prostorima bez nadzora odraslih, 68,4% smatra da se često događa da su djeca ispod 16 godina vani nakon 23 sata bez pratnje odrasle osobe i 38,9% smatra da se često događaju tučnjave mladih. Ova sličnost procjena djelatnika vrtića i škola te mladih nam omogućuje da zaključimo da su ove procjene prisutnosti rizičnih čimbenika utemeljene, ali i da svakako zajednice uključene u ovo istraživanje imaju prostora za intervenciju i smanjenje ovih rizika.

Sukladno ovim procjenama mladih, željeli smo još utvrditi prisutnost rizičnih čimbenika po regijama kako bismo olakšali procjenu potrebnih intervencija i programa za svaku od regija.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Tablica 9. Procjena mladih o prisutnosti rizičnih čimbenika u njihovoj zajednici/mjestu/kvartu izražene po regijama.

Tvrđnja	Regija	Total	Ne događa se/ događa se vrlo rijetko	Ponekad se događa	Često se događa/ potpuno je uobičajeno	Ne znam
			N	%	%	
Maloljetnici mogu kupiti alkohol.	DN	174	31,6	19,5	37,9	10,9
	PG	471	16,1	21,7	58,8	3,4
	IS	166	17,5	19,3	59,6	3,6
	OB	426	28,4	17,1	50,5	4,0
	ZG	1091	14,2	21,3	60,0	4,5
Maloljetnici mogu kupiti cigarete.	DN	173	23,7	14,5	55,5	6,4
	PG	471	14,4	18,0	64,1	3,4
	IS	166	12,0	14,5	71,1	2,4
	OB	426	22,8	16,9	56,6	3,8
	ZG	1093	8,9	12,2	76,6	2,4
Maloljetnici mogu kupiti drogu.	DN	175	38,3	10,9	18,3	32,6
	PG	469	37,3	17,1	17,1	28,6
	IS	164	36,0	8,5	27,4	28,0
	OB	419	42,7	10,5	14,6	32,2
	ZG	1086	30,7	14,5	23,0	31,8
Maloljetnici se bez nadzora odraslih okupljaju u napuštenim prostorima.	DN	175	28,6	15,4	37,1	18,9
	PG	471	22,5	18,7	43,7	15,1
	IS	166	22,9	15,1	45,2	16,9
	OB	423	30,7	19,6	35,0	14,7
	ZG	1090	23,2	20,0	39,0	17,8
Djeca ispod 16 godina su vani nakon 23 sata bez pratnje odraslih.	DN	175	14,3	9,7	64,6	11,4
	PG	471	7,0	11,0	75,4	6,6
	IS	166	5,4	10,2	81,3	3,0
	OB	427	12,6	16,4	65,8	5,2
	ZG	1089	9,0	12,7	72,0	6,3
Postoje tučnjave mladih.	DN	175	34,9	25,7	28,6	10,9
	PG	470	38,5	30,4	22,6	8,5
	IS	166	30,7	25,9	36,1	7,2
	OB	426	35,7	28,9	26,8	8,7
	ZG	1089	31,2	29,9	30,3	8,5

Gledajući tablicu 9, procjene za ove navedene rizične čimbenike da se često događaju ili su potpuno uobičajeni u najvećem broju i za najveći broj navedenih kategorija izjavljuju mladi Istarske županije i Grada Zagreba.

Važnost **primarne prevencije i ranog uočavanja rizičnih čimbenika** kako bi sustav mogao pravodobno reagirati prepoznajući i sudionici fokus-grupa, točnije djelatnici **policije**: *Ako pričamo o zaštiti djece od nasilja u obitelji, možda je neki vakuum gdje bi trebalo poraditi u ovoj ranoj detekciji, dakle da vi primjećujete rizične faktore u obitelji. Mislim ono napraviti neke preventivne aktivnosti prije nego što oni dođu u problem. Da imamo signal da se radi o tim i tim osobama koje su problematične.*

Također, djelatnici jedinica lokalne samouprave vide svoju ulogu u **primarnoj prevenciji**: Ono što Grad ima to je primarna prevencija. Dakle usmjeriti i staviti naglasak na prevenciju, na rad s obitelji, na rad s roditeljima radi prepoznavanja tih čimbenika. Dakle raditi nešto, prepoznati rizične čimbenike, rizične obitelji da bi se moglo... u tom smislu evo ide i socijalna politika, reforma sustava i novi zakon pridonosi tome vezano za nove socijalne usluge koje se moraju razviti. Međutim, da bi jedinice lokalne samouprave mogle obavljati funkciju primarne prevencije, sudionici fokusne grupe izjavljuju da je **potrebno donijeti lokalne strategije** koje još uvijek nedostaju: Konkretnе strategije Grad Dubrovnik u toj domeni nema. Postoji ono što je bila zakonska obveza je da se doneše, a to je strategija lokalne prevencije poremećaja u ponašanju; Sad bi se to vijeće (Vijeće za prevenciju kriminaliteta, op. a.) trebalo opet radi nekog donošenja svog konkretnog plana rada sastati koncem veljače, ali još uvijek ono nije počelo. Jest osnovano, imalo je konstituirajuću sjednicu, ali više ništa.

Jedna od tema koja se pojavljuje na fokusnoj grupi s djelatnicima jedinica lokalne samouprave **je javna osuda svakog oblika nasilja nad djecom**: Mislim da je problem što roditelje ne možeš natjerati da idu na trening roditeljske kompetencije... možda i jače kazne i mjere u slučajevima zanemarivanja i zlostavljanja. Ali ozbiljne mjere; Na stup srama sve koji se ne odazivaju na pozive školama i Centrima.

Medijski stručnjaci smatraju da bi trebalo postojati **regulatorno tijelo** koje bi pratilo kvalitetu i sadržaj izvještavanja te **javno osuđivalo propuste**: Dakle nema tu nekog, ovaj, časnog odnosa prema profesiji, nema svijesti o društvenoj odgovornosti ukoliko ne postoji sankcija; Osim te novčane kazne, po meni je važnije možda to javno prozivanje regulatornih institucija, da prozove tog tko je napravio pogrešku i da uputi na to. Nedostatak regulacije je posebno izražen u **tiskanim medijima**: Tako smo opet podsjetili na to da nema u zakonu označenog, u tijelu Zakona o medijima označenog tijela koje nadležno pratiti provedbu ostvarivanja Zakona, tako da smo onda tražili da se i za tiskane medije kao i za elektroničke odredi tijelo koje će pratiti; Za tiskane medije stvarno nema nekoga tko je dužan reagirati, smatramo da je to nedostatak zakona.

Kako bismo utvrdili prisutnost nekih od **zaštitnih čimbenika**, upitali smo mlade, ali i njihove roditelje te djelatnike škola i vrtića, da procijene koje sve oblike podrške i zaštite od nasilja prepoznaju u svojoj zajednici, kvartu, mjestu u kojem žive.

Tablica 10. Procjene mladih o prisutnosti usluga i oblika podrške u mjestu/kvartu u kojem žive izraženo u postocima, prikazani postoci za odgovor „da“

	Ukupno	DN	IS	OB	PG	ZG
Prostor u školi gdje možeš nasamo razgovarati s osobom od povjerenja	64,3%	53,4%	71,3%	71,2%	66,7%	61,2%
Osvijetljeno sportsko igralište	62,4%	64,2%	61,6%	74,5%	60,3%	58,5%
Besplatne slobodne aktivnosti	52,0%	47,4%	54,0%	59,3%	48,9%	50,8%
Kvartovski policajac	35,0%	23,6%	11,7%	36,5%	22,2%	45,2%
Edukacije o zaštiti od nasilja na internetu	28,1%	20,8%	31,7%	31,5%	32,2%	25,7%
Udruga gdje možeš nasamo razgovarati s nekim od povjerenja	27,1%	19,0%	27,9%	31,4%	32,8%	24,2%
Centar ili udruga za mlade	24,2%	19,5%	38,4%	34,5%	23,8%	19,0%
Informacije kome se mogu obratiti ako se netko nasilno ponaša prema meni	21,2%	18,3%	19,6%	29,6%	18,8%	19,8%
Udruga ili savjetovalište za žrtve nasilja	13,1%	12,1%	13,4%	16,0%	14,9%	11,4%

Mladi procjenjuju da su više prisutni fizički oblici podrške (prostor u školi gdje mogu nasamo razgovarati s osobom od povjerenja, osvijetljeno sportsko igralište te besplatne slobodne aktivnosti), a manje su im vidljivi drugi oblici preventivnog djelovanja ili podrške (kvartovski policajac, edukacije o zaštiti od

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

nasilja na internetu, udruga gdje mogu nasamo razgovarati s nekim od povjerenja, Centar ili udruga za mlade, informacije kome se mogu obratiti ako se netko nasilno ponaša prema njima, udruga ili savjetovališta za žrtve nasilja).

Naslanjajući se na istraživanje koje je proveo Unicef (Pećnik i sur., 2012.), postavili smo slično pitanje **roditeljima** kako bismo utvrdili koliko oni prepoznaju da zajednica u kojoj žive posvećuje pažnju podršci obitelji kroz razne servise, ali i specifično, u prevenciji i/ili zaštiti od nasilja. Također, pitali smo ih da procijene koliko bi im ti servisi bili potrebni, gdje su odgovori bili u rasponu od 1 (potpuno beskorisno) do 5 (jako korisno) te su izraženi kao prosječne vrijednosti.

Tablica 11. Procjene roditelja o prisutnosti usluga i različitim oblicima podrške roditeljstvu u mjestu/kvartu u kojem žive izraženo u postocima za ukupne vrijednosti i po regijama, prikazani postoci za odgovor „da“ te procjena potreba istih izražena kao prosječna vrijednost

		Ukupno	DN	IS	OB	PG	ZG
Besplatne igraonice i radionice za malu djecu	Postoji u okruženju	46,4%	27,1%	57,5%	51,4%	37,4%	48,5%
	Procjena potrebe	4,57	4,47	4,52	4,57	4,60	4,59
Besplatne slobodne aktivnosti za djecu	Postoji u okruženju	37,8%	29,8%	41,8%	40,9%	29,2%	40,7%
	Procjena potrebe	4,69	4,67	4,56	4,70	4,75	4,69
Centar ili udruge za mlade	Postoji u okruženju	30,9%	25,2%	44,9%	49,6%	31,8%	19,3%
	Procjena potrebe	4,39	4,35	4,38	4,44	4,36	4,40
Dovoljno mjesta za svu djecu u jaslicama/vrtiću	Postoji u okruženju	24,6%	24,3%	22,6%	44,2%	19,5%	19,5%
	Procjena potrebe	4,77	4,82	4,75	4,59	4,79	4,83
Grupe podrške za roditelje	Postoji u okruženju	12,2%	10,2%	15,4%	14,1%	12,5%	10,6%
	Procjena potrebe	4,20	4,06	4,29	4,18	4,22	4,19
Kampanje lokalne zajednice koje potiču nenasilni odgoj djece	Postoji u okruženju	15,6%	12,7%	16,7%	20,3%	15,2%	14,0%
	Procjena potrebe	4,39	4,32	4,28	4,39	4,44	4,40
Kampanje lokalne zajednice koje promoviraju uključivanje očeva u odgoj	Postoji u okruženju	10,3%	9,7%	10,8%	14,1%	8,9%	9,3%
	Procjena potrebe	4,27	4,16	4,24	4,31	4,27	4,27
Kvartovski policajac	Postoji u okruženju	37,7%	16,1%	28,9%	47,1%	36,2%	41,0%
	Procjena potrebe	4,52	4,31	4,40	4,44	4,57	4,60
Mogućnost produženog boravka za dijete u vrtiću	Postoji u okruženju	48,0%	40,5%	57,9%	42,4%	47,2%	49,2%
	Procjena potrebe	4,63	4,62	4,71	4,54	4,70	4,61
Produceni boravak u školi za djecu do četvrtog razreda	Postoji u okruženju	58,3%	36,1%	92,7%	40,7%	81,7%	48,8%
	Procjena potrebe	4,63	4,59	4,79	4,29	4,85	4,62
Programi i edukacije za roditelje vezano uz nenasilan odgoj djece	Postoji u okruženju	15,4%	16,7%	16,7%	18,5%	15,0%	13,7%
	Procjena potrebe	4,25	4,16	4,31	4,22	4,25	4,27
Prostor za neformalno druženje i susretanje roditelja	Postoji u okruženju	10,9%	7,8%	9,0%	13,5%	9,9%	11,4%
	Procjena potrebe	3,93	3,97	3,97	3,91	3,91	3,94
Škole rade u jednoj smjeni	Postoji u okruženju	41,6%	52,1%	38,1%	43,2%	69,3%	27,6%
	Procjena potrebe	4,31	4,40	4,46	4,32	4,42	4,19
Udruge koje provode programe za podršku nenasilnom odgoju djece	Postoji u okruženju	13,6%	10,4%	13,8%	18,7%	14,2%	11,7%
	Procjena potrebe	4,16	4,18	4,24	4,20	4,15	4,13
Uređeno i osvijetljeno igralište za djecu	Postoji u okruženju	54,9%	49,7%	58,4%	56,7%	47,3%	57,6%
	Procjena potrebe	4,72	4,71	4,63	4,69	4,75	4,75
Usluge savjetovanja za roditelje o nenasilnom odgoju djece	Postoji u okruženju	14,6%	13,9%	20,0%	17,0%	15,1%	11,9%
	Procjena potrebe	4,27	4,21	4,25	4,28	4,28	4,28

Najveći broj roditelja izrazio je da u njihovom mjestu postoje usluge produženog boravka u školi za dječu do četvrtog razreda te uređeno i osvijetljeno igralište za djecu. Ovdje je zanimljivo spomenuti da je na uzorku od 284 roditelja iz Istarske županije, preko 90% njih upoznato da postoji usluga produženog boravka za djecu do četvrtog razreda osnovne škole. S druge strane, najmanji broj roditelja upoznat je da postoje Kampanje lokalne zajednice koje promoviraju uključivanje očeva u odgoj, prostor za neformalno druženje i susretanje roditelja te grupe podrške za roditelje.

Nadalje, pitali smo ih da procijene koje usluge bi im bile potrebne, gdje su odgovori bili u rasponu od 1 (nije uopće potrebno) do 5 (vrlo je potrebno). Iz rezultata možemo zaključiti da **roditelji više daju prednost oblicima podrške izravno usmjerenim na djecu, nego izravnoj podršci njima kao roditeljima**. Konkretno, procijenili su da je potrebno da postoji dovoljno mjesta za svu djecu u jaslicama/vrtiću, uređeno i osvijetljeno igralište za djecu, besplatne slobodne aktivnosti za djecu, mogućnost produženog boravka za dijete u vrtiću, produženi boravak u školi za djecu do četvrtog razreda te kvartovski policajac. Manje potrebnim smatraju usluge koje se odnose na pomoć i podršku njima da razvijaju svoje roditeljske kompetencije, kao što su: prostor za neformalno, druženje i susretanje roditelja, udruge koje provode programe za podršku nenasilnom odgoju djece, te grupe podrške za roditelje.

U fokusnim grupama provedenim u sklopu ovog istraživanja, stručnjaci, za razliku od roditelja, prepoznaju važnost podrške i edukacije roditelja. Npr., djelatnici ustanova alternativne skrbi koji su sudjelovali u fokusnim grupama vide **direktan rad s obitelji** kao iznimno velik potencijal za uklanjanje rizičnih ponašanja. Kao primjer navodimo izjavu jednog od sudionika fokusnih grupa: *Dakle, dijete je taj krivac kojeg treba popraviti, s obitelji se zapravo ne događa ništa. Mi imamo jako puno iskustva kad je dijete izdvojeno iz obitelji da se s djetetom čak i napravi ogroman pomak u promjeni u ponašanju, međutim u obitelji se ne događa ništa. Obitelj je i dalje nasilna, disfunkcionalna. Dakle, ako mi želimo mijenjati nešto u djetetovom ponašanju, mi to moramo kod roditelja mijenjati. Dok god su toj djeci ti roditelji bitne figure, dok god djeca imaju kontakte s njima, teško da ćemo napraviti neku promjenu ako je nismo napravili u roditelju. A zapravo, roditelje nemamo gdje upućivati.*

Možemo prepostaviti da je tempo života takav da roditelji i nemaju previše vremena, a ni prilika da sebe unapređuju kao roditelje. Zato je važno da edukacije i različiti mehanizmi podrške roditeljima budu što korisnije i u odnosu na njihovo uloženo slobodno vrijeme. Primjerice, Gilligan (2000., prema Sandbaek, 2008.) preporučuje da prilikom razvoja različitih oblika podrške za roditelje, treba razmotriti paradigmu „primanja“ podrške. Gledanje na ljude kao na aktivne subjekte u vlastitim životima postaje sve raširenije i sve više prihvaćeno te se odražava u praksi i istraživanjima. Home-Start International (2005., prema Saendback 2008.) usmjerio je istraživanja na iskustva i stajališta prema roditeljima s vrlo malom djecom u Grčkoj, Mađarskoj, Irskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu. Za primjer, Gilligan navodi iskustvo jednog oca koji je bio uključen u program podrške i koji je rekao: „*Nisu bile potrebne socijalne službe ili patronažne sestre, bez obzira na to koliko bile dobre. Potrebni su mi drugi ljudi, kao što ste vi ili ja, koji su rekli: 'Imao sam taj problem – meni je tako bilo lakše,' i to ne da vas osuđuju, samo da budu tu za vas.*“ Ovo otkriće potvrđeno je i u istraživanju koje je provela Williams (2003., 2004., prema Saendback 2008.) na skupinama za samopomoć. Njezino iskustvo bilo je da spajanje malih skupina roditelja omogućuje da međusobno podijele pozitivna i negativna iskustva i pruže si međusobnu podršku.

U publikaciji *Roditeljstvo u suvremenoj Evropi* navodi se da je opći trend uspostavljanja decentraliziranih usluga i programa na lokalnoj razini, gdje se vlasti potiču na suradnju s nevladinim i humanitarnim organizacijama. Usluge se obično organiziraju kao centri (...), a imaju za cilj spojiti prevenciju putem informacija i savjeta te savjetovanja i tretmana za obitelj koje prolaze kroz teškoće.

Nalazi fokusnih grupa jasno ukazuju na potrebu za **sustavnim pružanjem podrške obitelji** i jačanjem roditeljskih kompetencija. Djelatnici lokalne samouprave izjavljuju: *Po meni bi trebalo sve učiniti da se obiteljska situacija ojača i da se pomogne da se što više bilo kakvih programa bilo kakvim pojačanjem standarda usmjerava prema tome, te naglašavaju važnost preventivnih programa: Upravo to što kažem, više se usmjerava na situaciju kad problem već očigledno postoji, a manje osiguravamo sredstava za sprječavanje*

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

nje dolaženja do problema. Bavimo se prvo onim što je vidljivo.

Djelatnici centara za socijalnu skrb slažu se da **nedostaje prevencijskih i tretmanskih programa** kojima bi se pružila podrška obitelji u nenasilnim metodama odgoja: *Ja mislim da bi više trebalo biti tih i raznih preventivnih programa i mogućnosti tretmana, znači učenja za roditelje i tretmana za djecu... i ne-kakvih intenzivnih nadzora koji bi se provodili u obitelji, nekakva intenzivnija pomoć na licu mjesta, takve stvari recimo, ja bih na to išla; Više bi se trebalo raditi na edukaciji roditelja prije nego postanu roditelji, znači, budućih roditelja, onda u vrtićima, školama i tako dalje.*

To potvrđuju i nalazi učitelja i odgajatelja na pitanje da procijene dostupnost različitih usluga i oblika podrške u kvartu/mjestu kojem žive.

Tablica 12. Procjene djelatnika škola o prisutnosti i potrebi za uslugama i različitim oblicima podrške u mjestu/kvartu u kojem žive izraženo u postocima za ukupne vrijednosti i po regijama (prikazani postoci za odgovor „da“)

	Ukupno	DN	IS	OB	PG	ZG
Osiguran prostor u školi za ind. razgovor profesora i učenika/roditelja	81,4%	90,1%	91,9%	79,6%	77,4%	60,8%
Uređeno i osvijetljeno igralište za djecu	63,7%	66,7%	86,9%	61,1%	48,1%	50,0%
Besplatni sadržaji za slobodno vrijeme djece	45,8%	48,8%	45,0%	53,7%	45,3%	34,6%
Kampanje lokalne zajednice koje potiču nenasilni odgoj djece	38,5%	46,9%	45,0%	35,2%	35,3%	24,0%
Savjetovanje za roditelje u lok. zajednici o nenasilnom odgoju djece i mladih	35,5%	38,3%	50,8%	33,3%	28,8%	21,6%
Besplatne slobodne aktivnosti za djecu (prostor knjižnice, vrtića, škola)	66,2%	61,7%	75,8%	64,8%	64,2%	65,4%
Programi i edukacije za roditelje vezano uz nenasilan odgoj djece	36,7%	32,1%	53,3%	33,3%	39,6%	25,0%
Grupe podrške za roditelje za nenasilan odgoj djece	16,4%	10,0%	23,0%	18,5%	19,2%	13,5%
Udruge koje provode programe za podršku nenasilnom odgoju djece	34,2%	30,9%	40,7%	41,2%	32,7%	26,9%

Odgovori učitelja i stručnih suradnika sukladni su odgovorima roditelja te tako izvještavaju da su najmanje upoznati da u njihovom kvartu/mjestu u kojem žive postoje grupe podrške za roditelje za nenasilan odgoj djece, udruge koje provode programe za podršku nenasilnom odgoju djece te savjetovanje za roditelje u lokalnoj zajednici o nenasilnom odgoju djece i mladih. Slično izvještavaju i sudionici iz predškolskih ustanova te navode da su najmanje zastupljene usluge: prostor za neformalno, druženje i susretanje roditelja, grupe podrške za roditelje za nenasilan odgoj djece i savjetovanje za roditelje o nenasilnom odgoju djece predškolskog uzrasta.

Po regijama, **učitelji i stručni suradnici škola** izvještavaju da su u najmanjem postotku u Dubrovačko-neretvanskoj županiji, u odnosu na druge županije, zastupljene besplatne slobodne aktivnosti za djecu, grupe podrške za roditelje za nenasilan odgoj djece, dok za ostale oblike podrške najmanje izvještavaju učitelji i stručni suradnici na području Grada Zagreba uz iznimku za uređeno i osvijetljeno igralište za djecu gdje o najmanjoj zastupljenosti po regijama izvještavaju učitelji i stručni suradnici Primorsko-goranske županije, što je sukladno i odgovorima roditelja.

Tablica 13. Procjene djelatnika vrtića o prisutnosti i potrebi za uslugama i različitim oblicima podrške u mjestu/kvartu u kojem žive izraženo u postocima za ukupne vrijednosti i po regijama (prikazani postoci za odgovor „da“)

	Ukupno	DN	IS	OB	PG	ZG
Mogućnost plaćene pomoći u poslovima čuvanja djece	42,2%	51,6%	81,8%	21,7%	34,1%	32,9%
Dovoljno mjesta za svu djecu u jaslicama/vrtiću	14,6%	9,7%	22,7%	45,8%	7,3%	10,0%
Uređeno igralište za djecu	69,4%	45,0%	100,0%	91,7%	47,5%	85,7%
Besplatni sadržaji za slobodno vrijeme djece	21,0%	10,2%	13,6%	12,5%	19,5%	36,8%
Kampanje lokalne zajednice koje potiču nenasilni odgoj djece	19,3%	19,4%	18,2%	17,4%	22,0%	18,6%
Savjetovanje za roditelje o nenasilnom odgoju djece predškolskog uzrasta	16,6%	13,1%	13,6%	25,0%	24,4%	13,0%
Prostor za neformalno druženje i susretanje roditelja	9,7%	3,3%	9,1%	16,7%	12,2%	11,8%
Igraonice i radionice za malu djecu (prostor knjižnice, vrtića, škola)	64,5%	36,1%	95,2%	62,5%	68,3%	78,6%
Programi i edukacije za roditelje vezano uz nenasilan odgoj djece	29,6%	22,6%	27,3%	34,8%	39,0%	29,4%
Grupe podrške za roditelje za nenasilan odgoj djece	11,2%	5,1%	0,0%	12,5%	24,4%	11,6%
Udruge koje provode programe za podršku nenasilnom odgoju djece	15,7%	15,0%	13,6%	17,4%	24,4%	11,4%

Za nabrojane i predložene usluge i oblike podrške u upitniku, **odgajatelji i stručni suradnici predškolskih ustanova** Dubrovačko-neretvanske županije izvještavaju da su najmanje upoznati u odnosu na druge regije. Izuzetak su kampanje lokalne zajednice koje potiču nenasilni odgoj djece za koje izvještavaju djelatnici s područja Osječko-baranjske županije da su najmanje upoznati da takve usluge postoje te s područja Grada Zagreba da su najmanje upoznati da postoji usluga savjetovanje za roditelje o nenasilnom odgoju djece predškolskog uzrasta. Kao i roditelji te predstavnici škola s područja Grada Zagreba, i predstavnici predškolskih ustanova navode da su najmanje informirani u odnosu na druge sudionike iz drugih županija da u mjestu odnosno kvartu u kojem žive postoje udruge koje provode programe za podršku nenasilnom odgoju djece.

Možemo samo zaključiti da roditelji, a onda i djelatnici odgojno-obrazovnih ustanova na području ovih županija, trebaju snažniju podršku svoje lokalne zajednice u širenju, ali i osvjećivanju o postojanju te korisnosti raznih usluga koje, s obzirom na manjak finansija, mogu pružiti upravo nevladine udruge, kao partneri državnim institucijama. Republika Hrvatska je do sada usvojila niz međunarodnih i nacionalnih strateških dokumenata koji su usmjereni na dobrobit i najbolji interes djeteta, a odnose se na reformiranje sustava socijalne skrbi s ciljem unapređivanja sustava zaštite prava djece kroz razvoj mreže različitih socijalnih usluga od lokalne do nacionalne razine. Socijalne usluge obuhvaćaju sve aktivnosti, mjere i programe namijenjene sprječavanju, prepoznavanju i rješavanju problema i poteškoća, općenito sve djece i obitelji, i specifično djece i obitelji pod socijalnim rizikom, te poboljšavanju kvalitete njihovog života u zajednici.

Dodatni problem koji se javlja, a navode ga sudionici fokusnih grupa, jest i **neravnomjerna zastupljenost usluga u lokalnim zajednicama**, odnosno centraliziranost sustava koju primjećuju djelatnici centra za socijalnu skrb: *Tretmana nema i, ono što je kolegica rekla, nismo svi u Zagrebu. Zagreb to ima, Zagreb ima daleko veće mogućnosti. Međutim, naš Dubrovnik, naša županija nemaju to. To je ono na čemu bi se trebalo raditi.* Pravosudni stručnjaci također navode **problem centraliziranosti sustava**: *To je ono što mi sad tu nastupamo s pozicije nekog tko radi u metropoli i tko je, ja sam na sudu koji je apsolutno ekipiran... Ali kad je bila kolegica iz Osijeka, pa ona, kad je... provela sam je po sudu, njoj je došlo da plache. A tako i za prekršajne sudove, oni uopće nemaju prostorne uvjete za rad, pogotovo u manjim mjestima, to je katastrofa; Da, jedna Rijeka je malo mjesto koja nema stručnog suradnika na sudu. A drugi grad po veličini u Hrvatskoj.*

Završno, s ciljem opće procjene, u upitniku smo zamolili mlade, roditelje te predstavnike odgojno-obrazovnih ustanova da procjene sigurnost mjesta/kvarta u kojem žive gdje je 1 – jako nesigurno, a 5 – jako sigurno.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Tablica 14. Procjena sigurnosti kvarta/mjesta u kojem žive izraženo kao prosječne vrijednosti

	Total	DN	IS	OB	PG	ZG
Mladi	3,63	3,92	3,65	3,75	3,69	3,51
Roditelji	3,72	4,07	3,89	3,79	3,64	3,60
Vrtić	3,54	3,74	3,69	3,46	3,38	3,31
Škola	3,35	3,23	3,82	3,26	3,34	3,33

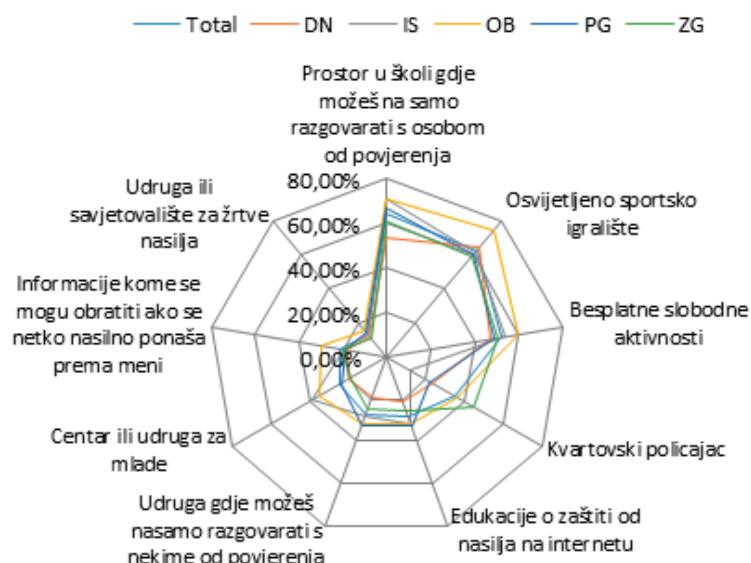
Zaključno, mladi, roditelji i stručnjaci u pravilu procjenjuju svoju zajednicu sigurnom i ne ističu rizične čimbenike kao one koji prdoinose nasilju nad i među djecom i mladima (razni opijati, duhanski i alkoholni proizvodi dostupni djeci i mladima, prisutnost skitnje i tučnjave mlađih), iako, kako smo uvodno naveli, mladi u RH prednjače u tim rizičnim ponašanjima u odnosu na europske vršnjake.

Uz spomenute rizike, sudionici istraživanja u 5 županija izvještavaju da ne vide podršku zajednice/sustava s ciljem prevencije, rane intervencije i/ili tretmana nasilja nad i među djecom i mladima, a dodatno zabrinjava da **roditelji niti ne pridaju važnost te ne traže različite oblike podrške usmjerene prema jačanju roditeljskih kapaciteta**, već više od zajednice očekuju podršku kroz programe usmjerene djeci i to najviše na razini usluga kao što su uređeno igralište ili dovoljno mjesta u vrtiću.

Slično navode i mladi, gdje su im više vidljivi izravni oblici podrške kao što je prostor u školi gdje mogu s nekim razgovarati ili besplatne aktivnosti, a manje, primjerice, informacije kome se mogu obratiti ako je netko nasilan prema njima. Sve navedeno jasnije prikazuje slika 2.

Dostupnost usluga po regiji

Slika 2. Prikaz procjena mladih, roditelja, djelatnika vrtića i škola za ukupne vrijednosti i u 5 županija, Dubrovačko-neretvanskoj, Istarskoj, Osječko-baranjskoj, Primorsko-goranskoj i Gradu Zagrebu o dostupnosti različitih usluga s ciljem zaštite djece i mladih od nasilja.

Stručnjaci u fokusnim grupama upozoravaju na nužnost javne osude nasilja svake vrste i oblika, te nužnosti izravnog rada s obiteljima kako bi se pridonijelo smanjenju nasilja, što je u izravnoj suprotnosti s procjenama roditelja! Nužna je osmišljena akcija, javna kampanja i sustav podrške svim korisnicima koja bi osvijestila i ukazala javnosti, a posebno roditeljima, o važnosti usmjeravanja na pozitivne oblike roditeljstva i provođenja kvalitetnog vremena s djecom.

Nažalost, dva od 5 uvjeta koje smo prepostavili kao ključne u ovom istraživanju da bi se u poštivalo pravo djeteta da bude sigurno, a koja su predviđena zakonskom regulativom na razini UN-a, EU i na nacionalnoj razini, nisu zadovoljena. Nasilje se kao odgojna mjera i dalje tolerira, primarni skrbnici više su usmjereni na vidljive oblike brige o pravima djeteta, a manje na internalne oblike podrške, dok zajednice nemaju niti jasnu politiku kojom će pokazati da usmjeravaju resurse prema dobrobiti djece, a i ako i imaju takvu politiku i programe podrške i usluga, ne trude se dovoljno uključiti građane te je poruka koju šalju građanima – informirajte se sami.

PROBLEMI VEZANI UZ POZNAVANJE PROPISA ili... Zar se to ne smije?

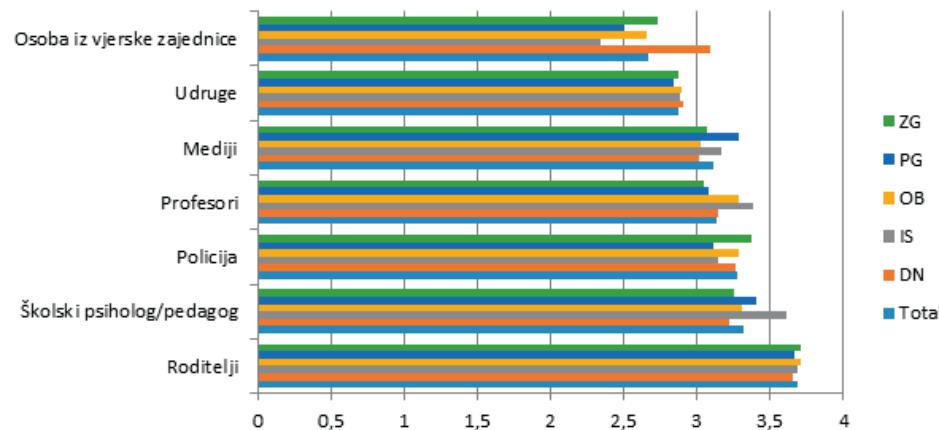
Propisi za prava djece počinju se sustavnije uvoditi u zakonske regulative tek krajem 20. stoljeća i to zahvaljujući UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta. Republika Hrvatska stranka je Konvencije od 8. listopada 1991. godine. Jedan je od najvažnijih doprinosa Konvencije da je istaknula djetete kao osobu s pravima, umjesto samo pasivnog pojedinca, te da dijete treba promatrati kao središte u krugovima obitelji i države. Time Konvencija jasno podcrtava odgovornost države da štiti i promiče prava djeteta (Reading i sur., 2009.). Vezano uz Konvenciju, mnoge zemlje, posebno zemlje boljeg ekonomskog statusa kao što su Velika Britanija te skandinavske zemlje (Reading i sur., 2009.), razvile su i politike i propise koji se naslanjaju na Konvenciju, ali isto tako i redovito provode istraživanja, analize i preispituju efekte tih politika i propisa u terminima dobrobiti djeteta. Za usporedbu, Nacionalna strategija za djecu 2014.-2020., po prvi put u Hrvatskoj, uvodi slične principe evaluacije politika kroz indikatore. To je tek početak koji ohrabruje, ali potrebno je razviti provedbene planove te iste strategije gdje će biti predviđene aktivnosti i načini na koje će se mjeriti učinci tih politika na dobrobit djeteta. To je pak važno jer zemlje koje – iako su ratificirale Konvenciju, a u pravilu su to zemlje nižeg gospodarskog rasta na području središnje i istočne Europe (Reading i sur., 2009.) – i dalje imaju visoku stopu različitih oblika nasilja nad djecom. Autori na primjeru skandinavskih zemalja, koje imaju dugu tradiciju promocije i zaštite prava djece, navode da je uz samu ratifikaciju Konvencije i razvoj pratećih politika važno i da samo društvo njeguje pristup usmjerjen zaštiti prava djece.

U našem istraživanju, prvo smo ispitali mlade, roditelje, ali i stručnjake u odgojno-obrazovnim ustanovama o poznavanju propisa koji štite djecu i mlade od nasilja, a kasnije, u sljedećim poglavljima, i postupaju li po toj regulativi i surađuju li u svom postupanju s drugim dionicima sustava sukladno najboljem interesu djeteta.

Slijedom navedenoga, prvo smo ispitali jesu li sudionici istraživanja informirani i educirani o propisima, ali i općenito o temi nasilja nad djecom.

Gledajući ukupne rezultate, posebno je zabrinjavajuće da je svega 38,1% roditelja ikada bilo na edukaciji vezanoj uz nasilje nad ili među djecom te svega 19,6% u protekloj godini. Oni koji su sudjelovali na nekoj od edukacija, kao prosječnu ocjenu korisnosti tih edukacija daju slabašnu četvorku, odnosno 3,67.

55,7% mladih je ikada bilo na edukaciji vezanoj za nasilje nad i među djecom, ali ono što zabrinjava jest to da su kao prosječnu ocjenu korisnosti tih edukacija dali 3,30. Osim sudjelovanja i korisnosti, željeli smo još saznati gdje sve mladi mogu čuti i naučiti o tome kako se zaštititi od nasilja (Slika 3).

Slika 3. Prikaz koga mladi vide kao izvor informacija o tome kako se zaštititi od nasilja izražen u prosječnim vrijednostima

Tako mladi izvještavaju da najviše mogu čuti i naučiti od roditelja, potom od djelatnika stručne službe u školi (psiholog, pedagog, i dr.), policije, profesora, medija te na kraju udruga i osoba iz vjerskih zajednica. Zanimljivo je da mladi na području Dubrovačko-neretvanske županije upravo osobe iz vjerskih zajednica u daleko većem broju navode kao izvor informacija o tome kako se zaštititi od nasilja, u odnosu na vršnjake u drugim regijama. Mladi na području Primorsko-goranske županije vide medije kao značajan izvor informacija, a na području Istre mladi više nego njihovi vršnjaci u drugim regijama vide kao izvor informacija profesore i stručnu službu. Mladi Grada Zagreba, najviše u odnosu na druge regije, vide policiju kao izvor podrške i informacija. Ove nalaze bi trebalo uzeti u obzir i kapacitirati dionike koje su mladi naveli kao izvor informacija u slučaju da se njima ili njihovim prijateljima dogodi nasilje te osnaživati upravo te dionike da budu koristan izvor znanja djeci i mladima kako se zaštititi od nasilja.

Svakako treba naglasiti da su upravo roditelji za mlade iz svih pet regija prvi od kojih mladi uče i dobivaju informacije kako se zaštititi od nasilja, a kao što je ranije navedeno, svega 38% roditelja je ikada bilo na nekoj od edukacija i imaju manje znanja o propisima nego djelatnici vrtića i škola. Ovaj nalaz bi nas trebao zabrinuti te moramo ponovno istaknuti važnost i potrebu ulaganja u roditeljske kompetencije.

Na ukupnom rezultatu, djelatnici škola u odnosu na druge grupe sudionika u najvećem postotku izvještavaju da su barem jednom sudjelovali na edukaciji o nasilju nad i među djecom (70,3%), dok u manjem broju o tome izvještavaju djelatnici predškolskih ustanova (63,8%). Korisnosti tih edukacija djelatnici škola daju prosječnu ocjenu 3,70, a djelatnici vrtića čvrstu četvorku.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Tablica 15. Prikaz sudjelovanja na edukaciji o nasilju barem jednom u životu i u zadnjih godinu dana, izražen u postocima, za skupinu mladih, roditelja, djelatnika vrtića i škola za ukupne vrijednosti i po regijama te korisnost edukacija izražena u prosječnim vrijednostima za skupinu mladih

		Ukupno	Korisnost edukacija Ukupno	DN	IS	OB	PG	ZG
Sudjelovanje na edukaciji o nasilju – IKADA	Mladi	55,7%	3,30	37,8%	66,9%	61,9%	66,0%	50,0%
	Roditelji	38,1%	3,67	36,6%	34,1%	40,1%	36,6%	39,4%
	Škola	70,3%	3,70	74,7%	75,4%	79,2%	65,4%	52,9%
	Vrtić	63,8%	4,00	75,4%	77,3%	62,5%	47,5%	59,7%
Sudjelovanje na edukaciji o nasilju – PROTEKLA GODINA	Mladi	30,5%		24,4%	48,2%	35,6%	34,7%	25,0%
	Roditelji	19,6%		18,6%	13,4%	23,1%	18,3%	20,8%
	Škola	30,2%		33,3%	29,5%	34,0%	21,2%	31,4%
	Vrtić	21,5%		34,5%	4,5%	27,3%	15,4%	17,6%

Po regijama, 66,9% **mladih** Istarske županije i 66,0% Primorsko-goranske su barem jednom sudjelovali na edukaciji o nasilju nad i među djecom, dok je svega 37,8% mladih Dubrovačko-neretvanske županije ikada sudjelovalo na nekoj edukaciji o nasilju nad i među djecom i mladima. Slično je i sa sudjelovanjem tijekom prošle godine, gdje je gotovo svaka druga mlađa osoba bila na edukaciji o nasilju u Istarskoj županiji (48,2%), no zabrinjava da je na području Grada Zagreba, koji ima relativno brojne resurse i programe, tek svaki četvrti adolescent imao priliku čuti o nasilju nad i među djecom (25,0%).

40,1% **roditelja** Osječko-baranjske županije izvještava da je ikada bilo na edukaciji, a svega 23,1% tijekom prethodne godine. Slijede roditelji na području Grada Zagreba – 39,4% izvještava da je ikada bilo na edukaciji, odnosno 20,8% da je bilo tijekom prošle godine, zatim roditelji s područja Dubrovačko-neretvanske županije (36,6%, odnosno 18,6%) te Primorsko-goranske (36,6%, odnosno 18,3%) i roditelji Istarske županije (34,1%, odnosno 13,4%).

Očigledna je neravnomjerna edukacija mladih u odnosu na roditelje te je ubuduće nužno osigurati dostupnost edukacija, roditeljima i mladima, kako bi odrasli mogli biti osobe od podrške i povjerenja za mlade koji su žrtve nasilja, međuvršnjačkog, ali i od strane odraslih osoba.

Na području Osječko-baranjske županije 79,2% **djelatnika** škola je barem jednom bilo na edukaciji o nasilju, a u protekloj godini njih 34,0%. Slijede ih djelatnici na području Istarske županije (75,4%, odnosno 29,5%) i Dubrovačko-neretvanske (74,7%, odnosno 33,3%), dok su u manjoj mjeri izvještavali o sudjelovanju na edukaciji o nasilju nad i među djecom djelatnici škola na području Primorsko-goranske (65,4%, odnosno 21,2%) te Grada Zagreba (52,9%, odnosno 31,4%).

75,4% **djelatnika predškolskih ustanova** na području Dubrovačko-neretvanske županije je barem jednom bilo na edukaciji, dok je svaki peti, odnosno 21,5%, bio tijekom prethodne godine. Ovdje se ističe da dok govorimo o edukaciji mladih, roditelja te djelatnika škola, što se tiče područja Dubrovačko-neretvanske županije, sudionici istraživanja izvještavaju o uglavnom malom broju edukacija u odnosu na druge regije, što za ovu skupinu ispitanika nije slučaj. Očigledno djelatnici predškolskih ustanova na ovom području imaju dostupne edukacije u većem broju, što bi mogao biti primjer dobre prakse i za druge obrazovne institucije i službe zaštite djece na tom području. Ono što zabrinjava, a vidljivo je iz ovih rezultata, jest to da je praksa neujednačena, od samih dobnih skupina i dostupnosti programa, pa do nejednakosti i nesustavnosti u samim upravama i samoupravama, što ukazuje na izostanak strategija, dugoročnih ciljeva i planiranja efekata.

Nastavno na edukacije, dio odgovora o poraznim podacima da 1/3 djelatnika odgojno-obrazovnih ustanova nikada nije bila na edukaciji vezano uz temu nasilja, ukazuje i na činjenicu da im te edukacije možda nikada nisu ni bile dostupe. Primjerice, udomitelji u fokusnim grupama navode da im je **edukacija zakonom propisana, ali se ne provodi**: *Zakon definira kako treba imati edukaciju jednom godišnje. Ja već 4 godine nemam. Znači – problem neprovođenja. Edukacija je propisana zakonom, ali centri to ne omogućuju, ne provode.* Sudionici svih fokusnih grupa navode kako im nedostaju **sustavne stručne edukacije**, pa tako djelatnici zdravstva izjavljuju: *Baš bi trebalo postojati jedna jedinstvena edukacija o tome koje su naše odgovornosti, recimo po pitanju vezanom za prijavljivanje, ili komunikaciju ili suradnju s različitim zdravstvenim ustanovama; Vi ste sada prošli edukaciju koju ste prošli i sada sljedećih 10 godina ne znam dal' će biti nešto; Patronaža ima jedina privilegij ući u dom, oni zakonski to imaju, to nik'o osim policije nema... oni su nama bili važna karika u lancu... to bi trebalo biti posebno, edukacija za raspoznavanje tih znakova, jel' tako?* Sudionici fokusne grupe medijskih stručnjaka navode kako je velik problem i **nedostatak regulacije obrazovanja kod novinara** u praksi i **nedostatak edukacije**: *Ja, iskreno, u ovih 6-7 godina nisam nikad dobila poziv za neku radionicu gdje bih se mogla dodatno educirati; Dakle ja bih htio vidjeti Hrvatsku u kojoj novinar, prije nego što dobije legitimitet da može izvještavati o djeci, da prođe jednu radionicu o tome; Postoje li načini da se novinarima kontinuirano pruža nekakva edukacija, da se na njih apelira da se ta kultura, način razmišljanja, pokuša na taj način možda mijenjati pa možda kod svakog pojedinca osvijestiti stvari koje se rade krivo.*

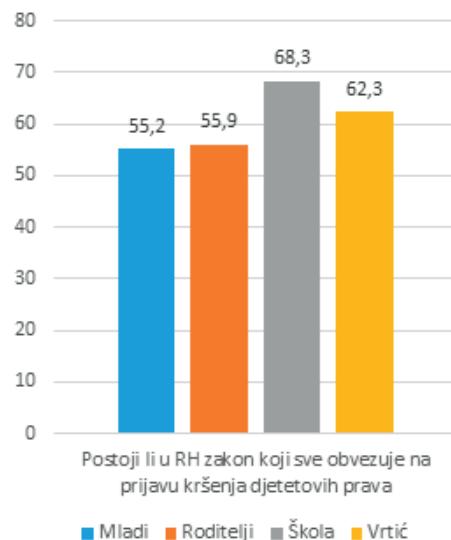
Osiguravanje boljeg razumijevanja i primjene zakona u praksi omogućila bi **upravo specijalizacija, edukacija i supervizija stručnog kadra**, a to potvrđuju i sudionici naših fokusnih grupa. U pravosuđu i centrima za socijalnu skrb posebice se javlja potreba za **specijalizacijom stručnjaka**: *Mišljenja sam da bi bilo korisno da budemo specijalizirani suci za ispitivanje maloljetnika; Specijalizacija koju su maknuli sad ovom reformom su još mislim pogotovo socijalne radnike sad stavili u poziciju da su sve i svašta, a nisu ništa. Jedan dan odlučujemo o nečijoj sudbini, jedan dan odobravamo materijalne pomoći i onda jedan dan pišemo potvrde dal' je ovaj u tretmanu ili nije u tretmanu.* Djelatnici centra za socijalnu skrb izražavaju potrebu za **edukacijom o provođenju razgovora s djetetom**: *Mislim da je jako važno tko ispituje djecu, tko provodi razgovor s djecom. Netko tko završi studij psihologije ne znači da zna ispitati zlostavljanu djecu; Kad se ponude te edukacije u okviru centra, konkretno mi to imamo organizirano preko našeg ministarstva, u pravilu na takvu edukaciju može ići jedna ili dvije osobe, a nas deset možda radi na toj problematici. Dodatna edukacija za provođenje razgovora s djetetom potrebna je i policajcima: Nitko od nas nije prošao te tečajeve za razgovore s djecom. Većinom smo prošli neke osnovne tečajeve za rad o nasilju u obitelji, ali konkretno da bi radili s djecom mislim da bi bilo da postoji taj nekakav tečaj za osposobljavanje za razgovor s djecom jer taj razgovor je potpuno drugačiji.* Pravosudni stručnjaci također imaju potrebu za dodatnom edukacijom za razgovor s djetetom-žrtvom nasilja: *ja mislim da bismo mi isto trebali proći nekakvu posebnu edukaciju, znači edukaciju koju sam ja stekla, stekla sam je samo radom na predmetima i nekakvim svojim nagnućem. Nagnućem, da... ali ovaj... smatram da je to apsolutno nedovoljno. Ja bih voljela proći jednu edukaciju za forenzično ispitivanje djeteta.*

Osim edukacije, **nedostaje i supervizija stručnjaka**: *Supervizije? Nema je (CZSS); Supervizija! Ja ni na jednom radnom mjestu nisam imala superviziju (Pravosuđe); Nema supervizije... a supervizija je jedan oblik rada koji bi u tom zdravstvenom sektoru bio jako dobar (Zdravstvo); Policiji nedostaje psihosocijalna pomoć/supervizija. Najbolji primjer je policijski službenik koji istražuje slučaj djeće pornografije i mora pregleđavati dječju pornografiju, što je vrlo stresno. Kod nas nema ničeg, taj posao se radi bez ikakvog ograničenja, 8 sati dnevno. Ako se žale na psihičke probleme, odmah ide procjena poslovne sposobnosti i javlja se rizik od otkaza (MUP).*

Dalje, ispitali smo poznavanje nekih temeljnih prava djece s ciljem zaštite od nasilja, obveza prijave kršenja prava djece (Obiteljski zakon, čl. 132) i zabrana tjelesnog kažnjavanja djece (Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, čl.4).

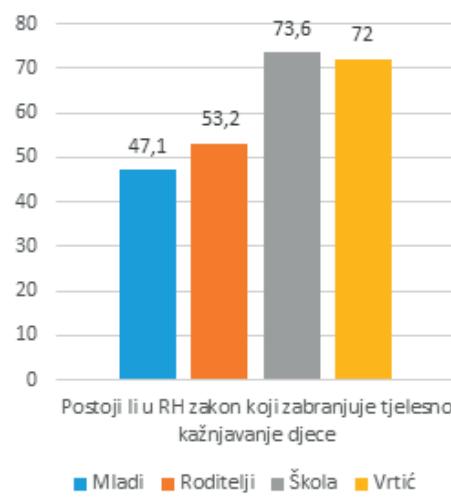
REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Slika 4. Prikaz procjene poznavanja zakona koji obvezuje sve na prijavu kršenja djetetovih prava za skupinu mladih, roditelja i djelatnika vrtića i škola izražena u %

U ukupnom uzorku mladih i roditelja (Slika 4), vidljivo je da svaki drugi, odnosno 55,2% mladih i 55,9% roditelja zna da u RH postoji **zakon koji sve obvezuje na prijavu kršenja djetetovih prava**. Svega 68,3% djelatnika škola i tek 62,3% djelatnika vrtića izražava da zna za zakonsku obvezu prijave kršenja prava djece.

Slika 5. Prikaz procjene poznavanja da postoji zakon koji zabranjuje tjelesno kažnjavanje djece za skupinu mladih, roditelja i djelatnika vrtića i škola izražena u %

Što se tiče zakona koji **zabranjuje tjelesno kažnjavanje djece**, 47,1% mladih i 53,2% roditelja izjavljuje da zna da u RH postoji zakon koji zabranjuje tjelesno kažnjavanje djece (Slika 5). 73,6% djelatnika škola, odnosno 72,0% djelatnika vrtića izjavljuje da zna da u RH postoji zakon koji zabranjuje tjelesno kažnjavanje djece.

Možemo uočiti (Slika 4 i 5) da djelatnici škola i vrtića najviše izvještavaju da su upoznati s propisima. Pitanje je

zašto te informacije nisu dostupne mladima i roditeljima te se odmah nameće potreba ulaganja u edukacije, kampanje i općenito u informiranje ovih skupina o propisima koji preveniraju, sankcioniraju te suzbijaju kršenje prava i tjelesno kažnjavanje djece. Svakako, nužna je i edukacija djelatnika vrtića i škola, koji su svakodnevno u kontaktu s djecom, jer se ovi postoci ne mogu smatrati zadovoljavajućima.

Dodatno smo još zamolili djelatnike odgojno-obrazovnih ustanova da na skali od 1 do 5, gdje je 1 – uopće ne poznajem, a 5 – vrlo dobro poznajem, procijene svoje znanje o propisima navedenim u tablici 16. Na ukupnom rezultatu, djelatnici škola najbolju ocjenu si daju za poznavanje Konvencije o pravima djeteta (3,6), slično kao i djelatnici vrtića (4,0). Djelatnici škola, na ukupnom rezultatu procjenjuju da, nakon Konvencije o pravima djeteta, poznaju: Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, Obiteljski zakon, slijede ih Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, a na začelju je Konvencija o pravima djeteta s invaliditetom i Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja. Najlošiju ocjenu na ukupnom rezultatu, djelatnici škole daju si za Zakon o medijima (2,44).

Djelatnici vrtića, na ukupnom rezultatu, nakon procjene da najbolje poznaju Konvenciju o pravima djeteta, procjenjuju da nešto manje poznaju Obiteljski zakon, Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji, Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, Konvenciju o pravima djece s invaliditetom, Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja i na kraju, kao i djelatnici škola, da najmanje od ponuđenih propisa poznaju Zakon o medijima (2,38).

Ovdje ćemo samo kratko objasniti zašto smo uključili i Zakon o medijima, a mislimo da ga najbolje ocrata izjava sudionika fokusnih grupa policije te ih ovdje navodimo: *Dodala bih da mediji ne poštuju pravo djece u smislu tajnosti podataka – imaju senzacionalistički pristup; Prilikom izvještavanja o teškim kaznenim djelima ne navedu ime djeteta, ali navedu podatke prema kojima je moguće prepoznati o kojem djetetu se radi i dijete se dodatno viktimizira. Primjerice, objave fotografiju kuće u kojoj dijete živi, ili fotografiju škole; a uzroke toga navode predstavnici medija: ...vjerojatno ste svi svjesni kako funkcionišu elektronički mediji. Svjesni smo... da postoji live statistika koja prati posjećenost jednog članka po sekundi i da su oni ustvari urednici tih medija.*

Od svih stručnjaka, učitelji i odgajatelji imaju najviše interakcija s djecom te imaju dobru perspektivu da uoče promjene bilo na emotivnoj bilo na bihevioralnoj razini djeteta te da ga usporede s vršnjacima, ali i da budu podrška djetetu koje je žrtva nasilja (Gilbert i sur., 2009.). Stoga smo djelatnike odgojno-obrazovnih institucija dodatno pitali da procjene znanja nekih od propisa koji operacionaliziraju Konvenciju o pravima djeteta.

Tablica 16. Prikaz procjena sudionika/djelatnika vrtića i škola o vlastitom poznavanju propisa koji štite i promiču prava djece izražen u prosječnim vrijednostima za djelatnike vrtića i škola u ukupnim vrijednostima i po regijama

	Ukupno		DN		IS		OB		PG		ZG	
	Škola	Vrtić	Škola	Vrtić	Škola	Vrtić	Škola	Vrtić	Škola	Vrtić	Škola	Vrtić
Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji	2,79	3,17	2,64	2,68	3,10	4,09	2,83	3,05	2,62	2,95	2,79	3,48
Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima	3,18	3,09	3,20	2,82	3,41	3,91	3,09	2,86	3,17	2,73	3,00	3,36
Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja	2,72	3,02	2,65	2,66	2,93	3,91	2,67	2,81	2,69	2,89	2,69	3,19
Konvencija o pravima osoba s invaliditetom	2,87	3,15	2,63	2,98	3,22	3,77	3,08	2,81	2,79	2,92	2,71	3,32
Konvencija o pravima djeteta	3,60	4,00	3,46	3,77	3,82	4,41	3,67	3,86	3,77	3,68	3,31	4,30
Obiteljski zakon	3,15	3,32	3,05	3,19	3,28	4,00	3,13	2,85	3,19	2,98	3,13	3,55
Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	2,91	3,18	2,90	3,02	3,13	3,86	2,80	2,85	2,81	2,95	2,88	3,34
Zakon o medijima	2,44	2,38	2,46	2,38	2,70	2,50	2,46	2,30	2,15	2,08	2,38	2,54

Uz navedeno, zanimalo nas je postoji li korelacija s radnim iskustvom, odnosno, procjenjuju li djelatnici koji imaju više staža u odgojno-obrazovnim ustanovama da bolje poznaju navedenu regulativu. Što se tiče djelatnika škola, neke korelacije su značajne, ali sve su niske, što znači da je poznavanje zakona tek u maloj korelaciji sa stažem, odnosno da su intervencije i edukacije o propisima koji osiguravaju pravo djece da budu sigurna potrebne svim djelatnicima, i onima manje i onima više iskusnima. Kod djelatnika predškolskih ustanova nije pronađena niti jedna značajna korelacija, što govori da u ovom slučaju ne postoji povezanost između duljine radnog staža i procjene boljeg poznavanja propisa koji štite i promiču prava djece, a onda i pravo djeteta da bude sigurno od nasilja.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Tablica 17. Prikaz povezanosti godina staža i poznavanja propisa koji štite i promiču prava djece za djelatnike škola i vrtića

	ŠKOLA	VRTIĆ
Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji	,150**	,051
Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima	,221**	-,047
Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja	,204**	,030
Konvencija o pravima osoba s invaliditetom	,159**	,017
Konvencija o pravima djeteta	,068	-,046
Obiteljski zakon	,098	-,104
Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji	,166**	-,036
Zakon o medijima	,089	,059

**p< 0,01, *p<0,05

Vezano uz temu poznavanja propisa, nalazi fokusnih grupa svjedoče o nesustavnom pristupu u edukaciji djece, roditelja i stručnjaka te se **to prepušta osobnom angažmanu**. Pripadnici organizacija civilnog društva navode: *Ja sam osobno imala takav dojam, da to ovisi baš o samoj osobi, hoće li netko pratiti, hoće li svako malo otvoriti Narodne novine i vidjeti je li došlo do nekih izmjena ili nije*. Nadalje, navode kako postoji potreba za **pojednostavljinjem zakona**. Sudionici ovdje naglašavaju prisutnost nejasnoće zakona i strategija koja je posljedica opsega dokumenata: *Navodno će nova strategija biti opet na 130 stranica, a cijela strategija Vijeća Europe je samo na 30 stranica. Tko to čita?; Smanjiti broj strategija, smanjiti broj mjeru koje će se provoditi, usmjeriti se stvarno na prioritetna područja uz prethodno napravljenu projektnu; Ima strategija kao u priči, nema analitičkog kapaciteta, pretpostavljam, treba znati napraviti proces potreba stvari, treba znati napisati dokument koji dovoljno integrira sve skupa*.

Dalje, vezano uz poznavanje propisa, rezultati fokusnih grupa ukazuju na problem **prečeste izmjene zakona** koja otežava poznavanje i razumijevanje važećih zakonskih regulativa. Taj problem navode gotovo svi sudionici fokusnih grupa, pa tako djelatnici ustanova alternativne skrbi smatraju da česta izmjena zakona **onemogućuje određivanje prioriteta**: *Moj dojam je da nama nije toliki problem zakonska regulativa, mi dosta toga imamo zakonski regulirano, imamo relativno dobre zakone, ali ono što je problem sa zakonima je to da se često mijenjaju. Pa nekako ni implementacija prvog ne završi do kraja, već idemo s drugim*. Znači, ono što nama treba jest stabilizacija stanja i treba nam određivanje prioriteta. Znači, što nam je u društvu važno pa u što ćemo onda ulagati neka sredstva i kojim putem ćemo ići. Da bi onda i stručnjaci i ustanove institucije koje jesu u sustavu mogli surađivati. Da znaju koji je smjer. Djelatnici centara za socijalnu skrb navode da česte izmjene zakona **otežavaju njihovu primjenu**: *Problem je u tome što se kod nas zakoni često mijenjaju... taj naš Obiteljski zakon, Zakon o socijalnoj skrbi. Znači tu se isto nema, nekakvo uporište i da... nešto duže traje. Ja to isto vidim kao nekakav problem. Sad to u zakonu postoji i to možeš poduzimati, a sutra najedanput, dum, ne možeš više*; a djelatnici pravosuđa da to **otežava razumijevanje zakona**: *Izmjene zakona, to je ono što nitko ne može povhatati i biti siguran u ono što tvrdiš jer se stalno mijenjaju; Momentalno su zakoni takvi da 3 pravnika imaju 4 mišljenja, o jednom te istom zakonu. Trebao bi valjda zakon da se jednako razumije i tumači, a ne da ga svaka osoba tumači na svoj način*. Kako bi se izbjegla prečesta izmjena zakona, stručnjaci iz pravosuđa i policije preporučuju da se **u izradu zakona uključe ljudi iz prakse**, kako bi zakoni bili primjenjiviji i održiviji: *Zakonodavci su teoretičari. Ja sam u par navrata pitala ljudi koji sjede u tri radne skupine i teoretičari su oni koji dominiraju radnim skupinama jer su tu puno jači i da praktičare se uopće ne doživljava. I onda zakon dođe na praksu, padne na praksi i onda ga opet vraćaju gore i tako stalno. Ja sam 3 godine, promjenila su se tri zakona (pravosuđe); Ali mislim da bi trebalo... kad se rade izmjene ne ići ad hoc, ne žuriti, pitati struku, ali pravu struku koja to i primjenjuje, tako da i u samom sastavljanju radne skupine koja će raditi te izmjene bude bitno mišljenje ljudi s terena (MUP)*.

U zadnjem dijelu, zamolili smo djelatnike vrtića i škola da procijene svoje znanje o različitim aspektima zaštite djece od nasilja, ali da ujedno procijene i koliko smatraju da bi trebali znati o istome. Na temelju njihovih iskaza, izračunali smo indeks razlike između onoga što odgojno-obrazovni djelatnici procje-

njuju da znaju, odnosno da bi trebali znati, i po veličini razlika prikazali u tablici 18, posebno za škole, te posebno za vrtiće. I u jednoj i drugoj kategoriji ispitanika u prve tri, najveće razlike, vidljiva je potreba da nauči više o postupanju s roditeljima koji su nasilni prema djeci, njihovim obvezama nakon što prijave nasilje, simptome djeteta koje je žrtva seksualnog nasilja te kako se odnositi prema djetetu koje je žrtva nasilja. Ovo su iznimno vrijedni podaci za provoditelje edukativnih programa kako bi mogli ciljano izrađivati i provoditi programe koji bi onda osnažili stručnjake koji su u svakodnevnom radu s djecom i koji prvi mogu primijetiti da se s djetetom nešto događa.

Tablica 18. Prikaz procjene znanja gdje je 1 – znam nimalo, a 5 – jako puno, i procjene koliko bi trebali znati te indeks razlike procjene i potrebe znanja, za skupine uzorka škola i vrtića o temama vezano uz nasilje nad i među djecom

ŠKOLA	Znam	Trebam znati	Razlika	VRTIĆ	Znam	Trebam znati	Razlika
Kako prepoznati dijete-žrtvu seksualnog nasilja	2,58	4,27	1,69	Moje obaveze nakon prijave nasilja nad djecom	2,71	4,26	1,55
Moje obaveze nakon prijave nasilja nad djecom	2,72	4,2	1,48	Rad s djecom-žrtvama nasilja	2,59	4,11	1,52
Postupanje s roditeljima koji su nasilni prema djeci	2,61	4,09	1,48	Postupanje s roditeljima koji su nasilni prema djeci	2,77	4,27	1,50
Rad s djecom-žrtvama nasilja	2,61	4,00	1,39	Kako prepoznati dijete-žrtvu seksualnog nasilja	2,94	4,38	1,44
Procedura koja se događa nakon prijave nasilja nad djecom	2,75	4,01	1,26	Prisutnost i prevencija trgovanja djecom	2,54	3,98	1,44
Rad s djecom s teškoćama u razvoju	3,03	4,24	1,21	Procedura koja se događa nakon prijave nasilja nad djecom	2,71	4,12	1,41
Savjetodavni rad s obiteljima gdje je dijete žrtva obiteljskog nasilja	2,48	3,69	1,21	Savjetodavni rad s obiteljima gdje je dijete žrtva obiteljskog nasilja	2,62	3,95	1,33
Kako educirati djecu da se zaštite od nasilja	3,13	4,30	1,17	Zakonske obveze odgajatelja vezano uz prijavu nasilja nad djecom	3,21	4,36	1,15
Prisutnost i prevencija trgovanja djecom	2,81	3,97	1,16	Kako prijaviti nasilje nad djecom	3,26	4,33	1,07
Zakonske obveze profesora vezano uz prijavu nasilja nad djecom	3,16	4,29	1,13	Kako educirati djecu da se zaštite od nasilja	3,31	4,37	1,06
Kako prijaviti nasilje nad djecom	3,30	4,32	1,02	Rad s djecom s teškoćama u razvoju	3,42	4,47	1,05
Kako reagirati kad mi se dijete povjerilo o nasilju koje je doživjelo	3,45	4,45	1,00	Kako reagirati kad mi se dijete povjerilo o nasilju koje je doživjelo	3,54	4,55	1,01
Podrška roditeljima u rizicima	3,11	4,09	0,98	Podrška roditeljima u rizicima	3,35	4,27	0,92
Kako educirati roditelje o pozitivnim metodama odgoja	3,17	4,12	0,95	Prepoznavanje nasilja nad djecom	3,5	4,39	0,89
Prepoznavanje nasilja nad djecom	3,44	4,3	0,86	Kako educirati djecu o uvažavanju različitosti	3,86	4,65	0,79
Razlikovanje normalnog vršnjačkog sukoba od nasilja među djecom	3,70	4,43	0,73	Kako educirati roditelje o pozitivnim metodama odgoja	3,66	4,42	0,76
Kako educirati djecu o uvažavanju različitosti	3,80	4,47	0,67	Razlikovanje normalnog vršnjačkog sukoba od nasilja među djecom	3,78	4,49	0,71

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Najmanja razlika između znanja i potrebe za znanjem dobivena je za edukaciju djece o poštivanju različitosti, razlikovanja vršnjačkog sukoba od nasilja među djecom te prepoznavanja nasilja nad djecom, odnosno edukacije roditelja o pozitivnim metodama odgoja te kako pružati podršku roditeljima, odnosno obiteljima u riziku.

Ovdje imamo potrebu prokomentirati da djelatnici škola imaju najmanji indeks razlike između procjene i potrebe znanja za to kako educirati djecu **o uvažavanju različitosti**. Nacionalna strategija za prava djece u RH (2014.), ali i prijašnje analize i istraživanja (UNDP 2006-II.) navodi da su u RH uz djecu s teškoćama u razvoju (uključujući djecu s invaliditetom i sa zdravstvenim teškoćama) osobitim preprekama izložena i djeca pripadnici romske nacionalne manjine, djeca u alternativnoj skrbi i djeca koja žive u uvjetima siromaštva. Iako se ističe da bi osnovna načela obrazovne politike trebala biti inkluzivnost i izjednačavanje mogućnosti, što podrazumijeva osiguravanje uvjeta za uključivanje u obrazovanje kako bi se razvio potencijal djeteta i smanjila vjerojatnost socijalnog isključivanja, statistike o obrazovnom uspjehu i svakodnevno iskustvo pokazuju probleme u uspješnom ostvarenju ovih načela. Jedna od ključnih preporuka ovog istraživanja je nužnost da se u obrazovni sustav sustavno i kvalitetno uvede programe **građanskog odgoja i obrazovanja**, interkulturnog učenja i učenja o zdravlju te osiguraju uvjeti za uključenost sve djece te uvažavanje različitosti. Ovi programi trebaju imati sadržaje vezane uz ljudska i dječja prava, ravnopravnost, senzibilizaciju prema osobama s invaliditetom i djecom s teškoćama u razvoju, učenje o različitim kulturama, uključujući i manjinske kulture, kao dio zajedničkog kulturnog bogatstva, učenje o kulturnim raznolikostima te učenje o nenasilju i nenasilnom rješavanju problema. Upravo prihvatanje tih različitosti koje su često izvor sukoba i nasilja među pripadnicima različitih grupa jedan je od ključnih načina iskorjenjivanja svih oblika nasilja prema ranjivim skupinama.

Zabrinjava nalaz da stručnjacima, ali i roditeljima i mladima, nisu dostupne edukacije te da je svega 38,1% roditelja ikada bilo na edukaciji vezanoj uz nasilje nad ili među djecom. To se odražava i na razinu poznavanja propisa, ali, kao što je vidljivo u narednom poglavljju, i na postupanje po propisima koji štite, promiču i poštuju pravo djeteta da bude sigurno.

Dogodilo se nasilje?... PROBLEMI VEZANI UZ PROVEDBU PROPISA

U ovom dijelu smo, sukladno četvrtoj prepostavci istraživanja, željeli utvrditi djeluju li mladi i roditelji, ali prvenstveno stručnjaci u sustavu zaštite prava djece, po postojećim propisima koji reguliraju pravo djeteta da bude sigurno od nasilja.

Iz tog razloga, u upitniku smo pitali mlade kada se suoče s nekim problemom vezano uz nasilje nad djeecom, za koga misle da bi im mogao pomoći. Procjene na ovom pitanju davali su na skali od 1 do 5 , gdje je 1 – sigurno ne, a 5 – sigurno da. Prosječne ocijene grafički su prikazane na Slici 6.

Slika 6. Prikaz prosječnih vrijednosti odgovora mladih na pitanje za koga misle da bi im mogao pomoći u slučaju da im se dogodi nasilje, gdje je 1 – sigurno ne, a 5 – sigurno da.

Mladi su procijenili da bi se u slučaju nekog problema vezano uz nasilje vrlo vjerojatno (4,39) obratili nekome iz obitelji. Ovaj nalaz je razumljiv i očekivan, no treba imati na umu da smo ovim istraživanjem utvrdili da roditeljima često nisu u dovoljnoj mjeri dostupne edukacije ili servisi, ali ih i sami roditelji ne procjenjuju važnima, kao, primjerice, programi i edukacije za roditelje vezano uz nenasilan odgoj djece. Nakon roditelja, kao podršku vide svoje vršnjake, a potom pravobraniteljicu za djecu. Najmanje procjenjuju da bi im na ovoj listi izvora pomoći mogle pomoći osobe iz vjerskih zajednica (svećenik, imam, rabin ili netko drugi), netko drugi koga možda nismo naveli ili mediji te liječnici.

Također, zanimalo nas je kako mladi i roditelji vide da sustav zaštite djece od nasilja djeluje po pitanju postupanja po propisima te smo pojedine zakonske odredbe u suradnji s mladima i roditeljima pojednostavili i uvrstili u upitnik te zamolili da procijene ocjenama od 1 do 5, gdje je 1 – nimalo vjerojatno, a 5 – vrlo vjerojatno/sigurno, što će se po njihovom mišljenju dogoditi nakon što netko prijavi da je dijete bilo žrtva nasilja u obitelji (da su ga roditelji svakodnevno tukli, maltretirali i ponižavali).

Tablica 19. Prosječne vrijednosti za odgovore mladih i roditelja na pitanje što misle da će se dogoditi kada prijave nasilje, gdje je 1 – nimalo vjerojatno, a 5 – vrlo vjerojatno/sigurno.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

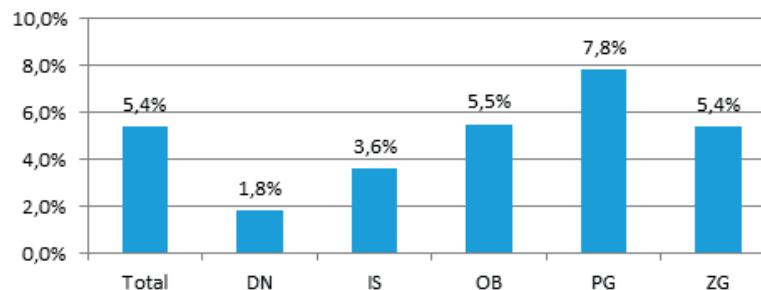
Osnažimo pravo djece da budu sigurna

	Mladi	Roditelji
Dijete će biti zaštićeno od daljnog nasilja.	3,05	2,79
Škola/vrtić, policija i centar za socijalnu skrb će zajedno surađivati.	3,35	3,03
Djetetovi prijatelji će imati razumijevanja za dijete-žrtvu nasilja.	3,21	2,70
Nastavnici će imati razumijevanja za dijete-žrtvu nasilja u obitelji.	3,53	3,44
Stručnjaci koji se bave prijavom brinut će o dobrobiti djeteta.	3,46	2,94
Stručnjaci će pratiti obitelj kako bi osigurali da se nasilje ne ponovi.	3,45	2,94
Počinitelji nasilja će biti primjereni kažnjeni.	3,06	2,40
Roditelji će dobiti edukaciju o tome kako odgajati dijete bez nasilja.	3,05	2,81

Kao najvjerojatnije, mlađi i roditelji procjenjuju da će nastavnici imati razumijevanja za dijete-žrtvu nasilja (mladi - 3,53, roditelji - 3,44). Iako su ovo procijenili kao najveću vjerovatnost, ostaje još dovoljno prostora za rad kako bi ove procjene isle u smjeru veće vjerovatnosti. Sljedeće, mlađi procjenjuju vjerovatnost da će stručnjaci intervenirati da zaštite dijete od daljnog nasilja u obitelji prosječnom ocjenom 3,45. Roditelji ove varijable procjenjuju kao manje vjerovatne 2,94 i kao najmanje vjerovatno, roditelji i mlađi procjenjuju da će dijete biti zaštićeno od daljnog nasilja, da će počinitelji biti primjereni kažnjeni i da će roditelji dobiti edukaciju o tome kako odgajati dijete bez nasilja. Ove ocjene nas upućuju na zaključak da mlađi i roditelji percipiraju sustav zaštite djeteta od nasilja kao – **neučinkovit**.

Kako bismo prikupili što vjerodostojnije procjene o postupanju po propisima i učinkovitosti sustava, zamolili smo roditelje koji su imali iskustvo prijave nasilja u obitelji da procijene učinkovitost pojedinih sustava. Iz ukupnog uzorka izdvojili smo dakle, samo one koji imaju iskustvo prijave (Slika 7) i za njih navodimo podatke u tablici 20.

Jeste li Vi osobno imali iskustva prijave nasilja nad djetetom u obitelji?

Slika 7. Postotak broja roditelja koji su imali iskustvo prijave nasilja nad djetetom u obitelji prikazan prema županijama (100% = ukupan broj roditelja koji je sudjelovao u istraživanju)

Ukupno je 5,4% roditelja u našem uzorku imalo iskustvo prijave nasilja u obitelji. Najveći postotak iskustva prijave imaju roditelji u Primorsko-goranskoj županiji (7,8%), zatim Osječko-baranjskoj (5,5%), gradu Zagrebu (5,4%), Istarskoj (3,6%), a najmanji postotak iskustva prijave nasilja u obitelji imaju roditelji u Dubrovačko-neretvanskoj županiji (1,8%).

Tablica 20. Prikaz prosječnih vrijednosti odgovora roditelja koji su izvijestili o osobnom iskustvu prijave nasilja nad djetetom o vlastitom zadovoljstvu postupanjem ustanova u tom slučaju

	Ukupno	DN	IS	OB	PG	ZG
Centar za socijalnu skrb	2,41	2,44	2,56	2,65	2,50	2,18
Policija	2,91	2,65	2,88	3,13	3,02	2,77
Sudstvo/pravosuđe	2,46	2,43	2,53	2,72	2,36	2,38
Zdravstvo (lijecnik, psihijatar, psiholog)	3,50	3,52	3,46	3,78	3,59	3,30

Roditelje koji su izvijestili o osobnom iskustvu prijave nasilja nad djetetom u obitelji pitali smo koliko su zadovoljni postupanjem ustanova u tim slučajevima na skali od 1 do 5. Općenito, postupanje ustanova ocjenjeno je prosječnom ocjenom manjom od srednje vrijednosti, čime se pokazuje da su roditelji generalno više nezadovoljni nego zadovoljni njihovim postupanjem. Izuzetak je zdravstvo (lijecnik, psihijatar, psiholog) čije je postupanje procijenjeno prosječnom ocjenom višom od srednje vrijednosti u svim županijama te je općenito ocijenjeno najvišom ocjenom. Nakon toga slijedi policija čije postupanje dobiva prosječnu ocjenu iznad srednje vrijednosti u Primorsko-goranskoj i Osječko-baranjskoj županiji, iako je ukupna ocjena ipak niža od srednje vrijednosti 3. Najmanje zadovoljstvo njihovim postupanjem i najniže ocjene u svim županijama roditelji daju pravosuđu i centrima za socijalnu skrb.

Općenito, u svim županijama roditelji koji su imali iskustvo prijave najviše su zadovoljni postupanjem zdravstva, zatim policije, dok sudstvo i centri za socijalnu skrb dobivaju približno jednako niske ocjene.

Sukladno istraživačkoj pretpostavci, u fokusnim grupama pitali smo i druge dionike sustava promocije i zaštite prava djece o njihovim iskustvima i stavovima vezanim za postupanje po propisima. Kao problem u provedbi propisa navode **pretjeranu administraciju** koja oduzima vrijeme za stručan rad u školama, centrima, lokalnim samoupravama, policiji. Djelatnici lokalnih samouprava navode: *Znači utošimo 2 dana u ispunjavanju suludih izvješća koji nemaju veze, vi ne znate kako ih ispuniti, nego pošaljemo svoje izvješće. Onda netko u Ministarstvu to natipka u dva dana i na kraju ne zna smisao toga.* Sudionici grupa iz policije navode: *Mi zakon provodimo, ali nas je malo, odradimo na terenu posao što se tiče nasilja u obitelji koji treba, ali kad to dođe u policijsku postaju, kad bi to (papirologiju, op. a.) netko drugi mogao rješavati da mi možemo i dalje ići na teren.* Djelatnici socijalne skrbi navode: *Puno toga se duplacija, puno toga, recimo, razna tijela traže iste stvari pa onda za otprilike malo drugačiju nijansu treba napisati neko izvješće raznim institucijama od pravobraniteljice do suda, do državnog odvjetništva i tako; I previše smo opterećeni administracijom i administriranjem. A isto tako i u tim protokolima, koji put... U tim protokolima bitno je da smo papirnato pokriveni, čini mi se koji puta, umjesto da odradimo posao kako treba; Nekada ako sam ja svojom rukom zapisala bila sam negdje, dogovorila ovo, ono, to je kao bilo u redu, ako sam imala u spisu. A sad sve to treba uobičići u obliku službene zabilješke i ići protokolom hladno kroz pisarnicu, znači to oduzima dodatno vrijeme; Da, jako se iscrpljujemo na tome, samo pišemo i pišemo i pišemo.* Sudionici za područje zdravstva navode: *...jer te dijete ne upozna, ne otvoriti se jer si ti nekakva osoba koja se pojavi u pola 8 dok su oni polusneni, koja te pogleda i pita te jesu dobro i mora trčati dalje, u ambulantu, u hitnu, u ne znam što sve ne, i pisati hrpe papira.*

Uz pretjeranu administraciju, problemi vezani uz provedbu propisa za zaštitu djeteta leže i u **nedovoljnoj podršci djeci i poštivanju njihovih prava**, što pak dovodi do toga da **sustav sam generira nasilje prema djetetu**.

Primjerice, predstavnici alternativne skrbi navode **sporost sustava i neuvažavanje potreba djece**: *Ja imam cijeli niz slučajeva višebrojnih obitelji, znači obitelji gdje ima 7-8 djece. Imam situaciju gdje imam djecu iz 2 takve obitelji gdje je budućnost djece potpuno uništena zbog sporosti sustava, tj. nerada centra za socijalnu skrb; Da, meni je stvarno dat osjećaj da jako puno stručnjaka razgledava dijete. Nije djetetu baš ugodno da ga toliko ljudi razgledava. Ja osobno ne bih voljela proći više od jednog psihologa u svom životu da me razgledava; Dijete mi se u nekim situacijama, u nekim sustavima i na nekim sudovima, čini kao neki dio sce-*

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

nografije, kao imovina roditelja. Nešto što ide uz roditelja, o čemu se donosi neka odluka. Ponekad mi se čini da djecu ne vidimo kao osobe. I o njima se donose neke odluke a da se njihove potrebe uopće ne uvažavaju.

Predstavnici policije navode još neke oblike **kršenja prava djece u postupanju od strane sustava:** Ni-kako da dođemo do toga da istovremeno... ispitivač obavi ispitivanje djeteta, da imamo snimku povezano za to koja će koristiti za potrebe centra za socijalnu skrb i za potrebe policije, odvjetništva i naknadno suda; To je ono što zapravo još nije potpuno profunkcioniralo, da se dijete jedanput ispita kao žrtva nasilja; ... rijetko kad sudac ili gotovo nikad ne donosi presudu isti dan. Sasluša ispitanike i čeka izvješće centra za socijalnu skrb, a to onda može potrajati, oni se vrate u obitelj, presude nema, eventualno mjera opreza ako se izrekne, i onda uslijede žalbe, a prije toga nemate ništa.

Djelatnici centra za socijalnu skrb navode iskustva **dodatne viktimizacije djeteta:** ... i onda kad se krene raditi savjetodavno s tim djetetom, onda možda otkrijete da je za njega veća trauma bila sjediti sat vremena u čekaonici, u klinici za dječju psihijatriju ili u poliklinici ovoj ili onoj, osjećajući se izdvojeno, drugačije, posramljeno, nego ono što smo mi kao svjesni odrasli ljudi prepoznali kao obiteljsko nasilje. A slično prepoznaju i sudionici fokusnih grupa pravosuđa: Po meni nije adekvatno kad se djeca dovode na sud, to bi trebao biti neki drugi prostor te sasvim izdvojeno. Tu se susreću na hodnicima s drugim okrivljenicima koji se u lisicama dovode... to već stvara kod djeteta zazor i zatvorenost i mislim traumu jednu, te policije: ...za djecu se isto zna kako se djeca prevoze, prevoze se u civilnim autima, mi neki put nemamo ni civilnog auta da prevezemo to dijete u policijsku postaju pa moramo onda u službenom policijskom autu.

Policija navodi i da se **interes počinitelja ponekad stavlja ispred interesa djeteta:** Znači, em je dijete doživjelo traume jer je zlostavljan, onda doživjava traumu što se miče, iz svoje škole, iz svoje obiteljske sredine, možda iz svog grada i tako dalje. A nasilnik u principu ostaje u tom stanu, njega se ne miče; U provedbi se prednost daje osumnjičeniku umjesto žrtvi – to nam se ne sviđa jer se to radi nauštrb žrtve nasilja; ... uglavnom, novčane kazne, što opet ide na štetu te obitelji umjesto da im se, da se zaštite te žrtve jer ako on jedini radi onda mora dati dvije tisuće kuna i onda će vjerojatno opet, kad mu dođe, žena biti kriva što nema novaca jer je on morao platiti zato što je ona njega prijavila; Djeca uvijek moraju biti prioritet, čak i kada je to nauštrb prava drugih ljudi, posebice osumnjičenika.

U ovom dijelu slijedi niz rezultata istraživanja iz upitnika od djelatnika škola i vrtića za koje smatramo da detaljno otkrivaju **iskustva postupanja po propisima**, odnosno prijavljivanja nasilja nad i među djecom.

Slično kao roditelje i mlade, i djelatnike vrtića i škola zamolili da procijene što će se po njihovom mišljenju dogoditi nakon što prijave nasilje nad djetetom u obitelji (1 – nimalo vjerojatno; 5 – vrlo vjerojatno/sigurno). Rezultati su prikazani u tablici 21.

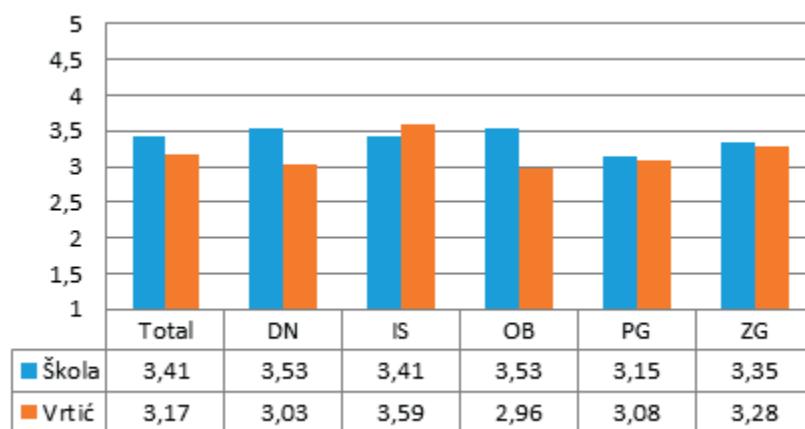
Tablica 21. Prosječne vrijednosti za odgovore djelatnika vrtića i škola na pitanje što misle da će se dogoditi kad prijave nasilje, gdje je 1 – nimalo vjerojatno, a 5 – vrlo vjerojatno/sigurno

	Ukupno ŠKOLA	Ukupno VRTIĆ
Razrednik/Odgajatelj i stručni tim će pratiti mjere zaštite djeteta od nasilja.	3,49	3,49
Razrednik/Odgajatelj će biti konzultiran o tome što je najbolje za dijete.	3,22	3,42
Institucije zadužene za zaštitu djece surađivat će s Ministarstvom.	3,09	3,34
Škola/Vrtić će dobiti informaciju o tome što se dogodilo sa slučajem.	2,99	3,29
Razrednik/Odgajatelj će dobiti potrebnu podršku za rad s djetetom koje je žrtva NND.	2,98	3,20
Dijete će biti zaštićeno od daljnog nasilja.	2,83	3,09
Uprava će štititi učitelja/odgajatelja od negativnih reakcija roditelja.	2,75	2,99
Svi uključeni će voditi brigu o djetetu i njegovoj dobrobiti.	2,66	3,06
Roditelji će primiti podršku za unapređenje roditeljskih vještina.	2,64	3,14
Ako dođe do sudskog procesa, on će biti brzo završen.	1,77	2,18

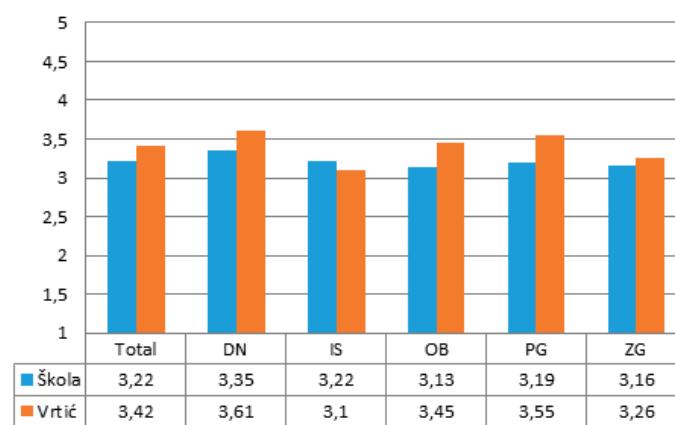
Prosječnom ocjenom 3, odnosno kao ni vjerojatno ni ne-vjerojatno, i djelatnici vrtića i škola procjenjuju da će sustav zaštite djeteta zajedno s njima pratiti mjere zaštite djeteta od nasilja te da će biti konzultirani od strane službi za zaštitu djeteta o tome što je najbolje za dijete. I jedni i drugi, ocjenom 2, odnosno *nije vjerojatno*, ocjenjuju da, ako dođe do sudskog procesa, da će on biti i brzo završen, a najveće neslaganje izražavaju s izjavom da će svi uključeni voditi brigu o djetetu i njegovoj dobrobiti. Dok djelatnici vrtića to procjenjuju ocjenom 3,06 odnosno *ni vjerojatno ni ne-vjerojatno*, djelatnici škola su bliži procjeni da je to manje vjerojatno.

Pitali smo djelatnike škole i vrtića misle li da profesori u školama, odnosno odgajatelji u vrtićima, prijavljuju nasilje nad djecom kad to prepoznaju gdje je 1 – najčešće ne, a 5 – najčešće da. Općenito, vrijednosti se nalaze nešto iznad prosjeka, što znači da će u nešto više od polovice slučajeva stručne osobe prijaviti nasilje kad ga prepoznaju, iako su prema zakonima Republike Hrvatske obvezni prijaviti **svaku** sumnju kršenja djetetovih prava.

Slika 8. Grafički prikaz prosječnih odgovora djelatnika škole i vrtića o prijavljivanju nasilja od strane stručnjaka kad ga prepoznaju, prikazano po županijama i na ukupnom rezultatu

Nadalje, kad smo pitali djelatnike vrtića i škola za koliko njihovih kolega znaju da su imali iskustvo prijave sumnje nasilja nad djetetom u obitelji, na skali od 1 do 4 (1=gotovo svi, 2=većina, 3=rijetko koji, 4=nitko) najčešće smo dobili odgovore „rijetko koji“ ili „nitko“, što je u skladu s podacima da djelatnici škola i vrtića samo ponekad ili uglavnom prijavljuju sumnju na nasilje nad djecom koju imaju.

Slika 9. Grafički prikaz prosječnih odgovora djelatnika škole i vrtića o broju kolega koji su imali iskustvo prijave nasilja nad djetetom, prikazano po županijama i na ukupnom rezultatu

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

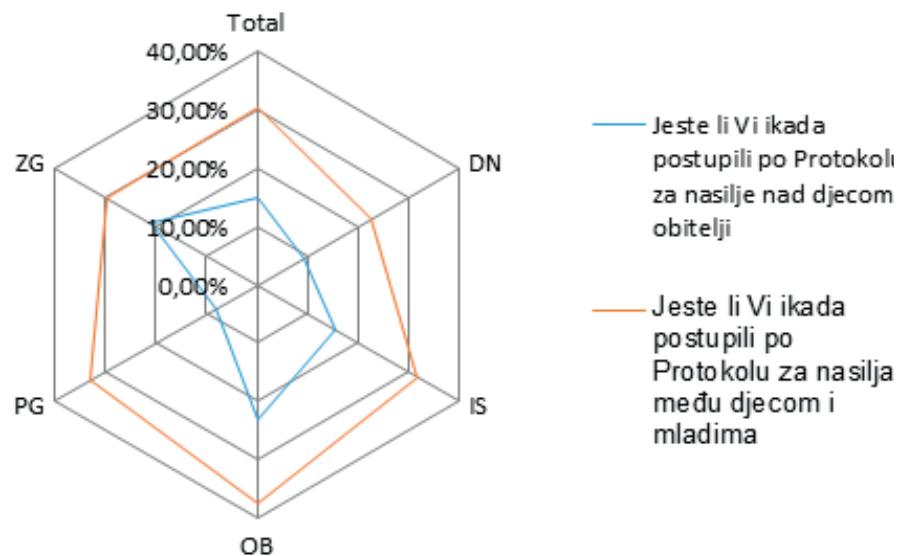
Uz pitanje o prijavi sumnje da je dijete žrtva nasilja, pitali smo i izravno imaju li oni kao djelatnici koji su svaki dan u neposrednom kontaktu s djecom iskustvo postupanja po propisima, konkretno, Protokolima o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, odnosno među vršnjacima.

Tablica 22. Postotak broja **djelatnika škole** koji su postupili po Protokolima o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, ili nasilja nad ili među djecom i mladima (100% = ukupan broj djelatnika škole koji je sudjelovao u istraživanju)

	Jeste li Vi ikada postupili po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja u obitelji?		Ukupno
	Ne	Da	
Jeste li Vi ikada postupili po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima?	Ne	69,2%	71,0%
	Da	16,5%	12,5%
Ukupno		85,7%	14,3%
			100,0%

Ukupni rezultati pokazuju da čak 69,2% djelatnika škole nikad nije postupio niti po jednom od dva navedena protokola, dok je samo 12,5% djelatnika postupilo po oba protokola.

14,8% djelatnika škole osobno je postupilo po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja **nad djecom u obitelji**, a 30,1% njih je postupilo po Protokolu o postupanju u slučaju **nasilja među djecom i mladima**. Gledano po županijama, najviše iskustva postupanja po Protokolu u slučaju nasilja **nad djecom u obitelji** imaju djelatnici škola u Osječko-baranjskoj županiji i Gradu Zagrebu, a najviše iskustva postupanja po Protokolu u slučaju **nasilja među djecom i mladima** djelatnici škola u Osječko-baranjskoj i Primorsko-goranskoj županiji.

Slika 10. Postotak broja djelatnika škole koji su postupili po protokolima u slučaju nasilja nad ili među djecom i mladima prikazan po županijama (100% = ukupan broj djelatnika škole koji je sudjelovao u istraživanju)

Proveli smo t-test za nezavisne uzorce kojim smo usporedili razlikuju li se odgojno-obrazovni djelatnici u školama koji su imali iskustvo prijave nasilja od djelatnika od onih koji nisu imali to iskustvo prema broju godina staža u struci.

Odgojno-obrazovni djelatnici u školama koji su imali iskustvo postupanja po Protokolu za nasilje **nad djecom u obitelji** imaju statistički značajno više staža u struci ($M=21,95$ godina) od osoba koje nisu postupile po navedenom protokolu ($M=15,96$ godina), $t=3,293$, $df=277$, $p<0,01$.

Tablica 23. Prikaz prosječnih vrijednosti i standardnih devijacija broja godina staža u struci djelatnika škole koji imaju iskustvo postupanja po **Protokolu u slučaju nasilja nad djecom u obitelji** i onih koji to iskustvo nemaju

Iskustvo prijave	N	M	SD
Ne	239	15,96	10,687
Da	40	21,95	10,429

Odgojno-obrazovni djelatnici u školama koji su imali iskustvo postupanja po Protokolu za nasilje **među djecom i mladima** imaju statistički značajno više staža u struci ($M=19,17$ godina) od osoba koje nisu postupile po navedenom protokolu ($M=15,73$ godina), $t=2,478$, $df=284$, $p<0,05$.

Tablica 24. Prikaz prosječnih vrijednosti i standardnih devijacija broja godina staža u struci djelatnika škole koji imaju iskustvo postupanja po **Protokolu u slučaju nasilja među djecom i mladima** i onih koji to iskustvo nemaju

Iskustvo prijave	N	M	SD
Ne	200	15,73	10,576
Da	86	19,17	11,247

Pokazalo se da osobe koje su imale iskustvo prijave nasilja imaju više staža od onih koji nemaju iskustvo prijave nasilja. To možemo objasniti na dva načina: osobe koje dulje rade u školi imale su veću šansu susresti se sa slučajevima nasilja, ali isto tako i razviti vlastite kompetencije koje su im pomogle da se odluče na prijavu nasilja kada ga prepoznaju.

Tablica 25. Postotak broja **djelatnika vrtića** koji su postupili po Protokolima o postupanju u slučaju nasilja nad ili među djecom i mladima (100% = ukupan broj djelatnika vrtića koji je sudjelovao u istraživanju)

Ne	Jeste li Vi ikada postupili po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja nad djecom u obitelji?		Ukupno	
	Da			
Jeste li Vi ikada postupili po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima?	Ne	82,0%	8,5%	90,5%
	Da	2,1%	7,4%	9,5%
Ukupno		84,1%	15,9%	100,0%

Ukupni rezultati pokazuju da čak 82% djelatnika vrtića nikad nije postupio niti po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja nad djecom u obitelji, niti po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, dok je samo 7,4% djelatnika postupilo po oba navedena protokola.

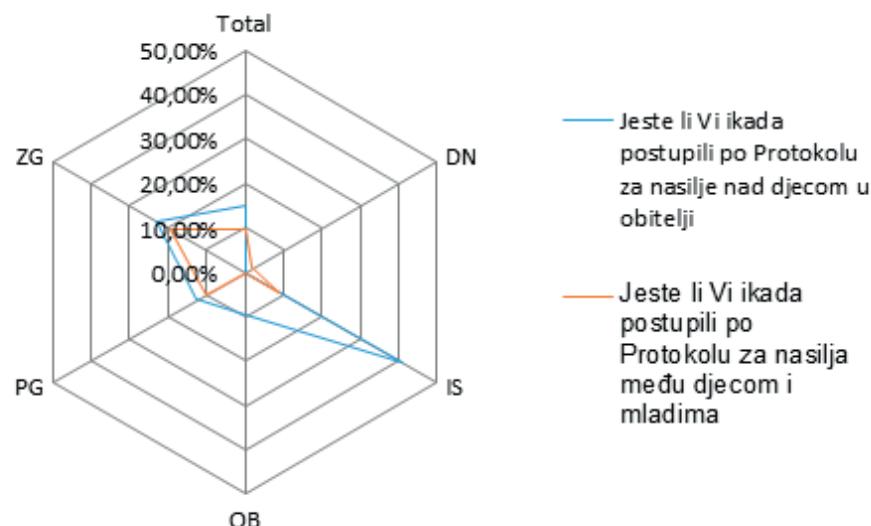
REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

15,2% djelatnika vrtića osobno je postupilo po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja **nad djecom u obitelji**, a 9,5% njih je postupilo po Protokolu o postupanju u slučaju **nasilja među djecom i mladima**. Gledano po županijama, najviše iskustva postupanja po Protokolu u slučaju nasilja **nad djecom u obitelji** imaju djelatnici vrtića u Istarskoj županiji (40,9%), a uopće nemaju iskustva u Dubrovačko-neretvanskoj županiji (0,0%). Ovaj nalaz za Istarsku županiju koji tako odskače, posebice od Dubrovačko-neretvanske županije, svakako je zanimljiv – bile bi potrebne daljnje analize da se ispitaju uzroci takvih razlika. Iskustva postupanja po Protokolu u slučaju **nasilja među djecom i mladima** uopće nemaju djelatnici vrtića u Osječko-baranjskoj županiji (0,0%), a najviše iskustva imaju u Gradu Zagrebu (19,6%).

Tablica 26. Postotak broja djelatnika vrtića koji su postupili po Protokolima u slučaju nasilja nad ili među djecom i mladima po županijama (100% = ukupan broj djelatnika vrtića koji je sudjelovao u istraživanju)

	Ukupno	DN	IS	OB	PG	ZG
Jeste li Vi ikada postupili po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja nad djecom u obitelji?	15,2%	0,0%	40,9%	9,5%	12,5%	23,0%
Jeste li Vi ikada postupili po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima	9,5%	1,9%	9,1%	0,0%	10,0%	19,6%

Slika 11. Postotak broja djelatnika vrtića koji su postupili po Protokolima o postupanju u slučaju nasilja nad ili među djecom i mladima prikazan po županijama (100% = ukupan broj djelatnika vrtića koji je sudjelovao u istraživanju)

Kao i za djelatnike škola, tako smo i za djelatnike vrtića proveli t-test za nezavisne uzorke kojim smo usporedili razlikuju li se odgojno-obrazovni djelatnici koji su imali iskustvo prijave nasilja od djelatnika koji nisu imali to iskustvo prema broju godina staža u struci.

Odgojno-obrazovni djelatnici u vrtićima koji su imali iskustvo postupanja po Protokolu za nasilje **nad djecom u obitelji** imaju statistički značajno više staža u struci ($M=20,76$ godina) od osoba koje nisu postupile po navedenom protokolu ($M=16,04$ godina), $t=1,994$, $df=180$, $p<0,05$.

Tablica 27. Prikaz prosječnih vrijednosti i standardnih devijacija broja godina staža u struci djelatnika vrtića koji imaju iskustvo postupanja po **Protokolu o postupanju u slučaju nasilja nad djecom u obitelji** i onih koji to iskustvo nemaju

Iskustvo prijave	N	M	SD
Ne	153	16,04	11,615
Da	29	20,76	12,070

Odgojno-obrazovni djelatnici u vrtićima koji su imali iskustvo postupanja po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja **među djecom i mladima** imaju statistički značajno više staža u struci ($M=24,41$ godina) od osoba koje nisu postupile po navedenom protokolu ($M=15,96$ godina), $t=2,850$, $df=173$, $p<0,01$.

Tablica 28. Prikaz prosječnih vrijednosti i standardnih devijacija broja godina staža u struci djelatnika škole koji imaju iskustvo postupanja po **Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima** i onih koji to iskustvo nemaju

Iskustvo prijave	N	M	SD
Ne	158	15,96	11,585
Da	17	24,41	12,006

Dobiveni rezultati u skladu su s rezultatima koje smo dobili za djelatnike škola – osobe s više iskustva u struci češće postupaju po Protokolu o postupanju u slučaju nasilja nad djecom u obitelji i Protokolu o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima. Objasnjenje je također jednako – osobe koje dulje rade u vrtićima imaju veću šansu susresti se sa slučajevima nasilja, ali isto tako i razviti vlastite kompetencije koje im pomažu da se odluče na prijavu nasilja kad ga prepoznaaju.

U ovom dijelu detaljnije ćemo predstaviti rezultate istraživanja vezano za razloge zašto odgojno-obrazovni stručnjaci ne prijavljuju sumnju da je dijete žrtva nasilja.

Rezultati koje smo ranije naveli pokazali su da odgojno-obrazovni djelatnici ne prijavljuju uvijek nasilje kad ga prepoznaju, bilo da se radi o nasilju nad djecom u obitelji, ili nasilju među djecom i mladima. Pitali smo ih da se prisjetе zadnjeg slučaja nasilja **među djecom** koji nisu prijavili, te izraze svoje slaganje s tvrdnjama o tome što je pridonijelo donošenju odluke da **ne** prijave. Razlozi koje su najčešće navodili, podjednako djelatnici škole i vrtića, su uvjerenja da sami mogu riješiti situaciju, da nema ozbiljnih posljedica nasilja ili da će posljedice prijave biti štetnije od posljedica nasilja te nepovjerenje u podršku sustava. Najmanje je bio prisutan strah od reakcije kolega i nadređenih. Uvjerenje da mogu sami riješiti problem nije u skladu s procjenama vlastitih kompetencija pružanja podrške roditeljima u rizicima, educiranja roditelja o pozitivnim metodama odgoja i razlikovanja normalnog vršnjačkog sukoba od nasilja među djecom, za koje su izjavili da znaju manje nego što procjenjuju da bi im bilo potrebno. Smatramo da je to uvjerenje, kao i uvjerenje da neće biti ozbiljnih posljedica nasilja, odraz pozitivnih stavova o tjelesnom kažnjavanju koji predstavljaju prepreku osuđivanju svake vrste nasilja prema djeci i ustrajavanju na zaštiti dječjih prava. Uz još uvijek prisutnu toleranciju prema nasilju nad djecom, odluci da ne prijavljuju pridonosi i općenito nepovjerenje u sustav zaštite djece od nasilja koje se sustavno pojavljuje u nalazima našeg istraživanja.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Tablica 29. Prosječne vrijednosti slaganja djelatnika škole i vrtića s razlozima koji su prevagnuli da ne prijave zadnji slučaj nasilja među djecom (1=u potpunosti se ne slažem, 5=slažem se u potpunosti)

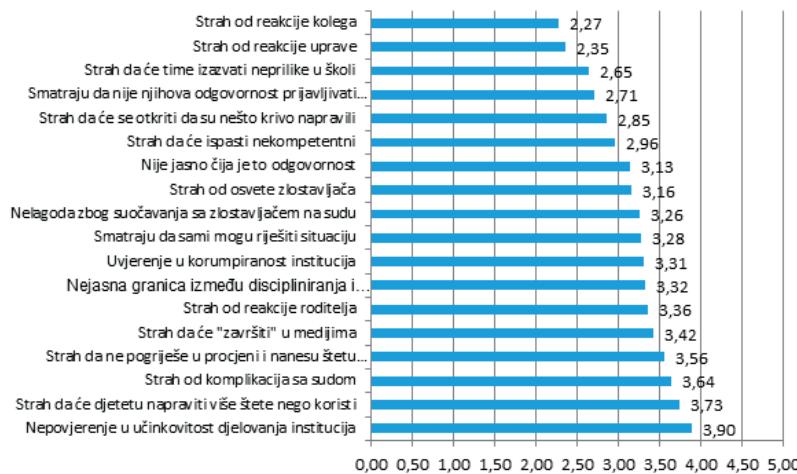
	Škola	Vrtić
Sam/a sam mogao/la riješiti problem/situaciju.	4,05	3,63
Nije bilo ozbiljnijih posljedica.	3,82	3,43
Smatrao/la sam da su posljedice prijave štetnije od posljedica nasilja.	3,04	2,98
Nemam povjerenje u podršku sustava.	2,93	3,30
Nisam znao/la kome prijaviti.	1,95	2,23
Bilo me strah reakcije roditelja.	1,85	2,50
Bilo me strah reakcije nadređenih.	1,65	2,17
Bilo me strah reakcije kolega.	1,63	2,08

U fokusnim grupama, kao razloge zašto se neprijavljuje nasilje sudionici navode **izostanak podrške osobi koja napravi prijavu**.

Primjerice, predstavnici organizacija civilnog društva navode da je jedan od razloga zašto se ne prijavljuje nasilje i izostanak podrške osobi koja se odvaja i prijavi nasilje: *Iskustva mojih kolegica koje su bili svjedoci u postupku koji se vodio protiv roditelja ili kad se su se u istražnom postupku radile istražne radnje su vrlo, vrlo loša... stručnjak se zapravo osjećao kao da je počinitelj djela, a ne kao osoba koja pomaže da se djelo razotkrije, odnosno da se djetetu pomogne*.

Iz fokusnih grupa za alternativnu skrb izdvajamo: *Isto tako imala sam velikih problema prošle godine. Jer nisam dopustila da svjedoče dvije djevojke nad kojima se nasilje vršilo osam godina. To nitko nije prijavio. Znao je centar, škola, susjedi, svi su znali. Kad sam ja to onda prijavila, krenula je lavina jer su počinitelji nasilja bili udomitelji policajci*.

Slične nalaze, posebno kroz izjavu straha od komplikacije sa sudom dobili smo i kad smo pitali djelatnike škola da procijene koliko su prisutni određeni razlozi koji pridonose tome da profesori u školama ne prijavljuju nasilje (1 – uopće nije prisutno; 5 – vrlo prisutno). Smatraju da je najviše prisutno nepovjerenje u učinkovitost djelovanja institucija (3,90), strah da će djetetu napraviti više štete nego koristi (3,73), strah od komplikacija sa sudom (3,64) te strah da ne pogriješe u procjeni i nanesu štetu roditeljima (3,56).

Slika 12. Distribucija prisutnosti razloga koji pridonose tome da profesori u školama ne prijavljuju nasilje nad ili među djecom

Djelatnici vrtića naveli su podjednake razloge koji pridonose tome da odgajatelji u vrtićima ne prijavljuju nasilje kao i djelatnici škole: strah da će djetetu napraviti više štete nego koristi (3,77), strah od komplikacija sa sudom (3,68), nepovjerenje u učinkovitost djelovanja institucija (3,62). Za razliku od djelatnika škola, kao vrlo prisutan navode i strah od reakcije roditelja (3,53), što također može biti odraz njihovog nepovjerenja u sustav, odnosno da će ih sustav zaštiti od neugodnih reakcija roditelja nakon prijave.

Slika 13. Distribucija prisutnosti razloga koji pridonose tome da odgajatelji u vrtićima ne prijavljuju nasilje nad ili među djecom

Nadalje, sugovornici fokusnih grupa govore slično kao i djelatnici odgojno-obrazovnih institucija – o izostanku podrške djelatnika koji rade u sustavu zaštite, a to onda vodi u **osjećaj izloženosti i nemoći**. Djelatnici Centra: *Ja se nadam da je ovaj novi Obiteljski zakon... na tragu barem te nekakve... koliko je to moguće, veće zaštite nas (CZSS); Možda bi trebalo u zakon unijeti, e sad to je stvar pravnice kreativnosti, nekakvu samozaštitu... države, odnosno zakonodavca... Zaštite od zloupotrebe sustava... Naša je uloga da mi prijavljujemo, ne da procjenjujemo, ali je i malo demotivirajuće ako mi sve prijavljujemo, a odvjetništvo na koncu vrlo malo toga procesuira, naprosto nije motivirajuće; Vrlo teško netko može shvatiti da jedna ustanova kao centar ne može zaštiti nekoga od nasilja. Kako se osjećati kad ste izloženi s tolikom količinom... besmislenih mjera, ograničenih resursa? Nemoćno... Rezignirano... Totalno... u biti dezorientirano.*

Policija navodi slična iskustva: *Prilikom intervencija, policajci su često izloženi manipulacijama i lažnim prijavama, npr. pri razvodu braka, ljudi katkada zovu policiju, a kad policija dođe, jasno je da ništa nije bilo, ali jedna osoba tvrdi da je, druga da nije, imate situaciju 1 na 1 i nema drugih svjedoka. Iako su izjave kontradiktorne, policajac piše zapisnik i prijavljuje sudu; Već i žrtve znaju da smo nemoćni. Pa kažu: Što ću ja prijavljivati kad opet od toga nema ništa.*

Sudionica iz fokusne grupe za područje zdravstva to opisuje na sljedeći način: *Situacija je ovaj... mi smo bili vezanih ruku. Ja sam se prvi put susrela s osjećajem nemoći, gdje ne možeš apsolutno ništa, zvala sam na jedno 15 telefona, vrištala, jer nisam mogla vjerovati da je to ta blokada gdje ti ne možeš. Sustav. Ništa. Da, ni mi koji smo dio sustava s profesionalne strane, niti žrtve, ne vjeruju u sustav koji je prestrog, ono što smo rekli, pretom, prespor, i da je žrtvama lakše trpjeti nasilje, nego doslovno izaći iz tog pakla srama, straha i krivnje.*

Kao i kod djelatnika škola i vrtića i u fokusnim grupama sudionici izražavaju **različite strahove** koji pridonose da nasilje nad djetetom ne bude prijavljeno i procesuirano. Kao jedan od njih, izdvajaju **strah od prijave**. Sudionici fokusnih grupa za područje zdravstva to opisuju na sljedeći način: *Mi imamo zakone, ali nitko se zakona ne drži. Svi mi znamo da bi trebali prijaviti nasilje, ali je svakoga strah prijaviti nasilje; Posebno kad su mala mjesta pa se neće prijaviti jer se zna tko je prijavio. Ti prijaviš susjeda, zna ovaj koji radi u Centru, sve se zna. Sudionici fokusnih grupa za područje pravosuđa navode **strah od nasilnih roditelja***

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

kao uzrok zašto stručnjaci u odgojno-obrazovnim ustanovama ne prijavljuju nasilje: *Odmazde roditelja se boje, i ako podje na centar za socijalnu skrb, onda roditelji krive njih.*

Uz spomenuto, sudionici fokusnih grupa navode **strah od preuzimanja odgovornosti, prebacivanje odgovornosti i neujednačenu praksu**.

Sudionici fokusnih grupa s organizacijama civilnog društva navode: *U Centru jesu prenatrpani, ali kao da ih bude strah, kao, joj, sad je to neka sezancija sa sudom; Neko dijete mjesecima, godinama čak bude (u domu) jer sudac nije dovoljno hrabar uzeti djecu roditeljima.* Sudionici iz policije navode sljedeće: *U školi to dijete sjedi osam sati. Mislim da oni jedini i mogu detektirati pravovremeno nekakav problem. Može i u vrtiću. Koliko mi imamo dojava od škola godišnje? Možda dvije, tri, i to tipa tjelesne ozljede.* Kao svoje iskustvo za prebacivanje odgovornosti sudionici fokusnih grupa za područje zdravstva navode: *Pod nadzorom je, pet godina je pod nadzorom, pet godina ga otac tuče i ne znaju što bi više s njim, najradije bi ga se riješili, pošalju ga u drugu školu i to se tako prebacuje loptica, u biti.*

Djelatnici suda i državnog odvjetništva koji su sudjelovali u fokusnim grupama navode: *Škole, vrtići, a isto tako i bolnice, trebale bi imati psihologe, stručnjake koji bi rano otkrivali zlostavljanje i na vrijeme reagirali. Taj početni korak je često najvažniji i često se prekasno poduzme.*

Djelatnici Centra u fokusnim grupama i sami donekle priznaju manjak preuzimanja odgovornosti: *Dobro, ali i kod nas je dosta manjkavo, nama kad dođu obavijesti... mi ih baš ne registriramo, mi nemamo neki registar presuda koje su ušle u Centar, mi znamo taj čas dok imamo otvoren neki predmet, on poslije kad ode u arhivu, tko će živ to naći, tražiti je li prije deset godina nešto možda došlo ili nije, znači mi sami nemamo registar...*

Za neujednačenu praksu sudionici fokusnih grupa iz policije navode: *Različiti suci za iste prekršaje različito kažnjavaju i mi na to ne možemo utjecati, oni imaju diskreciono pravo za svaku odluku da je donesu kako hoće...; Sve ustanove imaju obvezu tražiti provjeru iz tog registra prilikom zapošljavanja neke osobe. U praksi je problem jer se to ne radi uvijek, odnosno provjeravaju samo oni koji su na to obvezani zakonom, dok se uopće ne provjeravaju volonteri, a počiniteljima seksualnih delikata te pozicije baš odgovaraju. Dakle, treba pojačati kontrolu prilikom zapošljavanja volontera, animatora djece u hotelima, sportskim klubovima...*

Fokusne grupe s predstavnicima alternativne skrbi navode sljedeće nelogičnosti u praksi: *I tu sam ja imala problem kad sam zvala ministarstvo. I tamo sam dobila oprečnu informaciju. Ako je vama dijete povjereni, onda ne trebate suglasnost roditelja. A onda mi netko drugi kaže: Ne, za sve trebate suglasnost.*

Slično kao i djelatnici škola i vrtića koji su kao jedan od razloga neprijavljinja nasilja naveli nepovjerenje u učinkovitost sustava i u fokusnim grupama, sudionici navode **nepovjerenje** među stručnjacima i sustavima: *Civilni sektor ne shvaćaju ozbiljno – tko ste vi?!; Općinsko državno odvjetništvo, prekršajni sud – oni traže mišljenje centra, o prilikama u kojima dijete živi, obiteljsku anamnezu, ali ne traže izvješće, recimo, naše udruge, našeg skloništa, gdje su majka i dijete smješteni!*

Mi dođemo na teren, neko spava na šperploči, nema ni sanitarnog čvora, a dobijete izvještaj centra da ima sve zato što je stranka tako rekla; Svaka institucija koja se uključi posebno ispituje dijete i mora ga pitati što se dogodilo. Moguće je da među institucijama postoji nepovjerenje u kvalitetu iskaza ako je ispitivanje vodila neka druga služba pa zato dolazi do ove pojave, navode sudionici fokusnih grupa iz policije.

Kao razlog nepostupanja po propisima, uz strah od preuzimanja odgovornosti, u fokusnim grupama sudionici navode još i **nedostatak sankcija**. Tako iz organizacija civilnog društva navode: *Nisu jasno napisane sankcije što se događa u situacijama kad se zakon ne provodi, tako da je to jedna prazna rupa.* O istom problemu govore i sudionici fokusnih grupa sa predstavnicima medija: *Jedino što znam da se uklapamo u cijelu varijantu Hrvatske, gdje zakoni zapravo nikoga ne diraju; Dakle nema tu nekog, ovaj, časnog odnosa prema profesiji, nema svijesti o društvenoj odgovornosti ukoliko ne postoji sankcija... odite u Njemačku, odite u SAD, ma isti tren će izgubiti posao. Isti tren ako se ogriješite o kodeks koji ima veze s temeljnim ljudskim*

pravima... Sudionici fokusnih grupa za alternativnu skrb vezano za nedostatak sankcija navode: Treba u sustavu odgovornost da se točno zna tko nije odradio posao, znači da se konkretizira imenom i prezimenom tko ne radi svoj posao. Konkretno da u zakonu stoji koliku novčanu kaznu plaća udomitelj koji to ne poštuje.

Kao dio problema, sudionici navode i **nedostatak praćenja izrečenih mjera**: *Obvezatna savjetovanja i za nasilnika i za žrtve... i to u kratkom roku, odmah. I da su jasne sankcije ukoliko ne ide, savjetovanje ili veći dio; Postoji problem izvršenja, tko izvršava te sudske odluke... u načelu bi sud trebao biti taj koji prati izvršenje, navode sudionici fokusnih grupa za policiju.*

Iz zdravstva izdvajaju: *Evo kako mi provodimo lječenje. Izdam nalog čovjeku da ode na lječenje i tražim od njega, a to je opet moja volja, da mi svaki mjesec donosi dokaz da ide na lječenje. To meni nigdje ne piše, da ja to moram svaki mjesec; Dakle nema sustava praćenja funkcijonira li to u praksi, nemamo monitoring i nemamo evaluaciju rezultata. Baš nemamo. Nikakva, kažu sudionici fokusnih grupa za područje pravosuđa.*

Iza obveze da se prijavi nasilje postoje još mnogi uvjeti koji moraju biti zadovoljeni. Osoba koja sumnja da je dijete žrtva nasilja procjenjuje između štetnosti odnosno korisnosti koju dijete može imati kroz zaštitu i podršku (savjetovanje, terapija i drugi servisi). Briga da će korist prijave biti manja u odnosu na štetu koja će se nanijeti djetetu značajno utječe na smanjenje prepoznavanja odnosno prijave (Gilbert i sur., 2009.). Stoga je nužno, uz, naravno, edukaciju i podršku stručnjacima, osigurati i dobre mehanizme podrške djetetu, podršku osobi koja prijavljuje te tretman počinitelju – što će onda dovesti i do većeg broja prijava.

Neovisno o sustavu podrške koju ima osoba koja prijavljuje, porazna je činjenica da djelatnici odgojo-obrazovnih ustanova samo ponekad prijavljaju nasilje. Odrasli su odgovorni za dobrobit djece, a prijava je nužna kako bismo zaustavili nasilje. Nikako ne smijemo zatvoriti oči i ništa ne poduzeti jer time šaljemo poruku da je nasilje ok, a **dijete ostavljam samo i napušteno u situaciji** u kojoj i dalje doživljava nasilje. U osnaživanju osobe koja je prijavila nasilje, kao i u pružanju podrške djetetu i nenasilnom roditelju, može pomoći sustavan pristup kroz suradnju svih relevantnih institucija i organizacija.

Čiji je to posao? PROBLEMI VEZANI UZ SURADNU

Sukladno zadnjoj istraživačkoj pretpostavci – *svaki dionik surađuje s nadležnim institucijama i organizacijama uključenim u zaštitu djece od nasilja* – pitali smo roditelje, odgajatelje, profesore i stručne suradnike u vrtićima i školama da procijene postupanje ustanova sukladno propisima s posebnim naglaskom na suradnju među stručnjacima za zaštitu djece (policije, centra za socijalnu skrb, općinskog državnog odvjetništva, sudova). Prosječne vrijednosti koje smo dobili nalaze se oko vrijednosti 3, što znači da su sudionici u prosjeku neodlučni oko toga je li sustav uspješan u zaštiti djece od nasilja ili ne.

Najvišom ocjenom procijenjeno je djelovanje sustava sukladno zakonima, a manje djelotvornim je procijenjeno hitno djelovanje institucija u svrhu zaštite djeteta od nasilja te je najnižom ocjenom procijenjena suradnja stručnjaka iz različitih ustanova uključenih u zaštitu djece od nasilja.

Tablica 30. Prosječne vrijednosti procjene zadovoljstva postupanjem ustanova uključenih u sustav zaštite djece od nasilja, na skali od 1 do 5

	Roditelji	Vrtić	Škola
Djeluju sukladno zakonima vezano uz zaštitu djece od nasilja.	3,08	3,12	3,20
Nakon prijave nasilja institucije djeluju hitno radi zaštite djeteta.	2,87	2,76	2,71
Stručnjaci iz raznih ustanova surađuju i dijele potrebne informacije.	2,72	2,76	2,70

Kad pogledamo odgovore roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika izražene u postocima, vidimo da gotovo jedna četvrta roditelja i više od jedne petine odgojno-obrazovnih stručnjaka procjenjuje da institucije uopće ili uglavnom ne djeluju sukladno zakonima vezano uz zaštitu djece od nasilja te da uopće ili uglavnom ne djeluju hitno nakon prijave nasilja u svrhu zaštite djeteta. Gotovo 40% njih smatra da stručnjaci iz raznih ustanova uopće ili uglavnom ne surađuju niti dijele potrebne informacije.

Tablica 31. Postoci ukupnog broja odgovora roditelja, djelatnika i vrtića o postupanju ustanova uključenih u sustav zaštite djece od nasilja

		Uopće / uglavnom NE	ni da ni ne	Uopće / uglavnom DA
Djeluju sukladno zakonima vezano uz zaštitu djece od nasilja.	Roditelji	24,1%	45,5%	30,3%
	Vrtić	20,4%	47,1%	32,5%
	Škola	20,6%	45,8%	33,6%
Nakon prijave nasilja nad djetetom institucije djeluju hitno u svrhu zaštite djeteta.	Roditelji	24,1%	45,5%	30,3%
	Vrtić	20,4%	47,1%	32,5%
	Škola	20,6%	45,8%	33,6%
Stručnjaci iz raznih ustanova međusobno surađuju i dijele potrebne informacije.	Roditelji	39,9%	38,3%	21,9%
	Vrtić	36,9%	41,3%	21,8%
	Škola	39,4%	41,9%	18,7%

Kao probleme vezane uz suradnju s drugim institucijama, sudionici fokusnih grupa naveli su **izostanak koordiniranosti**. *Sustavi u našem društву ne komuniciraju i nemaju zajedničku strategiju; Treba ići s*

vrha... u državi je praksa da svatko ima svoju neku politiku prema zaštiti djece; Potrebna je brža i kvalitetnija protočnost informacija, suradnja i koordinacija rada, spremnost na timski način rada.

Fokusne grupe sa sudionicima iz područja lokalne samouprave navode: *Bitno da zadovoljimo formu, da ne budemo kažnjeni. Ali jedino se to od nas traži. To je jedini zahtjev koji mi dobijemo tijekom godine. Ne dobijemo dopis da se dođe na sastanak, jer centralno državno tijelo ne razumije to ponašanje. Znači, to je jedina komunikacija. A kad ih zovete, kažu: ma što se uzravljate... to mi samo utipkamo i to je to, znači mi smo samo formalisti što se tiče toga. Na kraju, naša svrha će postati da pišemo izvješća i šaljemo ih njima. Koja su nerealna i nisu točna. Znači, samo forma koja se mora zadovoljiti da se pošalje Saboru; Ali to je onaj dio što smo mi prestali brinuti o djeci, nego samo brinemo o programu.*

Pravosudni djelatnici smatraju da cijenu nekoordiniranosti plaćaju djeca: *Da u principu uvijek dođemo do istog zaključka, da nam sustav nije usklađen i da se onda nađu rupe u tom sustavu gdje je prostor za greške, i to se stalno događa. I opet po leđima djece, po leđima onih koji su najmanje zaslužili! Slično navode i sudionici fokusnih grupa za alternativnu skrb: Međutim, nekad bismo stvarno došli do toga da je dijete i bilo negdje već obrađivano, a da mi naprosto nemamo te papire.*

Uz koordiniranost, predstavnici fokusnih grupa s policijom navode i vrlo **praktične probleme**, ali i **izostanak financija**. Predstavnici policije navode: *Problem je što ostale službe koje su uključene u zaštitu djece od nasilja nemaju dežurstvo 24 sata dnevno pa se ne može ažurno reagirati, a većina slučajeva nasilja događa se van radnog vremena službi koje rade od 8 do 16 sati; Na području Zagreba postoje dvije dežurne socijalne radnice, ali nemaju službeni automobil pa gubimo vrijeme dok odemo po njih te ih vratimo kući. U fokusnim grupama predstavnici pravosuđa izdvajaju: Čak ni stručne suradnike nisu na sudove stavili, kao posebnu stručnu pomoć, jednostavno opet izgovor, nema za to novaca; ...i zato se mi već godinama zalažemo da postoji poseban dječji proračun, znači na razini RH dječji proračun gdje će se točno vidjeti koja sredstva idu za djecu. Pa u tom smislu i pravosuđe za djecu. Slično navode i iz područja zdravstva: Vi morate imati tako jasno i glasno korake, i svakoga, da ako nazoveš u 2 sata u noći, naravno da moraš procijeniti hoćeš li nazvati, ali ako nazoveš socijalnog radnika u 2 sata, koji ti je potreban tog trena koji je dežuran, izvoli doć, koji će ti reć' to može pričekati ili ne.*

Uz navedeno, stručnjaci u fokusnim grupama, smatraju i da to hoće li netko djelovati u najboljem interesu djeteta ovisi o **osobnoj motivaciji i osobnim odnosima sa stručnjacima u drugim ustanovama**: *Komunikacija ovisi više o osobama i njihovoj izgrađenosti, nego povezanosti na sustavnoj razini; ...suradnja se često temelji na individualnoj razini i osobnim poznanstvima, što je absurdno; na terenu se sve svede na to koliko mi individualno osobno poznajemo djelatnike centra, liječnika; ...potrebno je neko tijelo da se povremenom sastaje po standardiziranim ovlastima, a ne da se to svede na nekakva osobna poznanstva, inicijative pojedinaca u sustavu.*

Sudionici iz fokusnih grupa za zdravstvo to navode ovako: *I zapravo sve ovisi o pojedincima koji su dovoljno uporni da ponovno nazovu socijalnu službu, još 10 puta i 70 brojeva telefona i viču tamo na nekoga drugoga.*

Sudionici fokusnih grupa za pravosuđe navode: *To sve ovisi od osobe do osobe s kim surađujete; Isto tako, što se tiče moje suradnje s policijom, sa stručnim suradnicima, CZSS, sucima, ako vi pristupite pozitivno onda... pozitivan stav, onda će vam se to pozitivno i vratiti; Uvijek je bitna ta suradnja, timski rad, stvoriti vlastitu mrežu suradnika; Netko je više čovjek s nekim svojim kvalitetama, a neko je manje. I onda ovisi kod koga dođeš – ako dođeš kod čovjeka koji razumije, on će napraviti sve da taj posao odradi najbolje što može u svojim okvirima...; Slažem se u potpunosti da sve ovisi o čovjeku u konačnici.*

Vidljivo je da **suradnja među stručnjacima gotovo i ne postoji te da izostaju propisani mehanizmi suradnje**, a i oni koji postoje su sporadični, najčešće izgrađeni na osobnim poznanstvima te propadaju po odlasku ključnih ljudi te mreže.

ZAKLJUČNI OSVRT

Temeljem opsežne analize propisa na međunarodnoj i nacionalnoj razini te postavkama ekološke teorije i rizičnih i zaštitnih čimbenika, u okviru ovog istraživanja postavljeno je 5 istraživačkih prepostavki koje moraju biti zadovoljene.

U prvoj, gdje je prepostavljeno da se nasilje ne tolerira, rezultati su zabrinjavajući na razini svih dijonika, a posebice od strane mladih, gdje 37% mladih izražava vjerojatnost da će kao roditelji koristiti tjelesno kažnjavanje kao odgojnu mjeru. I na društvenoj razini postoji prihvatanost nasilja kao odgojne mjere, i to vrlo internalizirane kroz rečenice kao što je: „*I mene su tukli, pa što mi fali.*“

Stručnjaci u odgojno-obrazovnom sustavu i sustavu zaštite djece u nedovoljnoj mjeri prepoznaju i reagiraju na različite oblike nasilja, a posebno one manje vidljive kao što su emocionalno i psihičko nasilje, noviji oblici nasilja putem elektroničkih medija nisu još ni na pravnoj razini definirani, a u dodatnom su riziku djeca iz ranjivih skupina. Sve ovo upućuje na nužnost provedbe različitih kampanja i podizanja javne svijesti o osudi svakog oblika nasilja i netoleriranja, odnosno osude nasilja nad i među djecom na svim razinama društva.

Zajednice i po zakonu o lokalnoj samoupravi imaju obvezu i odgovornost za svoje stanovnike. Istraživanje upućuje da se i druga prepostavka – *u zajednici postoje resursi usmjereni na dobrobit djeteta* – odvija sporadično, odnosno nesustavno, te se najčešće ne temelji na procjenama potreba zajednice, a građani su prepušteni sami sebi. Zabrinjavaju i nalazi ovog istraživanja gdje roditelji ne vide potrebu za unapređenjem roditeljskih vještina, već više traže podršku kroz institucionalne oblike podrške za djecu. Stručnjaci pak taj manjak motivacije roditelja ističu kao jedan od ključnih problema u zaštiti djece, jer djetetu će se nabolje pružiti podrška ukoliko surađuju i roditelji, odnosno ukoliko se roditeljima ukaže na značaj njihovih odgojnih postupaka. Upravo zajednica može djelovati kao zaštitni faktor koji će kroz dijalog, kampanje, edukacije i druge oblike informiranja, skrbi i podrške razviti suradnju te osjećaj privrženost i brige jednih o drugima.

Treća prepostavka – dionici poznaju propise, nužna je za zaštitu prava djeteta. Međutim, porazno je da mladi ne znaju svoja prava, niti roditelji prava svoje djece. Nisu im dostupne ni edukacije, a temeljem ovog istraživanja za prepostaviti je da bi se nerado i uključili u takve edukacije. Odgojno-obrazovni djelatnici, koji su možda najmjerodavniji procijeniti da je dijete u problemu, također u nedovoljnoj mjeri poznaju propise, tek 2/3 zna da postoji zakonska obveza prijave kršenja prava djeteta. Procjenjuju da su najbolje upoznati s Konvencijom o pravima djeteta, a ne poznaju zakone koji je i operacionaliziraju kao što su Obiteljski zakon i drugi. Edukacije im nisu u dovoljnoj mjeri dostupne, a i nedovoljnom poznавanju propisa pridonose česte izmjene zakona i kolizije zakona. Ove probleme značajno bi umanjilo uvođenje građanskog odgoja i obrazovanja koji bi osnažio i djecu i odgojno-obrazovne djelatnike za sadržaje vezano za dječja i ljudska prava, ravnopravnost, senzibilizaciju prema ranjivim skupinama te učenju nenasilju i zauzimanju za svoja i prava drugih.

1. Nasilje se **ne tolerira**.
2. U zajednici **postoje resursi** usmjereni na **dobrobit djeteta**.
3. Svaki dionik (građanin, djelatnik javne ustanove) **pozna je propise**.
4. Svaki dionik **postupa po propisima**.
5. Svaki dionik **surađuje** s nadležnim institucijama i organizacijama uključenim u zaštitu djece od nasilja.

Prikazani rezultati ukazuju da nije zadovljena četvrta pretpostavka: Svaki dionik postupa po propisima, kao ni peta pretpostavka: Svaki dionik surađuje s nadležnim institucijama i organizacijama uključenim u zaštitu djece od nasilja. Činjenica je da država donosi propise, a za koje ne osigurava mehanizme provedbe što dovodi do institucionalnog nasilja nad djecom i njima važnih osoba. Država je odgovorna osigurati ljudske, financijske i tehničke resurse da se ono što je zakonom propisano i provede. Do tada, nepovjerenje u sustav, strah, dojam nemoći i neučinkovitosti, kao i otežana suradnja i drugi problemi na koje je ukazalo i ovo istraživanje biti će realnost i uzrok zašto stručnjaci ne prijavljuju nasilje. To pak ne opravdava neprijavljanje nasilja. Time djetetu poručujemo da je samo i da se nasilje opravdava, čime zapravo samo zatvaramo krug nasilja i prenosimo ga narednoj generaciji kao način rješavanja problema.

PREPORUKE

sudionika istraživanja

**Zaštita djeteta koje je žrtva nasilja,
ali i općenito, nije posao samo jedne osobe.
To je posao svih nas. Svi smo mi sustav.**

Lokalne samouprave imaju odgovornost za svoje stanovnike posebno kad se radi o najmlađima, i ta zajednica ima snažan potencijal za poticanje, organiziranje i osmišljavanje politika, strategija i programa.

Usluge i programi u zajednici trebaju biti postavljeni tako da predstavljaju integrirani pristup koji će u najmanjoj mogućoj mjeri fragmentirati usluge. To se pak može postići kroz umrežavanje i razvoj definiranih **mehanizama suradnje** (protokoli, sporazumi, memorandumi o suradnji) te izradu **kataloga** postojećih usluga/programa u zajednici.

Za postavljanje takvih usluga/programa važno je da su proizašli iz ispitanih potreba, jer su nacionalni programi i strategije okvir, a lokalni programi moraju uvažavati sva obilježja konkretnog lokalnog prostora sa svojim specifičnim socijalnim i kulturnim identitetom.

U razvoju preventivnih i intervencijskih programa nužno je voditi se Smjernicama za planiranje, provedbu i evaluaciju prevencijskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja (MO-BMS, 2011.).

Uprava lokalne zajednice treba se promatrati kao **mjesto objedinjavanja**, organiziranja i koordiniranja programa djelovanja za djecu i mlade.

Učinkoviti programi i usluge trebaju biti podržani kroz dugoročne suradničke i partnerske odnose institucionalnih i izvaninstitucionalnih pružatelja usluga, te jedinice lokalne samouprave.

**“Udruge mogu pomoći obiteljima jer će se
obitelji prije javiti udugama nego centru za
socijalnu skrb.”**

Nužno je **kontinuirano informirati građane i građanke**, a posebno ranjive skupine o uslugama koje postoje u zajednici. U suprotnom, poruka je: građani, mi ne brinemo o vama, informirajte se sami!

**Nasilje nad i među djecom zaslužuje osudu
društva i kao takvo svako nasilje treba staviti
na stup srama.**

Jedan od preduvjeta za suzbijanje nasilja je poznavanje propisa od strane građana i stručnjaka. Drugi preduvjet je postupanje po propisima, ali uz njihovo kritičko promišljanje koje ima na umu interes djeteta. Treći uvjet je imati mrežu suradnika, kako bi mogli razmijeniti iskustva, analizirati dileme, sumnje i prepreke te ukazivati na prilike i mogućnosti rješenja problema.

Nužna je **edukacija mladih, roditelja i odgojno-obrazovnih djelatnika** o propisima koji operaciona-liziraju Konvenciju o pravima djeteta, čl. 19,a posebice Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji te Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji i nasilja među mladima te Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja.

S druge strane, institucije i stručnjaci koji rade u njima, od odgojno-obrazovnih ustanova, pa preko socijalne zaštite, zdravstva, policije te pravosuđa, ali i udruga i medija, moraju uvažavati i graditi dijalog s građanima i građankama, posebno ranjivim skupinama, na način da ih informiraju, poučavaju i štite njihova prava u svakom trenutku.

Stručnjacima u radu odnosno boljem poznavanju i razumijevanju propisa te postupanju nužna je **edukacija, supervizija i specijalizacija**. Nužno je organiziranje i provođenje redovnih edukacija stručnjaka o simptomima, pojavnosti i oblicima te posljedicama nasilja, u sklopu programa redovnih edukacija, primjerice za produženje licence za rad (suci, odgojno-obrazovni djelatnici, odvjetnici, zdravstveni djelatnici, udomitelji i dr.). Kad god je moguće te edukacije trebaju biti **zajedničke i uključivati ključne dionike za područje zaštite djece od nasilja**.

Potrebno je veće **ulaganje u razvoj roditeljskih kompetencija** roditelja općenito, a posebno iz socijalno isključenih skupina i s ciljem prevencije razdvajanja obitelji. Obitelji u riziku moraju znati da u odgoju djece nisu sami, da imaju i podršku i pomoći stručnih osoba kojima se uvijek mogu obratiti. Nužno je osigurati superviziju sudionicima postupka zaštite obitelji.

Tamo gdje ne uspije primarna obitelj, sustav **udomiteljstva** je prioritetna opcija za djecu izdvojenu iz bioloških obitelji. Treba postojati sustavna podrška udomiteljima u obliku mreže usluga u svakoj lokalnoj zajednici gdje udomitelji djeluju. To podrazumijeva: kontinuiranu edukaciju postojećih udomitelja, sustav edukacije za profesionalne i specijalizirane udomitelje, sustavno praćenje i kontrola rada udomitelja te učinkovit sustav reagiranja na svaki pojedini slučaj nasilja u sustavu udomiteljstva.

Posebno je potrebno je **osnaživati odgojno-obrazovne** ustanove te **pravosuđe**:

"Moje mišljenje je da bi se najveći pomaci u odnosu na sad zatećeno stanje baš mogli napraviti u tom sustavu osnovnog školstva i vrtićkom jer djeca borave 2/3 vremena u nekoj instituciji. Tu bi se mogli napraviti najveći pomaci, no opet kažem sve to ovisi o volji, kadru i sredstvima."

"Mi mislimo da bi možda rješenje bilo u obiteljskim sudovima. Kao specijaliziranim... i mi to svake godine ponavljamo kao papige, već smo dosadni sami sebi. U svaku izmjenu zakona ponovno idemo s tim prijedlogom, ali nikad ništa. Sad u obiteljskom zakonu također smo predložili obiteljske sudove i ništa od toga."

"Potreban je veći angažman škola. Škole trebaju uvesti redovite edukacije o nasilju."

U obrazovni sustav treba sustavno i kvalitetno uvesti **programe građanskog odgoja i obrazovanja**. Ovi programi trebaju obuhvatiti sadržaje vezane uz ljudska i dječja prava, ravnopravnost, senzibilizaciju prema osobama s invaliditetom i djecom s teškoćama u razvoju, učenje o različitim kulturama, uključujući i manjinske kulture, kao dio zajedničkog kulturnog bogatstva, učenje o kulturnim raznolikostima te učenje o nenasilju i nenasilnom rješavanju problema.

U edukacije na teme ravnopravnosti, ljudskih i dječjih prava, nenasilja i **uvažavanja različitosti** treba uključiti i sve roditelje kako bi se uspješno kroz partnerstvo škole i roditelja borilo protiv svih vrsta diskriminacije, nasilja i isključivanja.

Važno je uspostaviti **efikasne institucionalne mehanizme međusektorske i međuresorne** suradnje te razmjenu informacija među stručnjacima i žurnost postupanja za zaštitu djeteta kako bi se izbjegli propusti ili intervencije koje nisu sukladne potrebama djeteta.

"Mi imamo protokol o suradnji s Hrabrim telefonom i Poliklinikom za zaštitu djece, i to je primjer dobre suradnje. Jedni drugima dajemo povratne informacije kad uputimo žrtve nasilje jedni kod drugih; Hrabi telefon je dobar primjer jer rade ujutro i popodne te subotom. Međutim, ta suradnja postoji samo u Zagrebu, trebalo bi to uvesti i u druge dijelove Hrvatske."

"Većina socijalnih radnika s kojima mi komuniciramo nema ni svoj e-mail. Mislim, ono... Nego ravnatelj Centra ima e-mail; Ja mislim da je zapravo ovo jedan dio umrežavanja. Da bi to svima nama olakšalo posao i ne bismo imali toliko papirologije."

Utvrđiti i provoditi konkretnije **sankcije** u slučaju neprijavljivanja nasilja i manipulacije stručnjaka u sustavu.

Osigurati koordinirano djelovanje institucija uz precizno definiranu podjelu uloga i postupaka među njima, da se u svakom trenutku postupanja znaju obvezne, ovlasti i nadležnosti sudionika kako se ne bi događale nejasne podjele i prebacivanje odgovornosti.

Osigurati **da se dijete ispituje samo jednom** na način da se prvi razgovor s djetetom snimi kako bi se u dalnjem sudskom postupku mogla koristiti navedena snimka umjesto da se od djeteta traži da iznova prepričava bolno iskustvo.

Predlaže se **osnivanje međuresornih timova** s djelovanjem na **lokalnoj** razini na način da žrtva nasilja bude u središtu.

"Potrebno je osnovati operativni tim – stručni tim – kad se dogodi slučaj nasilja nad maloljetnikom, svi (liječnik, socijalni radnik, psiholog) dođu u tu jednu ustanovu i onda ne treba dijete razvoziti po različitim ustanovama i dodatno traumatizirati; Treba nam jedno tijelo gdje će biti predstavnici ostalih institucija."

**Sustav zaštite djece uvijek treba u fokusu
imati dijete i voditi računa o interesu i
pravima djeteta.**

Summary, key findings and recommendations

National and international regulations, policies, strategies reflect value systems and norms we accept or reject as a society. By implementing the Convention on the Rights of the Child and the respective legislative framework the Republic of Croatia clearly demonstrates its zero tolerance towards violence against and among children. The state has pledged to ensure safe communities for its youngest citizens, as well as, adequate resources for all who participate in the realization, promotion, safeguarding and protection of children's rights.

However, this research reveals the fact that those rights, and especially the right of the child to be safe are being violated on all levels. In their communities young people are exposed to risk factors which contribute to the occurrence of violence against and among children and youth (easy access to narcotics, tobacco products and alcohol; vagrancy and brawls among the youth are present), and the educational professionals in 5 Counties reported that the communities/system need to provide more support for prevention, early intervention and/or treatment. The practice of drafting and adopting local strategies for children and youth which is based on the estimate of the community needs is under-represented or non-existent, and if it does exist the process of drafting policies and its implementation is non-participatory.

The violence against and among children is widespread, and corporal punishment as an upbringing method is tolerated. To the question about the incidence of violence: 34% of young people estimates that the majority or almost all girls experienced being hit by a family member, and 42% estimates that the same happened to the majority or almost all boys. The Community response predominantly targets the cases of severe violence, and rarely other forms of violence such as psychological/emotional or cyber violence against or among children. The fact that 17% of young persons stated that when becoming a parent they will use corporal punishment if the child deserves it , and that 20% of young person's still does not have a clearly established position on this matter is worrying.

The support, and especially the youth, parent and future parents' education is weak. 62% of parents and 44% of the young have never attended any form of education related to the topic of violence. In most cases the young see the parents and peers as a source of information and support in the case of violence against them, while institutions and experts as the sources of support are less recognized which is especially alarming in cases when parents and/or peers are abusers.

And the level of support provided by the experts within the system is equally low. As little as 68,3% of school employees and only 62,3% of employees in preschool education expressed that they are aware of their legal obligation to report children's rights violations. Irrespective of the decisive legislative framework and the legal obligation to report children's rights violations, the school and preschool employees scarcely report violence against or among children, they provide justifications for this practice such as stating that they believed they could resolve the situation on their own, that they do not trust the efficiency of the system and that they fear of the court procedure complications.

The system on the other hand, generalises the violence due to the lack of an efficient support system for the victims of violence, reporters of violence, but also for the experts in the system, whilst post penal monitoring and treatment is practically non-existent.

The child protection professionals (working in the social care centres, police, and judiciary, healthcare) emphasize their motivation to protect the child from excessive administration, unclear delegation and shifting of responsibilities, inconsistent practice and lack of sanctions and execution monitoring of imposed measures, as the main causes of procedural flaws. Frequent changes in legislation additionally contribute to the lack of knowledge and understanding of operative regulations. Moreover, laws are often passed without consulting experts and practitioners, which impairs their execution. Law collisions are also present, which leads to legal uncertainty, and legislative is in some areas inadequate (post penal monitoring is not fully formalized, there is no regulation on internet abuse, no clear distinction exists between peer conflict and peer violence, etc.).

The law provides that the child is to be interviewed once or twice the most, however in practice, children are interviewed by several different experts and institutions, and in fact re-victimised. Apart from the lacking support for children victims of violence, there is no support for the reporter of violence as well. The person who reports the violence never gets any information about the upcoming procedures, and during these procedures these persons often get treated as if they were the abusers themselves.

Formal mechanisms for systematic and protocol-based cooperation do not exist, the existing cooperation is sporadic and dependant on personal networking, when the key persons of the non-formal network leaves the cooperation ceases. The experts emphasise lack of coordination and financing as well as practical problems of organizing time and resources as the main causes of unsuccessful inter-institutional coordination.

All this leads to the distrust of the system, and the state employees responsible for policy execution express feelings of powerlessness and loss of motivation caused by lack of support and supervision and the complexity of the problems.

Based on these findings, following actions are recommended:

1. Public awareness campaigns, especially the ones targeting youth, on zero tolerance of violence against and among children, clearly identifying violence as shameful behaviour, should be launched urgently.
2. The communities should develop decisive, needs based policies originating from the citizens' participation, the national programmes and strategies provide the general framework whereas the local programs should take into account specific characteristics of the respective area and its social and cultural identity.
3. Increased investments aiming at developing parental competences in general, and especially of the socially excluded groups are needed in order to prevent family dissolution.
4. The professionals need additional education, supervision and specialized knowledge about regulations and procedures.
5. Ensure full implementation of one-time interviewing of the child practice.
6. It is necessary to establish efficient mechanisms for inter-sectoral and inter-ministerial cooperation on the local level as well as free channels for information exchange among experts and the urgency of procedure for the protection of the child. Sufficient technical, human and financial resources should be ensured for all mentioned above.
7. Specialized family courts should be established.

LITERATURA

Stručna i znanstvena literatura koju smo koristili:

- Ajduković, M. i Kolesarić, V. (ur.) (2003.): *Etički kodeks istraživanja s djecom*. Zagreb: Vijeće za djecu RH.
- Ajduković, M.i Marohnić, S. (2010.): *Smjernice za planiranje, provedbu i evaluaciju prevencijskih i tretmanskih programa zaštite djece od nasilja*, Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
- Ajduković, M., Oresta, J. i Rimac, I. (2012.): *Značaj kvalitetnih podataka za kreiranje politika za prevenciju nasilja nad djecom u obitelji*. Ljetopis socijalnog rada, 19 (3), 413-437.
- Ajduković, M. i Pećnik, N., (1994.): *Zlostavljanje i zanemarivanje djece u obitelji*, Revija socijalne politike, 1 (3), 269-276.
- Ajduković, M., Rimac, I., Rajter, M. i Sušac, N. (2012.): *Epidemiološko istraživanje prevalencije i incidencije nasilja nad djecom u obitelji u Hrvatskoj*. Ljetopis socijalnog rada, 19 (3), 367-412.
- Ajduković, M., Rajter, M., Oresta, J. i Sušac, N. (2010.): *Report on the family abuse and neglect of children – Overview of the situation in Croatia*. Preuzeto s: http://www.becan.eu/sites/default/files/becan_images/Progress%20report%20CRO%20-%20attachments.zip, (23.01.2015.).
- Ajduković, M., Sušac, N. & Rajter, M. (2013.): *Gender and age differences in prevalence and incidence of child sexual abuse in Croatia*. Croatian Medical Journal, 54(5), 469–479.
- Bašić, J. (2009.): *Teorije prevencije: Prevencija poremećaja u ponašanju i rizičnih ponašanja djece i mladih*. Zagreb: Školska knjiga.
- Brajša-Žganec, A., Franc, R., Merkaš, M., Radačić, I., Šerić, M. i Šikić-Mišanović, L. (2011.): *Analiza stanja prava djece i žena u Hrvatskoj*. Ur. Lora Vidović, UNICEF, Ured za Hrvatsku.
- Buljan Flander, G. i Kocijan Hercigonja, D. (2003.): *Zlostavljanje i zanemarivanje djece*. Zagreb: Marko M.
- European Commission (2011.): *Croatia 2011 Progress report*. Preuzeto s http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/hr_rapport_2011_en.pdf
- Gilbert, R., Kemp, A., Thoburn, J., Sidebotham, P., Radford, L., Glaser, D. & MacMilan, H.L. (2009.): *Recognising and responding to child maltreatment*. Lancet, Vol. 373, 167 – 180.
- Horvat, M. (2012.): *Istraživanje rizika od nasilja i zloupotrebe sredstava ovisnosti kao osnova za kreiranje školskog preventivnog programa*. Kriminologija i socijalna integracija. Vol. 20 (2012) Br. 2, 59-72.
- Ilšin, V., Bouillet, D., Gvozdanović, A. i Potočnik, D. (2013.): *Mladi u vremenu krize*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja i Friedrich Ebert Stiftung.
- Laklija, M. i Alebić, J. (2012.): *Uloga i postupanje škole u slučajevima nasilja nad djecom u obitelji*. Napredak. Zagreb Vol. 153 (3 - 4), str. 419 – 441.
- Pravobranitelj za djecu (2010.): *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2010. godinu*. Preuzeto s <http://www.dijete.hr/hr/izvjemainmenu-93/izvjeo-radu-pravobranitelja-za-djecu-mainmenu-94.html>
- Pravobranitelj za djecu (2011.): *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2011. godinu*. Preuzeto s <http://www.dijete.hr/hr/izvjemainmenu-93/izvjeo-radu-pravobranitelja-za-djecu-mainmenu-94.html>

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Osnažimo pravo djece da budu sigurna

Pravobranitelj za djecu (2012.): *Izvješće o radu pravobraniteljice za djecu za 2013. godinu.* Preuzeto s <http://www.dijete.hr/hr/izvjemainmenu-93/izvjeo-radu-pravobranitelja-za-djecu-mainmenu-94.html>

Program Ujedinjenih naroda za razvoj (2006.): *Neumreženi: Lica socijalne isključenosti u Hrvatskoj,* Preuzeto s http://www.hr.undp.org/content/dam/croatia/docs/Research%20and%20publications/socialinclusion/UNDP_HR_Unplugged_HR_2006.pdf

Pećnik, N. (2006.): *Međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece.* Jastrebarsko: Naklada Slap.

Pećnik, N. i Tokić, A. (2011.): *Roditelji i djeca na pragu adolescencije:* Pogledi iz tri kuta, izazovi i podrška. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj. Pećnik, Ninislava, (ur.) Zagreb: UNICEF, 2013. (monografija).

Priručnik o provedbi protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji. Ajduković, Dean, (ur.) Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, 2010.

Rajter, M. (2013.): *Obiteljski stresori i obilježja obitelji kao prediktori roditeljskog nasilja nad djecom.* Doktorska disertacija. Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu.

Reading, R., Bissell, S., Goldhagen, J., Harwin, J., Masson, J., Moynihan, S., Parton, N., Pais, S.M., Thoburn, J. & Webb, E. (2009.): *Promotion of children's right and prevention of child maltreatment.* Lancet. Vol 373, 332-343.

Towards a vision of parenting in the best interest of the child / Roditeljstvo u suvremenoj Europi: Pozitivan pristup / Daly, Mary, editor(s). Zagreb : Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 2008., str. 15-38.

Sidebotham, P. (2001.): *An ecological approach to child abuse: a creative use of scientific model sinresearch and practice.* ChildAbuseReview. Vol 10, 97-112.

Svi mi smo sustav. Trbus, Marina, (ur.) Zagreb: Udruga roditelja „Korak po korak“, 2015. (monografija).

Velki, T. i Bošnjak, M. (2012.): *Povezanost roditeljskih odgojnih postupaka s tjelesnim kažnjavanjem djece.* Život i škola, 28, 63. – 82.

Propisi i regulative koje smo koristili:

Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14)

UN Konvencija o pravima djeteta (NN MU broj 12/93)

Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (NN MU 011/2011)

Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj, 2014.-2020.

Nacionalna strategija zaštite nasilja u obitelji, 2011.-2016.

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji (NN 137/09, 14/10, 60/10)

Obiteljski zakon (NN 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11)

Kazneni zakon (NN 125/11, 144/12)

Zakon o sudovima za mladež (NN 84/11, 143/12, 148/13)

Zakon o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14)

Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji. NN 137/09, 14/10, 60/10

Zakon o medijima (NN 59/04, 84/11, 81/13)

Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji, 2006

Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece, 2014

Protokol o postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima, 2004

Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnim i srednjim školama (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14)

Pravilnik o načinu postupanja odgojno-obrazovnih radnika školskih ustanova u poduzimanju mjera zaštite prava učenika te prijave svakog kršenja tih prava nadležnim tijelima (NN 132/13)

IZ RECENZIJA

„U cjelini, radi se o vrlo vrijednom rukopisu koji je inovativan zato što se medu prvima kod nas na sustavan i utemeljen način bavi analizom provedbe propisa vezano uz pravo djeteta da bude sigurno od svih oblika nasilja i pri tome u obzir uzima perspektivu i doživljaj svih relevantnih dionika. Podaci su dobiveni kompleksnim istraživanjem provedenim na pažljivo odabranom uzorku, korišten je sveobuhvatan instrumentarij, kombiniran kvalitativan i kvantitativan pristup, a istraživanje su proveli educirani stručnjaci čime su zadovoljeni svi preduvjeti za stjecanje kvalitetnog uvida u problem koji je u fokusu.

Riječ je informativnom i edukativnom materijalu koji daje vrijedne poruke o trenutnom stanju vezanom uz poznavanje, provedbu i suradnju prilikom provedbe propisa, ali i nudi preporuke o mogućim unapređenjima sustava na različitim razinama. Materijal je složen jer uključuje različite vrste tekstova, osvrće se na pravne propise različitih razina, te povezuje dobivene rezultate s rezultatima drugih istraživanja.

Upravo iz tih razloga smatram da je riječ o vrlo korisnom materijalu koji postiže i stručno-političku razinu te kao takav može poslužiti kao argument za pokretanje aktivnosti usmjerenih unapređenju sustava.“

dr. sc. Dora Dodig, Edukacijsko-reabilitacijski fakultet u Zagrebu

„Pravo istraživanje. Ugodno iznenađena metodološkim postavkama.“

dr.sc. Anka KekezKoštiro, fakultet političkih znanosti u Zagrebu

„Ovo izvješće potencijalno može biti ishodište spajanja teorije i prakse sa svrhom unapređenja dobrobiti djece na različitim razinama sustava. Jedna od ključnih vrijednosti koja se promiču u rukopisu odnosi se na sagledavanje teme nasilja s fokusom na pravo djece da budu sigurna iz više perspektiva različitih sustava sukladno ekološkom pristupu, ističući važnost perspektive djece/mladih te interdisciplinarnog pristupa ovom problemu. Vidljivo je također i nastojanje autora da čitatelju približe ovu temu i kritičkog osvrta na postojeće stanje.

Izvješće je nesumnjivo važan doprinos ovom području.“

doc.dr.sc. Maja Laklja, Pravni fakultet u Zagrebu

Udruga roditelja „Korak po korak“

Ilica 73, Zagreb

Tel. 01/4855-578, fax. 01/4847-598

info@udrugaroditeljakpk.hr

www.udrugaroditeljakpk.hr

Javite nam se i putem Facebooka!